

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในกรอบประชาคมอาเซียน ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายผลสู่นโยบายระดับจังหวัดเพื่อกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแบ่งปันและการปรับตัว ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มธุรกิจชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยการวิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมในส่วนของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

ความหมายของคำว่า “ศักยภาพ” ตรงกับภาษาอังกฤษ คือ potentiality โดย วิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2536) ได้กล่าวว่าศักยภาพ คือ ความสามารถหรือความพร้อมในตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปรับปรุงการจัดการหรือการเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้น สำหรับการพัฒนาศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นไปอย่างง่ายดายและรวดเร็วทำให้การพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเมื่อมีศักยภาพที่อยู่ในบุคคลแต่ละคนได้รับการพัฒนาและผลลัพธ์ที่ตามมาคือความสำเร็จขององค์กรวิธีการนำแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพไปใช้โดยส่วนใหญ่จะใช้ในการอธิบายศักยภาพของชุมชนในประเด็นต่าง ๆ เช่น ศักยภาพในการรวมกลุ่ม ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพของการบริหารจัดการ ตลอดจนการพัฒนา ศักยภาพของบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ดังเช่น งานวิจัยของ เกษราพร ทิราวงศ์ และ อำนาจพร ใหญ่ยิ่ง (2554) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชน บ้านแม่แรม ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและกำหนดทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนแม่แรม เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว

โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา ซึ่งผลการศึกษพบว่าได้มีการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านบุคลากรการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มทางการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

2.1.2 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนให้ดำเนินไปในทางสายกลางของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อนำมาซึ่งความเจริญเป็นสิ่งที่ทุกสังคมปรารถนา และพยายามหาหนทางไปสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามระบบความคิด ความเชื่อ และกำหนดอุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาที่มีผลสืบเนื่องไปถึงวิถีการดำรงชีวิตต่าง ๆ ของคนในสังคม (พรชัย เจดามาน, 2556)

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผล

การประเมินผลโครงการคือ การวางแผน (planning) เป็นเรื่องของการคิด การดำเนินการหรือการบริหาร (implementation/operation) เป็นเรื่องของการทำส่วนการประเมินผล (evaluation) คือ การเทียบระหว่างการคิดกับการกระทำ การประเมินผลจึงเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่า การปฏิบัติงานตามโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด มีการเบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่คิดไว้หรือไม่ ถ้าเบี่ยงเบนจะได้หาวิธีปรับปรุงแก้ไขความคาดหวังกับการปฏิบัติจริงนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันให้ได้ โดยเฉพาะในปัจจุบันการบริหารจัดการโครงการ มิได้ประเมินเฉพาะผลสำเร็จของโครงการจากผลผลิต (output) ที่ได้จากการดำเนินโครงการเท่านั้น แต่ความสำเร็จของโครงการจะต้องพิจารณาทั้งผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (outcome) และผลกระทบ (impact) ด้วย ซึ่งเราเรียกว่าการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (result base management) ดังนั้นการที่จะทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการต่าง ๆ ได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยกระบวนการติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบความหมายของการประเมินผลโครงการ

การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบว่านโยบาย และแผนงานของโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด โดยมีมาตรฐานและเครื่องมือในการวัดที่แม่นยำและเชื่อถือได้ การประเมินผลจึงคล้ายกับการหาใคร่ครวญหนึ่งเอากระจกมาส่องให้เราเห็นหน้าตาตัวเองว่า สวยงามดีแล้วหรือยังมีข้อบกพร่องอะไรบ้าง จะได้ปรับปรุงแก้ไขตนเอง ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการ ส่วนมากเป็นการหาคำตอบที่ว่า ประเมินผลเพื่ออะไร หรือ ประเมินผลไปทำไม เมื่อมีปฏิบัติงานตามโครงการแล้วไม่มีการประเมินผลไม่ได้หรือ ตอบได้เลยว่าการบริหารแนวใหม่หรือการบริหารในระบบเปิด

(open system) นั้นถือว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการ (ส่วนประเมินผล สำนักนโยบายและแผน, 2556) มีดังนี้

(1) เพื่อสนับสนุนหรือยกเลิก การประเมินผลจะเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจว่า ควรจะยกเลิกโครงการหรือสนับสนุนให้มีการขยายผลต่อไป โดยเฉพาะการมีโครงการใหม่ ๆ ยังมิได้จัดทำในรูปของโครงการทดลอง (experimental) ซึ่งมีโอกาสจะผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ง่าย ความล้มเหลวของโครงการจึงมิใช่ความล้มเหลวของผู้บริหารเสมอไป ดังนั้นถ้าเราประเมินผลแล้วโครงการนั้นสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ก็ควรดำเนินการต่อไป แต่ถ้าประเมินผลแล้วโครงการนั้นมีปัญหา หรือมีผลกระทบเชิงลบมากกว่า จึงควรยกเลิกโครงการนั้น

(2) เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการว่าเป็นไปตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย หรือกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด

(3) เพื่อปรับปรุงงาน ถ้าเรานำโครงการไปปฏิบัติแล้วพบว่าบางโครงการไม่ได้เสียทั้งหมดแต่ก็ไม่ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกข้อ เราควรนำโครงการนั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยพิจารณาว่าโครงการนั้นบกพร่องในเรื่องใด เช่น ขาดความร่วมมือของประชาชน ขัดต่อค่านิยมของประชาชน ขาดการประชาสัมพันธ์ หรือสมรรถนะขององค์การที่รับผิดชอบต่ำ เมื่อเราทราบผลของการประเมินผล เราก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงประเด็น

(4) เพื่อศึกษาทางเลือก (alternative) โดยปกติในการนำโครงการไปปฏิบัตินั้นผู้บริหารโครงการจะพยายามแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด จากทางเลือกอย่างน้อย 2 ทางเลือก ดังนั้นการประเมินผลจะเป็นการเปรียบเทียบทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจเลือกทางเลือกใดไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงให้น้อยลง

(5) เพื่อขยายผลในการนำโครงการไปปฏิบัติ ถ้าเราไม่มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เราอาจจะไม่ทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ถ้าเราประเมินผลโครงการเป็นระยะ สม่าเสมอผลปรากฏว่าโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ เราก็ควรจะขยายผลโครงการนั้นต่อไป แต่การขยายผลนั้นมิได้หมายความว่า จะขยายไปได้ทุกพื้นที่ การขยายผลต้องคำนึงถึงมิติของประชากร เวลา สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น โครงการปลูกพืชเมืองหนาวจะประสบความสำเร็จในพื้นที่ภาคเหนือ แต่ถ้าขยายผลไปยังภูมิภาคอื่นอาจจะไม่ได้ผลดีเสมอไป เพราะต้องคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เชื้อชาติ ค่านิยม ฯลฯ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ สิ่งที่น่าไปในพื้นที่หนึ่งอาจได้ผลดี แต่นำไปขยายผลในพื้นที่หนึ่งอาจไม่ได้ผล หรือ สิ่งที่เคยทำได้ผลดีในช่วงเวลาหนึ่ง อาจจะไม่ได้ผลดีในอีกช่วงเวลาหนึ่ง

แนวคิดการประเมินผล CIPP Model สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, D. L., 1988) เป็นรูปแบบการประเมินผลซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบของโครงการ 4 ส่วน คือ

(1) การประเมินสถานะแวดล้อม (context evaluation: C) เป็นการประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อมของโครงการ หมายถึง บรรดาปัจจัยภายนอกทั้งหมดที่ส่งผล ทั้งด้านที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของโครงการรวมถึงปัจจัยภายใน คือ สารสำคัญด้านวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยการประเมินหาจุดมุ่งหมายที่ควรจะเป็นจากสภาพแวดล้อม ปัญหาความต้องการโอกาส แล้วสรุปให้เห็นจุดมุ่งหมายเฉพาะ

(2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (input evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา ฯลฯ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน

(3) การประเมินกระบวนการ (process evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่นหรือจุดแข็ง (strengths) และจุดด้อย (weakness) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

(4) การประเมินผลผลิต (product evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการขยาย เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการแต่การประเมินผลแบบนี้มิได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (impact) และผลลัพธ์ (outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการเท่าที่ควร

2.1.4 แนวคิดวาทกรรมการพัฒนา (discourse of development)

ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร์ (2543) กล่าวว่า เป็นแนวคิดที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงไปถึงสาเหตุและทางออกของปัญหาการพัฒนา เพื่ออธิบายว่าสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น เริ่มจากผู้มีอิทธิพลใช้อำนาจที่มีอยู่วางระบบ กฎเกณฑ์ รูปแบบต่าง ๆ เช่นความรู้ ความจริง หรือตัวตนที่เกิดขึ้น ต่อมาจึงใช้ภาษา จาริตปฏิบัติ ความคิดความเชื่อ คุณค่า รวมทั้งสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เป็นเครื่องมือในการสร้างหรือให้ความหมายต่อสิ่งนั้นตามต้องการ เพราะฉะนั้นการพัฒนาจึงเป็นเรื่องของอำนาจที่ถูกใช้เป็น

เครื่องมือในการจัดสรรสิ่งมีคุณค่าทางสังคมจุดเปลี่ยนสังคมไทยเมื่อย้อนไปมองในอดีตจะพบว่า สังคมดั้งเดิมเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มีเศรษฐกิจแบบพื้นฐานเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ สำหรับบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชนมิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิต สำหรับการยังชีพ แต่ได้มาจากสภาพธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชาวนชนบทมีความใกล้ชิดผูกพันและตระหนักในสิ่งแวดล้อมซึ่งแสดงออกในรูปความเชื่อและพิธีกรรมที่ยกย่องต่อการรักษาสมดุลของธรรมชาติ นอกจากนั้นความความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ทางสายเลือด จึงสอดคล้องต่อการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งการแบ่งปันผลผลิต การพึ่งพาอาศัยในด้านต่าง ๆ ลักษณะทั้งหมดนี้จึงทำให้สังคมไทยในอดีตดำรงอยู่อย่างสงบ พึ่งพาตนเองได้ และมีความพอเพียงต่ออัตภาพ โดยสามารถสืบทอดเอกลักษณ์ดังกล่าวต่อเนื่อง อย่างไม่ขาดสายตลอดมาเป็นเวลาหลายร้อยปีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของสังคมเกิดขึ้น เมื่อสังคมไทยเข้าสู่กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ปรากฏการณ์ดังกล่าว เริ่มต้นเมื่อประเทศมหาอำนาจใช้อำนาจทั้งในรูปแบบความรู้ทางวิชาการ โครงการความช่วยเหลือต่าง ๆ เข้ามารอบงำ การกำหนดวาทกรรม เพื่อสร้างความหมายใหม่ของสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกับคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงคือ คำว่า พัฒนา (development) และด้อยพัฒนา (under development) ออกเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และ ประเทศที่ยังด้อยพัฒนา ต่อมาได้แพร่ขยายความหมายสู่กลุ่มประเทศในเอเชีย ละตินอเมริกา แอฟริกา รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งถูกให้ความหมายว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาประเทศหนึ่ง ทำให้เกิดกระแส ความต้องการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบประเทศตะวันตก จนในที่สุดได้ผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2504 ฉะนั้นจึงมีการให้ความหมายสังคมที่พัฒนาว่าเป็นสังคมที่มีความทันสมัยตามแบบสังคมตะวันตก ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยวิธีการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและการปฏิรูปโครงสร้างสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง การศึกษา ความเชื่อ ให้สอดคล้องกับแนวคิดของความทันสมัย (westernization) อย่างเต็มที่ เหตุผลดังกล่าวจึงมีผลทำให้เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาประเทศในอดีตมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยทันสมัยตามแบบสังคมตะวันตกไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม โดยการส่งเสริมการขายตัวของอุตสาหกรรมและการค้า การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยพร้อม ๆ กับการปฏิรูปการเมือง การศึกษา ศาสนา เพื่อให้โครงสร้างสังคมมีการแบ่งแยกหน้าที่เฉพาะด้าน มีผลทำให้เกิดความชำนาญ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้นและเอื้อต่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมทำให้วิถีชีวิต โลกทัศน์ ระบบความเชื่อ และคุณค่าต่าง ๆ ของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมในชนบทผันแปรไปจากเดิม

ผลของการพัฒนาในด้านบวก ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึง แต่ผลบวกเหล่านี้ก็ยังคงกระจายไปสู่คนในสังคมชนบทหรือด้อยโอกาสได้น้อย ซึ่งส่วนมากจะเป็นการกระจุกอยู่ในเมืองหลวงหรือตัวจังหวัดที่สำคัญ ในขณะที่ที่ผลลบก็คือเกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรม การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่เพื่อการค้าและส่งออกและการขยายตัวของภาครัฐ ไปสู่ชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดการอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงของตลาดและพ่อค้าคนกลาง โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศวิทยา ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณี เพื่อการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่แตกสลายลง รวมทั้งภูมิปัญญาที่เคยสั่งสมกันมาเริ่มถูกกลืนเลือนสูญหายไป วิฤติเศรษฐกิจเมื่อปีพุทธศักราช 2540 ที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจขยายตัวแบบฟองสบู่ และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาสังคมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่เป็นข้อพิพาท และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี ผลที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคำถามและข้อสงสัยต่อแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตก (development through westernization) ที่มีความเชื่อกันก่อนหน้าว่า ถูกต้องและเหมาะสมนั้น จะเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยต่อไปอีกหรือไม่ จึงเกิดแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ได้แย้งทฤษฎีความทันสมัย เช่น ทฤษฎีพึ่งพิง (dependency theory) แนวคิดการพัฒนาการแบบยั่งยืน หรือแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

2.1.5 แนวคิดการวิเคราะห์ SWOT

นันทิยา หุตานุวัตร และคณะ (2545) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ไว้ดังนี้

1) ความหมายของ SWOT

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths Weaknesses Opportunities and Threats ดังนี้ Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร

Threats คืออุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม

2) กรอบการวิเคราะห์ SWOT

ในการวิเคราะห์ SWOT การกำหนดเรื่อง หัวข้อ หรือประเด็น เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพราะว่า การกำหนดประเด็นทำให้การวิเคราะห์และประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคได้ถูกต้องโดยเฉพาะการกำหนดประเด็นหลัก (key word) ได้ถูกต้องทำให้การวิเคราะห์ถูกต้องยิ่งขึ้น การกำหนดกรอบการวิเคราะห์ SWOT ใด ๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะธุรกิจ และธรรมชาติขององค์กรนั้น ๆ ในวงการธุรกิจเอกชนมีการคิดค้นกรอบการวิเคราะห์ SWOT ที่มีความหลากหลายรูปแบบ อาทิ

2.1) Mac Millan (1986) เสนอ 5 ประเด็นสำหรับกรอบการวิเคราะห์ SWOT คือ

- (1) เอกลักษณ์ขององค์กร
- (2) ขอบเขตปัจจุบันของธุรกิจ
- (3) แนวโน้มสภาพแวดล้อมที่จะเป็นโอกาสและอุปสรรค
- (4) โครงสร้างของธุรกิจ
- (5) รูปแบบการเติบโตที่คาดหวัง

2.2) Goodstein et al (1993) เสนอ 5 ประเด็นที่ต้องวิเคราะห์ SWOT คือ

- (1) ความสำเร็จของแต่ละประเภทธุรกิจขององค์กรและทรัพยากรขององค์กรที่ยังไม่ถูกใช้
- (2) ระบบติดตามประเมินผลสำหรับธุรกิจแต่ละประเภท
- (3) กลยุทธ์ขององค์กรในแง่ความคิดริเริ่ม การเผชิญกับความเสี่ยง และการขับเคลื่อนการแข่งขัน
- (4) โครงสร้างและระบบการบริหารขององค์กรที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติแผนกลยุทธ์ให้บรรลุเป้าหมาย
- (5) วัฒนธรรมองค์กรและวิธีการทำธุรกิจ

2.3) Piercy and Giles (1998) เสนอ 4 ประเด็น ที่ต้องวิเคราะห์ SWOT คือ

- (1) ความเฉพาะเจาะจงของตลาดผลิตภัณฑ์
- (2) ความเฉพาะเจาะจงของกลุ่มลูกค้า
- (3) นโยบายราคาในตลาดที่เกี่ยวข้อง
- (4) การสื่อสารทางการตลาดสำหรับลูกค้าที่แตกต่างกัน

2.4) Edwards (1994 อ้างใน นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2545) เสนอปัจจัยภายนอก 9 ประการ คือ การเมือง เศรษฐกิจ นิเวศวิทยา การแข่งขัน กฎหมาย โครงสร้าง พื้นฐาน สังคม เทคโนโลยี และประชากร

3) ข้อคำนึงในการทำกระบวนการวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ SWOT ขององค์กรมีข้อที่ควรคำนึง 4 ประการ คือ

- 3.1) องค์กรต้องกำหนดก่อนว่าองค์กรต้องการที่จะทำอะไร
- 3.2) การวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคต้องกระทำในช่วงเวลาขณะนั้น
- 3.3) องค์กรต้องกำหนดปัจจัยหลัก (key success factors) ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานให้ถูกต้อง
- 3.4) องค์กรต้องประเมินความสามารถของตนให้ถูกต้องนอกจากข้อที่ควรคำนึงแล้ว ยังมีปัญหาที่ควรระวัง ดังนี้

- (1) การระบุจุดอ่อนต้องกระทำอย่างซื่อสัตย์ และบางครั้งจุดอ่อนเฉพาะอย่างเป็นของเฉพาะบุคคล
- (2) การจัดการกับกลไกการป้องกันตนเองต้องกระทำอย่างรอบคอบ
- (3) แนวโน้มการขยายจุดแข็งที่เกินความเป็นจริง
- (4) ความใกล้ชิดกับสถานการณ์ทำให้มอง สถานการณ์ขององค์กรไม่ชัดเจน
- (5) การกำหนดบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลต้องระบุให้ชัดเจน
- (6) ข้อมูลไม่เพียงพอ และข้อมูลสิ่งแวดล้อม ภายนอกเบี่ยงเบนนอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายนอกอาจเป็นโอกาสหรืออุปสรรคก็ได้

2.1.6 แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์/กลยุทธ์

“การวางแผนเชิงกลยุทธ์” (strategic planning) หรือ “การบริหารเชิงกลยุทธ์” (strategic management) หรือ “การคิดอย่างกลยุทธ์” (strategic thinking) แนวคิดในด้านกลยุทธ์ดังกล่าวนี้ นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้นทุกทีโดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยกำลังอยู่ในขั้นตอนของการปรับตัวอย่างรุนแรง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในทางเศรษฐกิจ การเมืองและ

สังคม ทั้งในระดับโลก ภูมิภาค และภายในประเทศ ความจริงแล้ว “การวางแผนเชิงกลยุทธ์” (strategic planning) เป็นส่วนหนึ่งของ “การบริหารเชิงกลยุทธ์” (strategic management) ทั้งนี้ เนื่องจากว่าองค์ประกอบของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์นั้น ส่วนแรกจะเป็นเรื่องของ การวางทิศทาง การบริหารหรือทิศทางกลยุทธ์ (strategic direction) ซึ่งก็เป็นเรื่องของ การวางแผน และอีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นเรื่องการดำเนินกลยุทธ์เพื่อที่จะบรรลุสู่เป้าหมายหรือแผนทิศทางที่ได้กำหนดไว้ นั่นเอง การบริหารเชิงกลยุทธ์จึงหมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์นั่นเอง (strategic decision) (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2543)

จินตนา บุญบงการ และณัฐพันธ์ เชนนันท์ (2546) ได้ให้ความหมายของการจัดการเชิงกลยุทธ์ (strategic management) หมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและข้อมูลสำคัญของธุรกิจที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงานและควบคุมการปฏิบัติงานเชิงกลยุทธ์ขององค์กร เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจว่าองค์กรสามารถที่จะดำเนินการได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถมีการพัฒนาการและสามารถมีการแข่งขันในอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่การจัดการเชิงกลยุทธ์มีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) สร้างและดำรงรักษาความสามารถในการแข่งขัน (competitive capacity) การเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมทำให้ธุรกิจต้องปรับตัวอยู่เสมอ การกำหนดและการดำเนินกลยุทธ์ช่วยให้ธุรกิจมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพในการแข่งขันได้อย่างต่อเนื่อง

(2) สร้างคุณค่า (create value) การจัดการเชิงกลยุทธ์ช่วยสร้างคุณค่า (value) แก่เจ้าของหรือผู้ถือหุ้น (shareholder) ตลอดจนสร้างความพอใจให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ของธุรกิจ เช่น พนักงาน ผู้ขายวัตถุดิบ และลูกค้า เป็นต้น

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ (2546) กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ตามพันธกิจ (mission) หรือภารกิจขององค์กร โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะผู้ที่ได้ผลประโยชน์จากองค์กร (stakeholders) นับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจ และการกำหนดนโยบายขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริการ (customer) พนักงาน (employee) ชุมชนในท้องถิ่น (community) ผู้ถือหุ้น (stakeholders) องค์กรประชาชน (civil society) ฯลฯ การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการใน 3 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันคือ การวางแผนกลยุทธ์ (strategic planning) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (strategic implementation) และการควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ (strategic control and evaluation) และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) เป็น

กระบวนการแรกเริ่มของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ซึ่งในกระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย (เป้าประสงค์) วัตถุประสงค์ขององค์กรและการกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงาน

John M. Bryson (1995) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ช่วยเสริมสร้างการสื่อสาร การมีส่วนร่วม การคำนึงถึงความแตกต่างด้านค่านิยมและผลประโยชน์ การเสริมสร้างการตัดสินใจตามหลักพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และที่สำคัญที่สุดคือ การวางแผนกลยุทธ์จะก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติอย่างแท้จริง

ปกรณ์ ปรียากร (2545) กล่าวว่า การวางแผนกลยุทธ์ น่าจะถือเป็นแนวคิดร่วมระหว่างองค์การภาครัฐและภาคเอกชน ส่วนเทคนิคเฉพาะขององค์การทั้งสองอาจจะแตกต่างกันไปได้ตามภารกิจและความคาดหวังจากลูกค้าและผู้รับบริการที่แตกต่างกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน (strategic analysis) ไว้ดังนี้

ตัวแบบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ของซุนวู (บุญศักดิ์ แสงระวี, ม.ป.ป.)

- (1) กำหนดจุดมุ่งหมายและภารกิจของการรบ
- (2) ประเมินความเข้มแข็งและความพร้อมของสรรพกำลัง
- (3) ประเมินสถานการณ์ของคู่ต่อสู้
- (4) กำหนดวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ต่าง ๆ
- (5) ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์และนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

ตัวแบบการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ของ Harvard Business School (SWOT model)

- (1) กำหนดจุดมุ่งหมาย/วัตถุประสงค์
- (2) วิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก
- (3) วิเคราะห์สถานการณ์ภายใน
- (4) กำหนดกลยุทธ์
- (5) ประเมินความเป็นไปได้และเลือกกลยุทธ์
- (6) นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปกระบวนการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การภาครัฐและองค์การที่ไม่หวังผลกำไรและนำมาปรับใช้สำหรับการสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อกำหนดกลยุทธ์ของชุมชนได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

(1) การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน (assessing the organization's external and internal environments)

(2) ระบุประเด็นที่จะนำไปสู่การวางกลยุทธ์ (identifying the facing the strategic issue organization) เป็นการประมวล จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน หรือการทำ SWOT matrix เพื่อพิจารณา ปัญหา ช่องว่าง และประเด็น ที่ควรจะกำหนดกลยุทธ์ทั้งในเชิงรับและเชิงรุก

(3) การกำหนดกลยุทธ์ (formulating strategies and plans to manage the issue) เป็นการจัดทำข้อเสนอในรูปแบบของทางเลือกต่าง ๆ ที่ควรจะดำเนินงาน ทั้งในส่วนของงานประจำ และงานโครงการ การศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ การจัดสรรทรัพยากร และการจัดทำเอกสารแผน

(4) ทบทวนและอนุมัติกลยุทธ์และแผน (reviewing and adopting the strategies and plan) เป็นการขออนุมัติกลยุทธ์และแผนจากผู้บริหารเพื่อนำแผนไปสู่การดำเนินงาน

(5) การนำแผนไปสู่การดำเนินงาน (developing and effective implementation process) เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานระดับปฏิบัติที่จะนำแผนกลยุทธ์ไปวางแผนเพื่อการดำเนินงานขององค์การอีกชั้นหนึ่ง

(6) การประเมินผล (reassessing strategies and the strategic planning process) เป็นขั้นตอนท้ายสุดที่มีความสำคัญ เพราะในการประเมินผลจะนำข้อมูลไปใช้สำหรับการปรับกลยุทธ์และแผนต่อไป

2.1.7 การวัดค่าโครงการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์

การวัดค่าโครงการทางด้านเศรษฐศาสตร์ (economic aspects) นั้นมีความแตกต่างจากการวัดค่าโครงการด้านการเงิน (financial aspects) เนื่องจากการประเมินที่ไม่ได้ให้ความสนใจกับกำไรที่เป็นตัวเงิน (tangible benefits) เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการประเมินว่าทรัพยากรที่ใช้ไปในโครงการหนึ่ง ๆ นั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ต่อสังคมอย่างไรบ้าง เป็นการใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคมหรือไม่ โดยสามารถแบ่งวิธีการประเมินโครงการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 4 รูปแบบ (เขวเรศ ทับพันธุ์, 2541) ได้แก่

1) การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (cost-benefit analysis : CBA) เป็นรูปแบบการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ที่สุดตามแนวความคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการวิเคราะห์โครงการโดยคำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการมีโครงการ โดยพยายามที่จะประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นออกมาเป็นตัวเงินเพื่อประเมินความคุ้มค่าของโครงการ หรือเพื่อช่วยตัดสินใจในการเลือกทำโครงการ แต่ในทางปฏิบัตินั้น อาจมีปัญหาในการนำไปใช้

มากมายในการนำไปประเมิน โดยเฉพาะในการประเมินมูลค่าผลประโยชน์ของโครงการที่ให้ประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะที่จับต้องไม่ได้ (intangible benefits)

2) การวิเคราะห์ประสิทธิผลของต้นทุน (cost effectiveness analysis: CEA) เป็นการวิเคราะห์โครงการในลักษณะที่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ของโครงการอยู่ในรูปการประหยัดต้นทุน โดยลักษณะของโครงการที่ประเมินจะเป็นลักษณะของโครงการที่เน้นทางด้านการลดต้นทุนต่อการดำเนินการ (cost per transaction)

3) การวิเคราะห์ต้นทุนต่ำสุด (cost minimization analysis: CMA) การประเมินโครงการแบบวิเคราะห์ต้นทุนต่ำสุดนี้เป็นการพยายามคำนวณหาจุดต่ำสุดของต้นทุน (minimum cost per transaction) เพื่อพยายามทำให้โครงการมีลักษณะเป็นการประหยัดจากขนาดให้มากที่สุด (economies of scale)

4) การวิเคราะห์ต้นทุน และอรรถประโยชน์ (cost-utility analysis : CUA) เป็นการวิเคราะห์โครงการในลักษณะที่ไม่มีการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นตัวเงิน โดยวิเคราะห์ถึงอรรถประโยชน์ที่เกิดขึ้นในภาพกว้าง ๆ โดยศึกษาว่าโครงการที่กำลังประเมินสามารถให้อรรถประโยชน์แก่คนกลุ่มใดบ้าง และในรูปแบบใดบ้าง เป็นการประเมินโครงการที่ผลประโยชน์ส่วนมากไม่สามารถที่จะวัดได้ในการประเมินโครงการทางเศรษฐศาสตร์นั้น แต่ละโครงการต่างมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการที่จะเลือกใช้วิธีใดในการประเมินโครงการนั้นต้องพิจารณาตามความเหมาะสมในแต่ละโครงการนั้นด้วย การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ จำนวนมากรวมทั้งประเทศไทยด้วย เป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน เพราะเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคเป็นสิ่งสำคัญทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมสูง ขาดการพัฒนามนุษย ครอบคลุมและสังคม เป็นเหตุให้สังคมชนบทล่มสลาย และเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น การอพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณีกรรม การละเมิดสิทธิเด็ก และอุบัติเหตุต่าง ๆ ขณะนี้ทั่วโลกมีการพูดถึงและแสวงหาแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนกันมาก นักวิชาการ นักการเมือง ตลอดจนนักพัฒนา ควรศึกษาและพัฒนาแนวความคิด การพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งคงจะต้องคำนึงถึง ความยั่งยืนของเศรษฐกิจ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของสังคม อย่างสานสอดคล้องกันและกัน โดยไม่พัฒนาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงอีกสองเรื่อง

2.1.8 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านธุรกิจชุมชน

1) ทฤษฎีการบัญชีต้นทุน

1.1) แหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

การใช้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น 2 แหล่งใหญ่ ๆ คือ

(1) ข้อมูลจากภายในองค์กร (internal information) ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่ผู้บริหารสามารถที่จะเก็บรวบรวมได้จากภายในกิจการ เช่น ข้อมูลทางบัญชี ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิต ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลและข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกิจการ เป็นต้น

(2) ข้อมูลจากภายนอกองค์กร (external information) ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่ผู้บริหารควรพิจารณาจากภายนอกกิจการ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี กฎหมาย วัฒนธรรม การเมืองและสังคม ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับคู่แข่ง ซึ่งข้อมูลภายในของกิจการหนึ่งอาจเป็นข้อมูลภายนอกของอีกกิจการหนึ่งก็เป็นได้ ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างข้อมูลภายในองค์กรและข้อมูลภายนอกองค์กร ก็คือความสามารถในการบังคับ ทั้งนี้หมายถึงข้อมูลภายในองค์กรนั้น กิจการสามารถที่จะสร้างขึ้นและจัดเก็บได้ตามความต้องการ แต่สำหรับข้อมูลภายนอกองค์กรนั้น กิจการไม่สามารถที่จะสร้างขึ้นและกำหนดให้เป็นตามความต้องการของตนเองได้

1.2) ลักษณะข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

ในการตัดสินใจของผู้บริหาร นอกจากจะต้องหาข้อมูลที่ดี มีความถูกต้อง เชื่อถือได้และรวดเร็ว ทันต่อความต้องการของผู้บริหารแล้ว ยังจะต้องมีข้อมูลที่เพียงพอและตรงประเด็นต่อการตัดสินใจ ดังนั้น การตัดสินใจของผู้บริหารนอกจากจะต้องอาศัยข้อมูลทางบัญชี ซึ่งเป็นข้อมูลภายในองค์กรแล้ว ยังอาจจะอาศัยข้อมูลภายนอกอื่น ๆ ประกอบการตัดสินใจ ซึ่งลักษณะของข้อมูลเพื่อการตัดสินใจไม่ว่าจะภายในหรือภายนอกองค์กรจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

(1) ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงปริมาณ (quantitative information) คือ ลักษณะข้อมูลที่สามารถวัดเป็นตัวเลขได้ เช่น ชั่วโมงการทำงาน ยอดขาย ต้นทุนการผลิต เป็นต้น

(2) ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงคุณภาพ (qualitative information) คือ ลักษณะข้อมูลที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ ความคิดเห็น ความเหมาะสม สภาพแวดล้อม กฎหมาย เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถวัดค่าเป็นตัวเลขได้ เช่น คุณภาพของผลิตภัณฑ์ สภาพแวดล้อมในการทำงาน ภาวะเศรษฐกิจ เป็นต้น

1.3) ผู้บริหารให้ข้อมูลในการตัดสินใจอะไรบ้าง

การใช้ระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในส่วนที่สำคัญ ๆ และถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของการที่ธุรกิจจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ว่าได้ ก็คือ การนำข้อมูลที่มีอยู่นั้นมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับ

- (1) การวางแผน (planning)
- (2) การควบคุม (controlling)
- (3) การวัดผลการดำเนินงาน (performance Measurement)
- (4) การตัดสินใจในปัญหาอื่น ๆ (decision Making)

1.4) กระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นข้อมูลทางบัญชีต้นทุนไปใช้ในการตัดสินใจ นั่นก็คือ กระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ถึงแม้ว่าผู้บริหารจะมีข้อมูลทางบัญชีต้นทุนอย่างเพียงพอที่จะใช้ในการตัดสินใจ แต่ถ้าไม่ทราบถึงกระบวนการตัดสินใจที่ดีแล้ว ก็อาจจะทำให้การตัดสินใจไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอ ทำให้เสียเวลาอย่างมากในการตัดสินใจแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง เสียค่าใช้จ่ายสูง หรือการตัดสินใจแก้ปัญหาไม่ตรงจุด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ถ้าผู้บริหารไม่เข้าใจถึงกระบวนการการตัดสินใจแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง โดยที่กระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาประกอบด้วย

- (1) การค้นหาปัญหาที่แท้จริง (defining the problem)

ขั้นตอนแรกของกระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาก็คือ จะต้องทำการค้นหาปัญหาที่แท้จริงเสียก่อนว่าปัญหาหรือความยุ่งยากที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้น ปัญหาที่แท้จริงของมันคืออะไรกันแน่ ทั้งนี้การค้นหาปัญหาที่แท้จริงจะช่วยให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมที่สุด

- (2) การกำหนดทางเลือกที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหา (identifying alternatives)

เมื่อค้นพบและทราบแล้วว่าปัญหาหรือความยุ่งยากที่เกิดขึ้นนั้น ปัญหาที่แท้จริงของมันคืออะไร ขั้นตอนต่อไปก็คือ การกำหนดทางเลือกที่จะใช้ในการแก้ปัญหานั้น ทั้งนี้เพราะในบางครั้งปัญหาหนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้น ก็อาจจะมีแนวทางหรือวิธีที่จะแก้ไขได้หลายวิธี ดังนั้นการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดก็คือ การเลือกทางเลือกที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่กิจการ

(3) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (accumulating relevant information)

หลังจากที่ได้กำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในแต่ละทางเลือก ซึ่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมมานั้น ควรที่จะต้องเป็นข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้และเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่จะตัดสินใจ หรือให้มีความเสี่ยงน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้นั่นเอง

(4) การวิเคราะห์และเปรียบเทียบในแต่ละทางเลือก (analysis and comparison of alternatives)

การวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละทางเลือกจำเป็นต้องมีอย่างหนึ่งที่ผู้วิเคราะห์จะต้องมีความเข้าใจในเทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์อย่างเพียงพอ เพื่อมิให้การตัดสินใจเกิดความผิดพลาดอันเนื่องมาจากผลของการวิเคราะห์ หลังจากนั้นเมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละทางเลือกแล้ว ก็จะนำผลการวิเคราะห์ของแต่ละทางเลือกมาทำการเปรียบเทียบถึงผลดีและผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจในการเลือกทางเลือกนั้น ๆ

(5) การตัดสินใจ (making the decision)

การตัดสินใจเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจนี้จะให้ประโยชน์สูงสุดแก่กิจการหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการใช้กระบวนการตัดสินใจทั้ง 4 ขั้นตอนข้างต้น

1.5) วัตถุประสงค์ของข้อมูลทางบัญชีต้นทุนเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหาร

การบัญชีต้นทุน (cost accounting) จัดเป็นหลักการบัญชีที่จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทางด้านต้นทุนของธุรกิจ ตลอดจนจัดทำรายงานและวิเคราะห์ต้นทุนในลักษณะต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้บริหาร เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ ในปัจจุบันนี้ไม่ใช่แต่ธุรกิจประเภทอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าเท่านั้นที่จะต้องใช่วิธีการทางบัญชีหรือข้อมูลของบัญชีต้นทุน แต่ยังมีธุรกิจบริการและธุรกิจที่หวังผลกำไรและไม่หวังผลกำไรอีกหลายประเภท เช่น โรงแรม โรงพยาบาล โรงเรียน มหาวิทยาลัย ธนาคาร บริษัทเงินทุน บริษัทสายการบินและกิจการอื่น ๆ อีกมากมายที่ได้มีการนำวิธีการบัญชีต้นทุนไปประยุกต์ใช้เพื่อการตัดสินใจของผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ที่สำคัญของข้อมูลทางบัญชีต้นทุน ก็พอที่จะสรุปได้ดังนี้

(1) เพื่อให้ทราบถึงต้นทุนผลิตตลอดจนต้นทุนขายประจำงวด (product and period costs) ซึ่งจะนำไปหักออกจากรายได้ในงบกำไรขาดทุน และช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบผลการดำเนินงานของกิจการว่ามีผลกำไรหรือขาดทุนอย่างไร

(2) เพื่อใช้ในการตีราคาสินค้าคงเหลือ (inventory evaluation) ในธุรกิจอุตสาหกรรม สินค้าคงเหลือที่จะปรากฏในงบแสดงฐานะทางการเงินจะต้องประกอบด้วยวัตถุดิบ งานระหว่างผลิต และสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งการแสดงผลค่าของสินค้าคงเหลือเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องหรือใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จำเป็นต้องอาศัยวิธีการทางบัญชีต้นทุน

(3) เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจวางแผนและควบคุม (planning and controlling) ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถดำเนินธุรกิจไปอย่างมีแบบแผน และบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของธุรกิจมากที่สุด นอกจากนี้ข้อมูลทางบัญชีต้นทุนยังจะช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบถึงความผิดพลาดหรือจุดบกพร่องในการดำเนินธุรกิจ และหาทางกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ไขเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้อย่างทันทั่วถึง

(4) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการตัดสินใจ (decision making) ทั้งนี้ในการดำเนินธุรกิจ ผู้บริหารมักจะต้องประสบปัญหาที่จะต้องทำการแก้ไขปัญหายู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในระยะสั้นหรือปัญหาที่จะส่งผลกระทบในระยะยาวก็ตาม เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับการรับใบสั่งซื้อพิเศษ การปิดโรงงานชั่วคราว การเพิ่ม-ลดสายผลิตภัณฑ์ การตั้งราคาสินค้า การขยายกิจการ เป็นต้น

1.6 แหล่งที่มาของข้อมูลทางบัญชีต้นทุนที่ใช้ในการตัดสินใจ

จากข้อมูลทางบัญชี (accounting information) ที่ได้มาจากการจดบันทึก (recording) การจัดหมวดหมู่ (classifying) การสรุปผล (summarizing) ตลอดจนการวิเคราะห์และตีความ (interpreting) ตามวิธีการหรือหลักการบัญชีของแต่ละธุรกิจ และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจดบันทึกเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทำให้ได้ข้อมูลทางบัญชี ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นได้ 2 ส่วน คือ (1) ข้อมูลทางบัญชีที่ได้มาจากวิธีการบัญชีต้นทุน (cost accounting) ข้อมูลทางบัญชีต้นทุนเหล่านี้ จะได้มาจากการสะสมข้อมูลตามวิธีการบัญชีหรือหลักการบัญชีต้นทุนที่นำมาใช้ตามลักษณะของธุรกิจ ทั้งที่เป็นธุรกิจที่ทำการผลิตสินค้าตามระบบการผลิต สินค้าตามระบบการผลิตแบบกระบวนการ (process costing) หรือระบบงานสั่งทำ (job order costing) และเป็นธุรกิจที่ขายบริการหรือผลิตบริการเพื่อขายนั่นเอง และ (2) ข้อมูลทางบัญชีที่ได้มาจากวิธีการบัญชีทั่วไป (general accounting) ซึ่งข้อมูลทางบัญชีเหล่านี้ก็คือ ข้อมูลทางบัญชีอื่น ๆ ที่มีใช้ข้อมูลจากวิธีการบัญชีต้นทุน เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการขาย ลูกหนี้ เจ้าหนี้ และดำเนินงานอื่น ๆ เป็นต้น โดยที่ข้อมูลของการบัญชีทั่วไปจะได้มาจากการจดบันทึก จัดหมวดหมู่ และสรุปผล ตามหลักการบัญชีที่ยอมรับกันทั่วไป (generally accepted accounting principle)

การจดบันทึกเก็บรวบรวมและสรุปผลข้อมูลทางการเงินบัญชีทั้งหมดนี้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางบัญชีต้นทุนหรือข้อมูลทางบัญชีทั่วไปก็ตาม ล้วนแต่จัดทำขึ้นเพื่อสนองความต้องการของบุคคล 2 ฝ่าย คือ (1) บุคคลภายนอก ซึ่งข้อมูลทางบัญชีที่จะนำเสนอต่อบุคคลภายนอกจะต้องถูกจัดทำขึ้นตามหลักการบัญชีที่ยอมรับกันทั่วไป รายงานทางการเงินจากข้อมูลทางบัญชีที่จะเสนอต่อบุคคลภายนอก จึงจัดเป็นรายงานภายนอก (external report) ซึ่งโดยทั่วไปก็จะประกอบด้วยงบกำไรขาดทุน (income statement) งบดุล (balance sheet) งบกระแสเงินสด (statement of cash flows) และข้อมูลทางบัญชีที่นำมาเพื่อเสนอต่อบุคคลภายนอกนี้เราเรียกว่า “บัญชีการเงิน (financial accounting)” บุคคลภายนอกที่จะได้รับประโยชน์จากบัญชีการเงิน เช่น นักลงทุน หน่วยงานรัฐบาล เจ้าหนี้ ผู้ถือหุ้น เป็นต้น และ (2) บุคคลภายใน ข้อมูลทางการเงินที่มุ่งจัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อบุคคลภายใน หรือฝ่ายบริหารของกิจการ เป็นข้อมูลที่จัดทำขึ้นโดยมุ่งที่ประโยชน์ต่อการตัดสินใจมากกว่ามุ่งให้เป็นไปตามหลักการบัญชีที่ยอมรับกันทั่วไป ดังนั้น รูปแบบของรายงานภายใน (internal report) จึงมีรูปแบบหรือลักษณะที่ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปัญหาหรือข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจทั้งส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผน ควบคุม วัดและประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดจนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาดังกล่าว เราจึงเรียกข้อมูลทางบัญชีเหล่านี้ว่า “บัญชีบริหาร (management accounting)”

1.7) การจำแนกประเภทของต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ

ก่อนที่จะทำการศึกษาถึงการจำแนกประเภทของต้นทุนในลักษณะต่าง ๆ ก็ควรที่จะทำความเข้าใจกับคำว่า “ต้นทุน (cost)” และ “ค่าใช้จ่าย (expense)” เสียก่อน สำหรับคำทั้ง 2 คำนี้ได้มีนักวิชาการทางด้านบัญชีพยายามที่จะให้คำนิยาม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคำทั้งสอง แต่อย่างไรก็ตามในด้านความคิดเห็นของผู้เขียนที่ได้จากการสังเกตและศึกษาจากตำราทางด้านบัญชีต่าง ๆ มีความเห็นว่า คำว่า “ต้นทุน” และ “ค่าใช้จ่าย” ก็มีความถึงการสูญเสียทรัพยากรขององค์กรเพื่อให้วัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งขององค์กรได้สำเร็จลง รวมทั้งหมายความว่ามูลค่าที่เกิดจากการสูญเสียผลประโยชน์บางอย่างที่กิจการหรือองค์กรควรจะได้รับแต่ถ้าจะแตกต่างกัน ก็อาจมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในด้านของการนิยามใช้ เพราะถ้าสังเกตดูจะเห็นคำว่า “ต้นทุน” เรามักนิยามใช้ในกรณีที่กิจการสูญเสียทรัพยากรสินจำนวนหนึ่งไปเพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่กิจการ

นอกจากนี้คำว่า “ต้นทุน” ซึ่งมีความหมายกว้างและครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจของผู้บริหารในด้านต่าง ๆ จึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจำแนกประเภทของต้นทุนไว้หลายลักษณะด้วยกัน ทั้งนี้เพราะการจำแนกต้นทุนแต่ละลักษณะก็มุ่งที่จะช่วยให้

ผู้บริหารได้ทำการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจนั้น ๆ ซึ่งการจำแนกประเภทต้นทุนในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ก็พอที่จะสรุป ได้ดังนี้

(1) การจำแนกต้นทุนตามลักษณะของทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต

(1.1) ต้นทุนวัตถุดิบทางตรง (direct material cost) หมายถึงวัตถุดิบหรือสิ่งของที่ถูกลำมาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ไม่รวมถึงวัสดุย่อยที่มีมูลค่าน้อย และใช้เป็นส่วนประกอบเสริมของผลิตภัณฑ์

(1.2) ต้นทุนแรงงานทางตรง (direct labor cost) หมายถึงค่าจ้างหรือค่าแรงงานของพนักงานหรือลูกจ้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรง ซึ่งจะไม่รวมถึงค่าแรงงานทางอ้อมที่ถือว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรง

(1.3) ต้นทุนค่าใช้จ่ายการผลิต (factory overhead cost) หมายถึงต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงงานการผลิตที่นอกเหนือจากวัตถุดิบทางตรง และค่าแรงงานทางตรง แต่กลับจะมีความหมายที่รวมถึงวัตถุดิบทางอ้อมและค่าแรงงานทางอ้อม

(2) การจำแนกต้นทุนตามหน้าที่ของการเกิดต้นทุน

(2.1) ต้นทุนการผลิต (production costs) หมายถึงต้นทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วยวัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรง และค่าใช้จ่ายการผลิต

(2.2) ค่าใช้จ่ายในการขาย (selling expense) หมายถึงต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขายหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยตรง เช่น ค่าโฆษณา ค่าขนส่ง เป็นต้น

(2.3) ค่าใช้จ่ายในการบริหาร (administration expense) หมายถึงต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายทางด้านการดำเนินการ เพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจัดเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากแผนกหรือส่วนงานที่ทำหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม งานด้านการขายนั่นเอง เช่น ค่าเช่าสำนักงาน เงินเดือนผู้จัดการฝ่ายสำนักงาน เป็นต้น

(3) การจำแนกต้นทุนตามลักษณะของแหล่งทุน

(3.1) ต้นทุนขั้นต้น (prime cost) หมายความว่าต้นทุนที่เป็นส่วนสำคัญของการผลิต ประกอบด้วยต้นทุนวัตถุดิบทางตรงและต้นทุนแรงงานทางตรง

(3.2) ต้นทุนแปรสภาพ (conversion cost) ก็จะหมายความว่าต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการแปรสภาพวัตถุดิบให้กลายเป็นสินค้าสำเร็จรูป หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนแรงงานทางตรงกับต้นทุนค่าใช้จ่ายการผลิต

(3.3) ต้นทุนการปฏิบัติงาน (operation cost) เป็นต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิต แต่เกี่ยวกับกับการดำเนินงานของกิจการ ซึ่งจะประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการขายกับค่าใช้จ่ายในการบริหาร

(4) การจำแนกต้นทุนตามลักษณะของการใช้ต้นทุน

(4.1) ต้นทุนสำหรับงวด (period cost) หมายถึง ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่มีได้เกิดขึ้นโดยตรงกับการผลิตสินค้าหรืออาจจะกล่าวได้ว่า เป็นต้นทุนที่ใช้แล้วหมดไปในแต่ละงวด ซึ่งต้นทุนส่วนนี้จะถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีนั้น ๆ เพื่อนำไปหักออกจากรายได้ให้ได้กำไรสุทธิออกมาโดยที่เรามักจะคุ้นเคยกับต้นทุนตัวนี้ในลักษณะค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร รวมทั้งในส่วนที่เป็นต้นทุนขายด้วยนั่นเอง

(4.2) ต้นทุนผลิตภัณฑ์ (product cost) สำหรับต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายตัวนี้ จะถือว่าเป็นต้นทุนที่ใช้แล้วมีได้หมดไป แต่จะรวมอยู่ในต้นทุนของผลิตภัณฑ์ ซึ่งก็จะได้แก่ต้นทุนที่ใช้ไปหรือเกิดขึ้นจากการผลิตสินค้าโดยตรงหรือที่เรียกว่า “ต้นทุนการผลิต”

(5) การจำแนกต้นทุนตามพฤติกรรมของต้นทุน

(5.1) ต้นทุนคงที่ (fixed cost) คือ ต้นทุนที่มีพฤติกรรมคงที่ หมายถึง ต้นทุนรวมที่มีได้เปลี่ยนแปลงไปตามระดับของการผลิตในช่วงของการผลิตในช่วงของการผลิตระดับหนึ่ง แต่ต้นทุนต่อหน่วยก็จะเปลี่ยนแปลงในทางลดลงตามปริมาณการผลิตที่มากขึ้น นอกจากนี้ต้นทุนคงที่ยังแบ่งออกเป็นต้นทุนคงที่อีก 2 ลักษณะ คือ ต้นทุนคงที่ระยะยาว (committed fixed cost) เป็นต้นทุนคงที่ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ในระยะสั้น เช่น สัญญาเช่าระยะยาว ค่าเสื่อมราคา เป็นต้น ต้นทุนคงที่ระยะสั้น (discretionary fixed cost) จัดเป็นต้นทุนคงที่ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวจากการบริหารหรือตัดสินใจของผู้บริหารในแต่ละปี เช่น ค่าโฆษณา ค่าใช้จ่ายในการค้นคว้าและวิจัย เป็นต้น

(5.2) ต้นทุนผันแปร (variable cost) คือ ต้นทุนที่มีต้นทุนต่อหน่วยคงที่ ในขณะที่ต้นทุนรวมจะผันแปรไปตามปริมาณของการผลิต ซึ่งโดยปกติต้นทุนผันแปรจะเป็นต้นทุนที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการตัดสินใจ

(5.3) ต้นทุนผสม (mixed cost) เป็นต้นทุนที่มีพฤติกรรมผสมระหว่างต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร ซึ่งเป็นการยากที่จะกำหนดหรือระบุว่าต้นทุนส่วนใด จำนวนเท่าใดเป็นต้นทุนคงที่ และต้นทุนส่วนใด จำนวนเท่าใดเป็นต้นทุนผันแปร โดยที่ในทางปฏิบัติมักจะมีต้นทุนในลักษณะนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การที่จะทราบว่าต้นทุนผสมนี้ส่วนใดเป็นต้นทุนคงที่และส่วนใดเป็นต้นทุนผันแปร ก็จะต้องอาศัยเทคนิคเกี่ยวกับการประมาณต้นทุน

(6) การจำแนกต้นทุนตามความสัมพันธ์กับหน่วยต้นทุน

(6.1) ต้นทุนทางตรง (direct cost) หมายถึงต้นทุนที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการปฏิบัติงานหรือภายในหน้าที่ของหน่วยต้นทุน (cost object) นั้น ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมเครื่องจักรจัดเป็นต้นทุนทางอ้อมของแผนกผลิตแต่ในทำนองเดียวกันก็จะถือเป็นต้นทุนทางตรงของแผนกซ่อมบำรุงก็ได้

(6.2) ต้นทุนทางอ้อม (indirect cost) หมายถึงต้นทุนที่มีได้เกิดขึ้นโดยตรงจากหน่วยต้นทุนนั้น ๆ ดังนั้น จากตัวอย่างข้างต้น ก็พอที่จะสรุปได้ว่า ต้นทุนทางตรงของหน่วยต้นทุนหนึ่งก็อาจจะเป็นต้นทุนทางอ้อมของอีกหน่วยต้นทุนหนึ่งก็เป็นได้ ยกเว้นถ้าต้นทุนไม่สามารถจัดเป็นต้นทุนทางตรงของหน่วยต้นทุนใดได้อย่างชัดเจน ก็จะถือเป็นต้นทุนทางอ้อม เช่น ค่าประกันภัยโรงงาน ค่าภาษีทรัพย์สิน ค่าเช่าโรงงาน เป็นต้น

การกำหนดหน่วยต้นทุน (cost object) อาจจะอยู่ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น แผนก โครงการ สายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

(7) การจำแนกต้นทุนตามเงื่อนไขเวลา

(7.1) ต้นทุนในอดีต (historical cost) หมายถึง ต้นทุนที่กิจการได้จ่ายไปจริงตามหลักฐานอันที่ขงธรรมเนียมที่ปรากฏจำนวนเงินที่กิจการได้จ่ายไปนั้น จึงถือเป็นมูลค่าหรือต้นทุนของสินค้าหรือสินทรัพย์ของกิจการในอดีต แต่ต้นทุนในอดีตนี้อาจจะไม่มี ความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหารในปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เพราะค่าของเงินในอดีตกับในปัจจุบันย่อมมีความแตกต่างอันเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อ และความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ

(7.2) ต้นทุนทดแทน (replacement cost) หมายถึง มูลค่าหรือราคาตลาดปัจจุบันของสินทรัพย์ประเภทเดียวกันกับที่กิจการใช้อยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สินทรัพย์ที่กิจการเคยซื้อในอดีต ถ้าต้องการที่จะซื้อใหม่ในขณะนี้จะต้องจ่ายเงินในจำนวนเท่าไร ซึ่งโดยปกติมูลค่าหรือราคาค้นทุนทดแทนย่อมมีมูลค่าสูงกว่าต้นทุนในอดีต ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเกิดภาวะเงินเฟ้อส่วนหนึ่ง และจากการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีของสินทรัพย์ เพื่อให้มีประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้นส่วนหนึ่ง

(7.3) ต้นทุนในอนาคต (future cost) หมายถึง ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่กิจการคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตจากการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งของผู้บริหาร ซึ่งต้นทุนในอนาคตนั้นอาจจะได้มาจากการประมาณการณ์หรือการพยากรณ์ก็เป็นได้ บ่อยครั้งที่ต้นทุนในอนาคตจะถูกนำมาใช้ในการวางแผน ฉะนั้นการประมาณต้นทุนในอนาคตจึงต้องทำด้วยความระมัดระวังและรอบคอบ

(8) การจำแนกต้นทุนตามลักษณะของความรับผิดชอบ

(8.1) ต้นทุนที่ควบคุมได้ (controllable cost) หมายถึง ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่สามารถระบุหรือกำหนดได้ว่าหน่วยงานใดหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีอำนาจ หน้าที่ หรือมีความสามารถที่จะทำให้ต้นทุนจำนวนนั้นเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากการตัดสินใจของตน ซึ่งถ้าจะพิจารณาให้มากขึ้นก็พอที่จะสรุปได้ว่า ต้นทุนที่ควบคุมได้ในหน่วยงานหรือผู้บริหารหรือผู้บริหารคนใดคนหนึ่งก็อาจจะเป็นต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้ในอีกหน่วยงานหรือผู้บริหารอีกคนหนึ่งก็ได้

(8.2) ต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้ (uncontrollable cost) หมายถึง ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ที่หน่วยงานหรือผู้บริหารในระดับนั้น ๆ จะควบคุมไว้ได้ นั่นคือ ไม่สามารถที่จะกำหนดต้นทุนประเภทนี้ให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ โดยปกติต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้ของผู้บริหารระดับล่างก็มักจะเกิดจากการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูงนั่นเอง

(9) การจำแนกต้นทุนตามลักษณะของการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการตัดสินใจ

ในการดำเนินธุรกิจ ผู้บริหารมักจะต้องประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย และที่สำคัญก็คือ ผู้บริหารจะต้องพยายามทำการตัดสินใจแก้ไขปัญหาลือเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ข้อมูลทางด้านต้นทุนที่เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจจึงมักจะถูกจำแนกได้ดังต่อไปนี้

(9.1) ต้นทุนจม (sunk cost) มีลักษณะเป็นต้นทุนที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (unavoidable cost) ไม่สามารถที่จะทำการเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ว่าผู้บริหารจะทำการตัดสินใจอย่างไร ซึ่งต้นทุนจมเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจในอดีต จึงไม่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจในปัจจุบัน

(9.2) ต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้ (avoidable cost) หมายถึง ต้นทุนที่สามารถประหยัดได้จากการตัดสินใจเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง ต้นทุนที่หลีกเลี่ยงได้มักจะมีบทบาทที่สำคัญต่อการตัดสินใจของผู้บริหารเสมอ

(9.3) ต้นทุนเสียโอกาส (opportunity cost) คือ ผลประโยชน์ หรือผลตอบแทนที่กิจการจะได้รับจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกหนึ่งแต่กลับต้องสูญเสียโอกาสไปจากการตัดสินใจเลือกอีกทางเลือกหนึ่ง

(9.4) ต้นทุนส่วนที่แตกต่าง (differential cost) หมายถึง ต้นทุนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากการตัดสินใจเลือกกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงในทางเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ (incremental cost or decremental cost) โดยปกติต้นทุนประเภทนี้จะเกิดก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติแบบเดิม มาเป็นวิธีการปฏิบัติแบบใหม่

(9.5) ต้นทุนส่วนเพิ่มต่อหน่วย (marginal cost) หมายถึง ต้นทุนที่จะเพิ่มขึ้นจากการผลิตเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับต้นทุนส่วนเพิ่ม (incremental cost) แต่ต้นทุนส่วนเพิ่มต่อหน่วยเป็นการพิจารณาส่วนที่เพิ่มจากการเพิ่มของการผลิตเพียง 1 หน่วยตามที่กล่าวแล้ว ต้นทุนส่วนเพิ่มต่อหน่วยนี้ เป็นแนวความคิดของต้นทุนในทางเศรษฐศาสตร์ แต่ก็สามารถนำมาช่วยผู้บริหารเพื่อการตัดสินใจได้เช่นกัน

1.8) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแนวความคิดการจัดการต้นทุน

จากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทุกวันนี้ ทำให้แนวคิดที่มุ่งเน้นในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลทางด้านต้นทุนของกิจการต่าง ๆ เพื่อทราบต้นทุนของการขายสินค้าหรือบริการได้ถูกพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ได้มีการปรับกลยุทธ์การบริหารกิจการโดยมุ่งเน้นไปในส่วนของการวางแผนและควบคุมต้นทุนก่อนที่จะเกิดขึ้นจริง รวมถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างต้นทุนของกิจการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อให้ต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดและสามารถแข่งขันได้ในเชิงการค้าทั้งกับตลาดภายในและต่างประเทศ ซึ่งแนวคิดนี้ในเชิงการบริหารต้นทุนแบบใหม่นี้จึงถูกเรียกว่า “การจัดการต้นทุน” มากกว่าที่จะเรียกว่า “การบัญชีต้นทุน” เหมือนอย่างในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงและทำให้เกิดการบริหารเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดสมัยใหม่ในการจัดการต้นทุนได้แก่

(1) การบริหารธุรกิจที่มุ่งลูกค้าเป็นสำคัญ

ปรัชญาใหม่ของการดำเนินธุรกิจก็คือ กิจการจะต้องคำนึงถึงคุณค่า (value) ที่จะส่งมอบให้แก่ลูกค้าเสมอ ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารและนักบัญชีเพื่อการจัดการจะต้องเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างคุณค่า (value chain) ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะสร้างความพอใจในสินค้าและบริการให้แก่ลูกค้า นับตั้งแต่การออกแบบ การพัฒนา การผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ รวมถึงช่องทางการจำหน่ายหรือการนำสินค้าและบริการไปสู่มือลูกค้า โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อสร้างความพอใจทั้งก่อนและหลังการขายสินค้าหรือบริการให้แก่ลูกค้าโดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในกระบวนการสร้างคุณค่าจะต้องมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันจึงจะทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมเพื่อที่จะทำให้เกิดคุณค่าและสร้างความพอใจให้แก่ลูกค้าย่อมทำให้เกิดต้นทุนแก่กิจการ ดังนั้น การจัดการต้นทุนจึงได้เข้ามามีบทบาทต่อการสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมของกิจการ และสร้างคุณภาพในสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าจะได้รับอีกด้วย

(2) การมุ่งเน้นเรื่องคุณภาพ

การผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ นับได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สร้างคุณค่าและความพอใจให้แก่ลูกค้าได้เป็นอย่างดี ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ จึงได้ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงและพัฒนาระบบการผลิตอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านเทคโนโลยี ทรัพยากรบุคคล และระบบงาน โดยมุ่งหวังให้กิจการสามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพ รวมทั้งมุ่งขจัดความไม่มีประสิทธิภาพในการผลิต หลักการดังกล่าวถือว่าเป็นพื้นฐานของการสร้างความเป็นเลิศในการผลิต ซึ่งจัดเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะสร้างความอยู่รอดให้แก่กิจการภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ดังนั้น กิจกรรมในระดับแนวหน้าของโลกจึงได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพแบบสมบูรณ์ (total quality management) มาใช้ในการผลิต กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่จะสร้างสภาพแวดล้อมของการผลิตเพื่อให้คนงานหรือกระบวนการการผลิตสามารถผลิตสินค้าหรือบริการโดยไม่มีของเสีย ของมีตำหนิใด ๆ เกิดขึ้นเลย (zero-defects) ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดในการควบคุมคุณภาพที่เข้มงวดที่สุด ในขณะที่การควบคุมคุณภาพแบบเดิมนั้นจะยอมให้เกิดผลเสียหรือของมีตำหนิได้บางส่วน

(3) การมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับเวลา

“เวลา” เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อทุก ๆ กิจกรรม ในกระบวนการสร้างคุณค่า (Value Chain) กิจกรรมที่มีเป้าหมายของการบริหารเชิงกลยุทธ์อยู่ที่การขยายส่วนแบ่งการตลาด และเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมจะต้องพยายามลดเวลาในการผลิตให้สั้นลง อีกทั้งทำให้การส่งมอบสินค้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยพยายามตัดเวลาที่ไม่มีเพิ่มค่าออกไป (nonvalue-added time) ให้เหลือแต่เวลาที่ใช้เพื่อกิจกรรมที่เพิ่มค่าให้แก่สินค้าหรือบริการ (value-added time ดังนั้น การตัดสินใจเกี่ยวกับต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการบริหารเวลาเพื่อให้ลูกค้าได้รับสินค้าหรือบริการที่รวดเร็วมีคุณภาพและเป็นที่พึงพอใจจึงเป็นหน้าที่ของระบบการจัดการต้นทุน

(4) ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในยุคของข้อมูลข่าวสาร ทำให้การแข่งขันในเชิงธุรกิจมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการแข่งขันระดับประเทศเท่านั้น แต่ยังขยายขอบเขตไปสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติอีกด้วย และจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นนี้ ผู้บริหารที่จะสามารถบริหารกิจการให้อยู่รอดและเติบโตได้อย่างมั่นคง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดีและสามารถให้ข้อมูลข่าวสารที่ผู้บริหารต้องการได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และให้ประโยชน์ต่อการตัดสินใจในเชิงการบริหาร ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลกระทบต่อการศึกษา จัดหาและใช้ข้อมูลข่าวสารที่มีความจำเป็นกับภาระด้านต้นทุนที่เกิดขึ้นจากความต้องการใช้ข้อมูล

หรือสารสนเทศต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นบทบาทและหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการต้นทุน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้กิจการต้องสูญเสียทรัพยากรหรือต้นทุนไปอย่างมากมาย และทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อมูลระยะมาสะสมไว้ในระบบสารสนเทศของกิจการ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่กิจการทั้งหลายควรจะหันมาทบทวนและให้ความสำคัญมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

(5) การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการผลิต

ตามที่เราได้พบเห็นและเข้าใจกันแล้วว่า ในทศวรรษนี้การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการผลิตได้มีการพัฒนาไปอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเครื่องจักร และปรัชญาการผลิต ซึ่งทำให้กิจกรรมและขั้นตอนการผลิตต่าง ๆ แตกต่างไปจากเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับระบบการผลิตในทศวรรษก่อน เช่น การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานคน เงื่อนไขและข้อตกลงในการจัดซื้อวัตถุดิบ เป็นต้น ดังนั้น พฤติกรรมของต้นทุนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีความหลากหลายและซับซ้อนมากกว่าเดิมด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้การจัดการต้นทุนจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายผู้บริหารและนักบัญชีเพื่อการจัดการในการที่จะจัดการต้นทุนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานหรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องการผลิต โดยยังคงไว้ซึ่งคุณภาพของสินค้าและบริการที่จะสร้างความพอใจให้แก่ลูกค้า

(6) การก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์

ยุคโลกาภิวัตน์ หรือที่เราเรียกว่ายุคที่โลกไร้พรมแดน ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ อย่างมากมายในเชิงการค้า เช่น การเปิดการค้าเสรี การรวมกลุ่มทางการค้า การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การสร้างจิตสำนึกที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าในระดับนานาชาติหรือระดับโลก ดังนั้น กิจกรรมที่ดำเนินธุรกิจจะต้องพยายามสร้างคุณภาพของสินค้าและบริการให้มีระดับมาตรฐานที่สูงพอจะทำให้เกิดการยอมรับในระดับโลกได้ มิเช่นนั้นนอกจากกิจการจะไม่สามารถขายสินค้าหรือบริการออกไปสู่ระดับนานาชาติแล้ว ก็ยังจะต้องถูกคุกคามจากกิจการต่างชาติสำหรับการค้าในประเทศอีกด้วย

1.9) ข้อมูลต้นทุนที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณและกำไร

การใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณ และกำไร สิ่งสำคัญที่สุดของการวิเคราะห์ก็คือ การมีข้อมูลที่เชื่อถือได้และใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลทางด้านต้นทุนซึ่งข้อจำกัดพื้นฐานของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไรที่เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านต้นทุน ก็คือ ต้นทุนทั้งหมดที่จะเกิดขึ้นจะต้องสามารถแบ่งแยกได้เป็น 2 ลักษณะเท่านั้น ซึ่งหมายถึงต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลทางด้านต้นทุนที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติจริง มักจะเกิดปัญหาในการที่จะระบุว่าต้นทุนใด

เป็นต้นทุนผันแปร และต้นทุนใดเป็นต้นทุนคงที่ ทั้งนี้เพราะในทางปฏิบัติมักจะมีต้นทุนจำนวนมากหลายชนิดที่มีลักษณะผสมผสานกันและไม่สามารถที่จะระบุได้อย่างชัดเจนว่า ต้นทุนส่วนใดเป็นต้นทุนผันแปรและต้นทุนใดเป็นต้นทุนคงที่ ดังนั้น จึงมีการนำเทคนิคในการประมาณต้นทุน (cost estimation) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนชนิดนั้น ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อประมาณว่าต้นทุนชนิดนั้นส่วนใดเป็นต้นทุนผันแปร และส่วนใดเป็นส่วนที่คงที่

1.10) การจำแนกต้นทุนเพื่อการตัดสินใจ

โดยปกติในการดำเนินธุรกิจมักจะมีต้นทุนเกิดขึ้นมากมายหลายชนิด แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกหรือแบ่งประเภทของต้นทุนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีอยู่มากมาย ซึ่งในแต่ละแนวคิดก็ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายในการจำแนกต้นทุนเหล่านั้น เพื่อประโยชน์ในด้านใดด้านหนึ่ง การจำแนกต้นทุนที่เราัมักจะพบเห็นอยู่เสมอ คือ

(1) การจำแนกต้นทุนตามหน้าที่ (cost function)

การจำแนกต้นทุนในลักษณะนี้เป็นการจำแนกเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดทำงบการเงินเพื่อเสนอต่อบุคคลภายนอกของกิจการ ทั้งนี้การจำแนกต้นทุนตามหน้าที่ของการเกิดต้นทุนจะช่วยให้บุคคลที่สนใจข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนของกิจการสามารถมองเห็นถึงการใช้ทรัพยากรของกิจการว่าได้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) การจำแนกต้นทุนตามพฤติกรรมของต้นทุน (cost behavior)

ลักษณะการจำแนกต้นทุนตามลักษณะนี้ เป็นการจำแนกที่มุ่งประโยชน์เพื่อนำข้อมูลด้านต้นทุนนี้ไปใช้เพื่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ทั้งในด้านการวางแผนและควบคุมการดำเนินงานของกิจการ

1.11) ข้อสมมติฐานในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร มีข้อสมมติฐานที่สำคัญ คือ

(1) ต้นทุนทั้งหมดจะต้องสามารถจำแนกได้เป็นต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่เท่านั้น ในกรณีที่มีต้นทุนผสม (mixed cost) จะต้องสามารถจำแนกออกเป็นต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่ได้ โดยใช้เทคนิคการประมาณต้นทุน

(2) รายได้และต้นทุนทั้งหมดมีพฤติกรรมที่เป็นเส้นตรง นั่นก็คือ การสมมติให้ราคาขายและต้นทุนผันแปรต่อหน่วยคงที่ ตลอดจนต้นทุนคงที่ให้คงที่ในช่วงของการวิเคราะห์ ซึ่งเรียกว่า เป็นการวิเคราะห์ในช่วงที่มีความหมาย (relevant range) กล่าวคือ ในช่วงของการผลิตและจำหน่ายนี้ไม่ว่าจะผลิตและจำหน่ายมากเท่าไรต้นทุนผันแปรต่อหน่วย ต้นทุนคงที่รวม และราคาขายต่อหน่วย จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

(3) ปริมาณเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่จะมีผลกระทบต่อต้นทุน สำหรับข้อสมมติฐานนี้หมายความว่า จำนวนต้นทุนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณการผลิตสินค้าแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งข้อสมมติฐานนี้ไม่เป็นเหตุผลที่สมเหตุสมผล เพราะอันที่จริงแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากที่จะมีผลกระทบต่อต้นทุน

(4) ในกรณีที่เป็นการขายสินค้าหลายชนิด วนผสมของการขายจะคงที่ในทุก ๆ ระดับของการขาย เช่น กิจการขายสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้า ก และสินค้า ข โดยกิจการเมื่อขายสินค้า ก 10 หน่วย จะขายสินค้า ข ได้ 5 หน่วยเสมอ เป็นต้น

(5) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในระดับของสินค้าคงเหลือนัดงวดและปลายงวด หมายความว่าในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร จะสมมติให้ว่าปริมาณการขายจะเท่ากับปริมาณการผลิตพอดี นั่นคือ ผลิตสินค้าเท่าไร ก็จะได้จำหน่ายหมดไปทั้งสิ้นเท่านั้น

(6) ช่วงระยะเวลาของการวิเคราะห์ จะต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านของมูลค่าของเงิน เช่น ไม่เกิดภาวะเงินเฟ้อที่รุนแรง หรือไม่มีการประกาศปรับค่าของเงินในช่วงที่มีการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ เป็นต้น

1.12) หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับต้นทุน-ปริมาณ-กำไร

ก่อนที่จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร ในขั้นสูงต่อไป เราควรที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของคำว่า รายได้ ต้นทุนและกำไรเสียก่อน ซึ่งจะอธิบายดังนี้

(1) รายได้ (revenues)

รายได้ของกิจการอาจจะหมายถึงรายได้จากการขายสินค้า หรือรายได้จากการขายบริการ ในบางครั้งเราอาจรวมเรียกว่า “ยอดขาย” ซึ่งเราสามารถคำนวณหายอดรวมของรายได้ทั้งหมดจากสูตรที่ว่า

ยอดรายได้รวม = ราคาขายต่อหน่วย x จำนวนหน่วยที่มีการผลิตและขาย

ดังนั้น ถ้ากำหนดให้

$R =$ ยอดรวมของรายได้ (ยอดขาย)

$p =$ ราคาต่อหน่วย

$x =$ จำนวนหน่วยของสินค้าที่มีการผลิตและขาย

สูตรในการคำนวณหารายได้ก็จะเท่ากับ $R = px$

(2) ต้นทุน (cost)

คำว่า “ต้นทุน” นั้นหมายถึงทรัพยากรที่มีมูลค่าเป็นตัวเงิน โดยกิจการได้ใช้ทรัพยากรนั้นไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งสำเร็จลง การคำนวณหายอดรวมของต้นทุนทั้งหมดจากแนวคิดพฤติกรรมของต้นทุน จะคำนวณได้จาก

ต้นทุนรวม = ต้นทุนคงที่ + (ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย x จำนวนหน่วยที่มีการผลิตและการขาย)

ดังนั้น ถ้ากำหนดให้

$T =$ ต้นทุนรวม

$a =$ ต้นทุนคงที่

$b =$ ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

$x =$ จำนวนหน่วยของสินค้าที่มีการผลิตและขาย

สูตรในการคำนวณหาต้นทุนรวมจึงเท่ากับ $T = a + bx$

(3) กำไร (profit)

กำไรหมายถึงผลตอบแทนสุทธิจากการลงทุนและการดำเนินงานของกิจการ โดยจะสามารถคำนวณได้จาก

กำไร = รายได้รวม (ยอดขาย) - ต้นทุนรวม

ดังนั้น ถ้ากำหนดให้

$\pi =$ กำไร

$T =$ ต้นทุนรวม

$R =$ รายได้รวม (ยอดขาย)

ดังนั้น สูตรในการหาคำไรก็จะเท่ากับ

$\pi = T - R$

หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ

$\pi = px - (a + bx)$

1.13) การวิเคราะห์เกี่ยวกับกำไรส่วนเกิน (contribution margin analysis)

การวิเคราะห์เกี่ยวกับกำไรส่วนเกินนั้น เป็นการวิเคราะห์ในเรื่องของส่วนเกินระหว่างรายได้หรือยอดขายกับต้นทุนผันแปรที่จะไปชดเชยต้นทุนในส่วนที่คงที่ ซึ่งเป็นวิธีการในการวิเคราะห์ผลกำไรโดยพิจารณาจากพฤติกรรมของต้นทุน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์

จุดคุ้มทุนและการวางแผนทางด้านการกำไรของกิจการ การวิเคราะห์เกี่ยวกับกำไรส่วนเกินนี้สามารถวิเคราะห์ได้หลายลักษณะดังนี้

(1) กำไรส่วนเกินรวม (total contribution margin)

การวิเคราะห์ในลักษณะของกำไรส่วนเกินรวมนี้สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการประมาณยอดขาย และการมองในลักษณะภาพรวมของการวางแผนและควบคุมต้นทุน การคำนวณหากำไรส่วนเกินรวม คำนวณได้จาก

กำไรส่วนเกินรวม = ยอดขาย – ต้นทุนผันแปรรวม

หรือกำหนดได้จากสูตร

$$\begin{aligned} \text{TCM} &= R - bx \\ &= px - bx \\ &= x(p - b) \end{aligned}$$

โดยที่

TCM	=	กำไรส่วนเกินรวม
R	=	ยอดขาย
p	=	ราคาต่อหน่วย
b	=	ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย
x	=	จำนวนหน่วยของสินค้าที่มี การผลิตและขาย

(2) กำไรส่วนเกินต่อหน่วย (unit contribution margin)

การวิเคราะห์เกี่ยวกับกำไรส่วนเกินต่อหน่วยนั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาว่า ในการจำหน่ายสินค้า 1 หน่วย เมื่อหักค่าของต้นทุนผันแปรต่อหน่วยแล้ว จะมีกำไรส่วนเกินไปชดเชยต้นทุนคงที่ทั้งหมดที่มีอยู่ การวิเคราะห์โดยใช้กำไรส่วนเกินต่อหน่วยนั้น มักจะเป็นที่นิยมในการนำไปใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร ซึ่งกำไรส่วนเกินต่อหน่วยสามารถคำนวณได้จาก

$$\begin{aligned} \text{กำไรส่วนเกินต่อหน่วย} &= \text{ราคาขาย (รายได้) ต่อหน่วย} \\ &\quad - \text{ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย} \end{aligned}$$

ดังนั้น ถ้ากำหนดให้

$$\begin{aligned} \text{UCM} &= \text{กำไรส่วนเกินต่อหน่วย} \\ p &= \text{ราคาขายต่อหน่วย} \\ b &= \text{ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย} \end{aligned}$$

สูตรที่ใช้ในการคำนวณหากำไรส่วนเกินต่อหน่วยก็จะเท่ากับ

$$UCM = p - b$$

(3) อัตรากำไรส่วนเกิน (contribution margin ratio)

การวิเคราะห์อัตรากำไรส่วนเกิน เป็นการเปรียบเทียบกำไรส่วนเกินที่จะเกิดขึ้นว่าเป็นกี่เปอร์เซ็นต์หรือเป็นร้อยละเท่าไรจากยอดขาย ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับต้นทุน-ปริมาณ-กำไร โดยใช้อัตรากำไรส่วนเกินนั้น มักจะใช้ในกรณีที่เรามิทราบจำนวนหน่วยของสินค้าที่ขายวิธีการในการคำนวณหาอัตรากำไรส่วนเกินนั้น สามารถคำนวณได้ 2 วิธี ดังนี้

(3.1) การคำนวณหาอัตรากำไรส่วนเกินโดยใช้ราคาขายต่อหน่วยและต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

$$\text{อัตรากำไรส่วนเกิน} = \frac{\text{ราคาขายต่อหน่วย} - \text{ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย}}{\text{ราคาขายต่อหน่วย}}$$

$$\text{อัตรากำไรส่วนเกิน} = \frac{\text{กำไรส่วนเกินต่อหน่วย}}{\text{ราคาขายต่อหน่วย}}$$

$$\text{ถ้ากำหนดให้ CMR} = \text{อัตรากำไรส่วนเกิน}$$

$$\text{ดังนั้น CMR} = \frac{(p-b)}{p}$$

(3.2) การคำนวณหาอัตรากำไรส่วนเกินโดยใช้ยอดขายและต้นทุนผันแปรรวม

$$\text{อัตรากำไรส่วนเกิน} = \frac{\text{ยอดขาย} - \text{ต้นทุนผันแปรรวม}}{\text{ยอดขาย}}$$

$$\text{ดังนั้น CMR} = \frac{(px - bx)}{px}$$

1.14) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณและกำไร ในการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

จุดคุ้มทุน (break-even point) เป็นเทคนิคในการตัดสินใจของฝ่ายบริหารเทคนิคหนึ่งสำหรับการวางแผนและควบคุมการดำเนินงานของธุรกิจ ตลอดจนการกำหนดนโยบายทางการตลาดโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน-ปริมาณ-กำไร เพื่อคำนวณหาจำนวนหน่วย

ของสินค้าที่ขาย หรือปริมาณยอดขายที่จะทำให้ยอดขายหรือรายได้ของกิจการเท่ากับต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมดพอดี ซึ่งก็หมายถึงจุดคุ้มทุนนั่นเอง

(1) การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนหน่วย (break-even unit sales volume)

$$\text{จุดคุ้มทุน (จำนวนหน่วย)} = \frac{\text{ต้นทุนคงที่รวม}}{\text{อัตรากำไรส่วนเกิน}}$$

ถ้ากำหนดให้ X_{BE} = จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนหน่วย

a = ต้นทุนคงที่รวม

b = ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

p = ราคาขายหรือรายได้ต่อหน่วย

ดังนั้น สูตรในการคำนวณหาจุดคุ้มทุนเป็นจำนวนหน่วยก็คือ

$$X_{BE} = \frac{a}{(p-b)}$$

(2) การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนเงิน (break-even dollar sales volume)

$$\text{จุดคุ้มทุน (จำนวนเงิน)} = \frac{\text{ต้นทุนคงที่รวม}}{\text{อัตรากำไรส่วนเกิน}}$$

ถ้ากำหนดให้ Y_{BE} = จุดคุ้มทุนเป็นจำนวนเงิน

a = ต้นทุนคงที่รวม

b = ต้นทุนผันแปรต่อหน่วย

p = ราคาขายหรือรายได้ต่อหน่วย

ดังนั้น สูตรในการคำนวณจุดคุ้มทุนเป็นจำนวนเงินก็คือ

$$Y_{BE} = \frac{a}{(p-b)}$$

(3) การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนในกรณีที่มีการจำหน่ายสินค้าหลายชนิด (break-even point of multiple product)

ในกรณีที่กิจการมีการจำหน่ายสินค้ามากกว่า 1 ชนิด การคำนวณหาจุดคุ้มทุนเป็นจำนวนหน่วยจึงกระทำได้ยาก เนื่องจากราคาขายต่อหน่วยและต้นทุนผันแปรต่อหน่วยของสินค้าแต่ละชนิดมักจะไม่เท่ากัน และต้นทุนคงที่ที่เกิดขึ้นก็เป็นต้นทุนคงที่รวม โดยไม่สามารถแยกออกได้อย่างชัดเจนว่า ต้นทุนคงที่ส่วนใดเป็นของสินค้าชนิดใด ดังนั้น การวิเคราะห์

หาจุดคุ้มทุนในกรณีที่มีการจำหน่ายสินค้าหลายชนิด จึงมักจะเป็นการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนรวมที่เป็นจำนวนเงินเป็นส่วนใหญ่

1.15) กระบวนการตัดสินใจเพื่อการบริหาร

การตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจแก้ไขปัญหาระยะสั้นหรือระยะยาวก็ตาม ก็จะหมายถึงกระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง ซึ่งย่อมเป็นทางเลือกที่จะให้ผลประโยชน์ดีที่สุดแก่ผู้ตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจ ส่วนใหญ่ผู้บริหารของธุรกิจย่อมต้องรับผิดชอบและทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิต การตลาด และการเงินของธุรกิจอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจในสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุนของกิจการ ดังนั้น การตัดสินใจในแต่ละครั้งของผู้บริหาร จึงต้องพยายามเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด โดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยกระบวนการตัดสินใจ 6 ขั้นตอน คือ

- (1) ค้นหาและระบุถึงปัญหาที่จะต้องทำการตัดสินใจรวมทั้งหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้น
- (2) กำหนดทางเลือกหรือแนวทางปฏิบัติที่จะแก้ไขปัญหานั้น
- (3) เก็บและรวบรวมข้อมูลที่จะใช้และมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
- (4) ทำการประเมินทางเลือกในแต่ละทางเลือก ด้วยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ โดยทำการวิเคราะห์จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมมาได้ ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ
- (5) ทำการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหานั้น ทั้งนี้การตัดสินใจจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ
- (6) ติดตามและพิจารณาถึงผลกระทบต่อการตัดสินใจที่ได้เลือกทางเลือกใดไปแล้ว เพื่อทำการประเมินผลและแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลัง

1.16) ประเภทของปัญหาเพื่อการตัดสินใจโดยทั่วไป

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาระยะสั้นที่ผู้บริหารของกิจการจะต้องทำการตัดสินใจมักจะมีจำนวนมากมายหลายปัญหา ซึ่งล้วนแต่มีความแตกต่างกันในลักษณะและประเภทของการตัดสินใจ แต่สำหรับในบทนี้จะขออธิบายและยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในการตัดสินใจของผู้บริหาร 6 ปัญหา คือ

- (1) การยอมรับใบสั่งซื้อพิเศษ (accept a special order)
- (2) การตัดสินใจผลิตเองหรือซื้อจากบุคคลภายนอก (make or buy)
- (3) การยกเลิกการผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์บางชนิด (elimination of a

product line)

(4) การกำหนดสัดส่วนของผลิตภัณฑ์หรือบริการ กรณีที่มีข้อจำกัดเพียงข้อเดียว (product or service mix-single constraint)

(5) การตัดสินใจจำหน่ายหรือผลิตต่อของผลิตภัณฑ์ร่วม (sell or process further in joint costing decision)

(6) การตัดสินใจปิดโรงงานชั่วคราว (temporary shutdown decision)

จากปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ การวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจก็อาจจะใช้รูปแบบของการวิเคราะห์รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งใน 3 รูปแบบ ตามที่เคยได้กล่าวไปแล้ว และสำหรับการอธิบายในบทนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ในบางปัญหาก็จะแสดงการวิเคราะห์ทั้ง 3 รูปแบบ แต่ในบางปัญหาก็อาจจะเลือกวิเคราะห์ตามรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของลักษณะปัญหาและข้อมูลที่จะใช้ในการตัดสินใจแต่สำหรับการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจในปัญหาสุดท้าย ซึ่งเป็นเรื่องการตัดสินใจเกี่ยวกับการปิดโรงงานลงชั่วคราว (temporary shutdown) จะขออธิบายและให้แนวคิดในการตัดสินใจโดยนำเทคนิคการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (break-even point) มาประกอบการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการตัดสินใจด้วย

1.17) ประเภทของงบประมาณการลงทุน

งบประมาณการลงทุนสามารถแยกออกตามแหล่งที่มาของการลงทุนต่าง ๆ ที่สำคัญได้ 5 ประเภท คือ

(1) การลงทุนในผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่หรือการลงทุนเพื่อขยายผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว (new product or expansion of existing products)

(2) การจัดหาอุปกรณ์ทดแทนของเก่าหรือสร้างอาคารทดแทนอาคารเดิม (replacement of equipment or building)

(3) โครงการวิจัยและพัฒนา (research and development)

(4) โครงการสำรวจ (exploration)

(5) อื่น ๆ (others)

ในการพิจารณาเกี่ยวกับการลงทุนในโครงการต่าง ๆ จะต้องผ่านการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่หลายระดับ

1.18) การประมาณกระแสเงินสดรับ-จ่าย (estimating cash flows)

การประมาณกระแสเงินสดรับหรือเข้าออกของโครงการที่จะลงทุน ถือได้ว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุดของการทำงบประมาณการลงทุน ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่ได้จะเป็นไปตามที่คาดหมายหรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับความแน่นอน หรือความแม่นยำในการคาดคะเน ซึ่งมีบางท่านอาจจะสงสัยว่า ทำไมจึงใช้เงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุนในโครงการ มาใช้วัด

วัดผลตอบแทนจากการลงทุนโครงการนั้น ๆ แทนที่จะใช้ผลตอบแทนในรูปของกำไรสุทธิ (net profit) ซึ่งเหตุผลที่ใช้เงินสดเป็นตัววัดผลตอบแทนก็เนื่องจาก

- (1) เงินสดถือเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจของธุรกิจ
- (2) ธุรกิจจ่ายเงินลงทุนในขณะนี้ก็โดยมุ่งหวังจะได้รับเงินสดกลับมาในอนาคตในจำนวนที่มากกว่าเงินที่ได้จ่ายลงทุนไป
- (3) เงินสดที่ได้รับจากการลงทุนเท่านั้นที่จะสามารถนำไปลงทุนในโครงการใหม่ หรือนำไปจ่ายเป็นเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เงินสดจึงมีความสำคัญต่อการทำงานประมาณการลงทุนมากที่สุด กระแสเงินสดที่ประมาณว่าจะได้รับจากโครงการลงทุน จะเป็นการประมาณกระแสเงินสดหลังจากที่ได้หักภาษีแล้ว ด้วยเหตุนี้ในการวิเคราะห์จะทำการวิเคราะห์เฉพาะผลต่างระหว่างกระแสเงินสดของธุรกิจ ก่อนที่จะมีการลงทุนตามโครงการที่เสนอ และกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับหลังจากที่ได้ลงทุนตามโครงการนั้นแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือกระแสเงินสดที่ประหยัดได้นั่นเอง

1.19) เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์และประเมินงบประมาณการลงทุน

หลังจากที่เราได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระแสเงินสดแล้ว เราก็สามารถที่จะทำการวิเคราะห์ และประเมินโครงการลงทุนที่น่าสนใจต่าง ๆ ตามที่เสนอมานี้ เพื่อทำการเสนอต่อผู้มีอำนาจต่อไปในการที่จะตัดสินใจลงทุนหรือไม่ในโครงการนั้น ๆ โดยที่ข้อสมมติในที่นี้ก็คือว่า ความเสี่ยง หรือคุณภาพของโครงการลงทุนทั้งหมดที่เสนอให้พิจารณาไม่แตกต่างกันไปจากความเสี่ยงของโครงการลงทุนที่ธุรกิจกำลังประกอบอยู่ และการยอมรับการลงทุนใดหรือโครงการลงทุนกลุ่มใดที่เสนอจะไม่ทำให้ความสัมพันธ์ของความเสี่ยงทางธุรกิจ (business risk) ของธุรกิจนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในที่นี้เราจะไม่ขอกล่าวถึงการพิจารณาในด้านของความเสี่ยงในการลงทุน เพราะโดยปกติจะเป็นหน้าที่ของนักวิเคราะห์ทางการเงิน ซึ่งนั่นก็หมายความว่า การตัดสินใจการลงทุนมีแต่จะรับโครงการหรือปฏิเสธโครงการนั้นเท่านั้น ในที่นี้เราจะกล่าวถึงวิธีการวิเคราะห์และประเมินโครงการลงทุน 5 วิธีด้วยกัน คือ

- (1) วิธีอัตราผลตอบแทนเฉลี่ย (the average rate of return method)
- (2) วิธีงวดเวลาคืนทุน (payback period method)
- (3) วิธีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (the internal rate of Return method)
- (4) วิธีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (the net present value method)
- (5) วิธีดัชนีในการทำกำไร (profitability index method)

สำหรับวิธีที่ 1 และ 2 เป็นวิธีการแบบประมาณอย่างคร่าว ๆ (approximate) ใช้สำหรับประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ของโครงการเพื่อให้่ายแก่การวิเคราะห์

(1) อัตราผลตอบแทนเฉลี่ย (average rate of return หรือ ARR)

อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยเป็นวิธีการทางบัญชี ซึ่งเป็นอัตราส่วนระหว่างกำไรสุทธิหลังภาษีโดยเฉลี่ยกับเงินลงทุนสุทธิเฉลี่ยของโครงการลงทุนนั้น ๆ

$$\text{อัตราผลตอบแทนเฉลี่ย} = \frac{\text{กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อปี}}{\text{เงินลงทุนสุทธิเฉลี่ย}}$$

สำหรับแนวความคิดในการคำนวณหาอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยบางครั้ง ก็อาจจะใช้เงินทุนครั้งแรกมากกว่าที่จะใช้เงินลงทุนสุทธิเฉลี่ย ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตรดังนี้

$$\text{อัตราผลตอบแทนเฉลี่ย} = \frac{\text{กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อปี}}{\text{เงินลงทุนครั้งแรก}}$$

(2) งวดเวลาคืนทุน (payback period method หรือ PB)

งวดเวลาคืนทุน คือ ช่วงระยะเวลาที่ต้องใช้ในการหาประโยชน์จากการลงทุน และผลตอบแทนที่ได้นั้นจะเท่ากับเงินลงทุนพอดี ในการคำนวณหา payback period นี้เราแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ผลตอบแทนคือกระแสเงินสดรับสุทธิหลังหักภาษีเท่ากันทุกปีตลอดอายุของโครงการลงทุน การคำนวณจะเป็นดังนี้

$$\text{งวดเวลาคืนทุน} = \frac{\text{เงินลงทุนครั้งแรก}}{\text{เงินสดเข้าสุทธิต่อปีหลังหักภาษี}}$$

กรณีที่ 2 ผลตอบแทนหรือกระแสเงินสดรับสุทธิหลังภาษีในแต่ละปีไม่เท่ากัน

การใช้ payback period ในการพิจารณาโครงการลงทุนอาจทำให้เกิดความตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ เนื่องจาก 1) วิธี payback period ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังระยะเวลาคุ้มทุนแล้ว 2) วิธี payback period ไม่ได้คำนึงถึงค่าของเงิน

(3) อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (internal rate of return หรือ IRR)

เป็นการคำนวณหาอัตราผลตอบแทนที่จะได้รับจากการลงทุนในโครงการนั้น ๆ อัตราผลตอบแทนที่ได้นี้จะเป็นอัตราที่ทำให้มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับเท่ากับเงินลงทุนครั้งแรก ดังนั้น สูตรในการคำนวณหาอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนก็คือ

$$\text{สูตร } I - \left(\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t} \right) = 0$$

โดยกำหนดให้ I = เงินจ่ายลงทุนครั้งแรก

C_t = กระแสเงินสดที่ได้รับสุทธิในแต่ละงวด

R = อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน
(อัตราซื้อลด) หรือ IRR

(4) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (net present value method หรือ NPV)

การหามูลค่าปัจจุบันสุทธิ เป็นวิธีหนึ่งในการประเมินโครงการลงทุน ซึ่งก็คือการคำนวณหาผลต่างระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำที่เขาต้องการหรือตามอัตราค่าของทุน (cost of capital) ที่ประมาณไว้กับเงินที่จ่ายลงทุนครั้งแรก สูตรในการคำนวณมูลค่าปัจจุบันสุทธิสามารถแสดงได้ดังนี้

$$\text{สูตร } NPV = \left(\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+r)^t} \right) - I$$

โดยกำหนดให้ NPV = มูลค่าปัจจุบันสุทธิ

C_t = กระแสเงินสดที่ได้รับสุทธิในแต่ละงวด

R = อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำที่ต้องการหรือค่าของทุน

I = เงินจ่ายลงทุนเริ่มแรก

ตามวิธีการ NPV แล้วควรรับดำเนินการตามโครงการลงทุนที่ให้ค่า NPV มากกว่า 0 หรือมีค่าเป็นบวกและควรปฏิเสธ โครงการที่มีค่า NPV เป็นลบ

(5) ดัชนีในการทำกำไร (profitability index หรือ PI)

ดัชนีในการทำกำไรหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “benefit cost ratio” ก็คืออัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดเข้าสุทธิต่อกระแสเงินสดจ่ายลงทุนครั้งแรก สูตรในการคำนวณหาอัตราดัชนีในการทำกำไรก็คือ

$$\text{สูตร } PI = \frac{\text{มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินเข้าสุทธิ}}{\text{กระแสเงินจ่ายลงทุนครั้งแรก}} = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+k)^t}}{I}$$

โดยกำหนดให้ C_t = กระแสเงินสดรับสุทธิในแต่ละงวด

I = เงินสดจ่ายลงทุนครั้งแรก

K = อัตราผลตอบแทนที่ต้องการ

ถ้า PI มีค่ามากกว่า 1 ก็ควรที่จะรับ โครงการที่เสนอนั้น วิธีการวัดโครงการตามวิธี NPV และวิธี PI ต่างก็จะให้คำตอบที่จะรับโครงการหรือปฏิเสธโครงการในลักษณะเดียวกัน อย่างไรก็ตามถ้าเราต้องตัดสินใจเลือกโครงการใดโครงการหนึ่งเพียงโครงการเดียว จากหลาย ๆ โครงการที่เสนอมานี้ การใช้วัดโครงการโดยวิธี NPV จะดีกว่า เนื่องจากวิธี NPV แสดงให้เห็นถึงมูลค่าปัจจุบันสุทธิที่คาดว่าจะได้จากโครงการในรูปของจำนวนเงินในทางตรงกันข้ามวิธี PI แสดงให้เห็นเพียงความสามารถในการทำกำไร หรือแสดงคำตอบในลักษณะของสัดส่วนเท่านั้น

1.20) การเปรียบเทียบมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) และอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (IRR) เพื่อการตัดสินใจ

ดังที่ทราบกันอยู่แล้วว่าการประเมินโครงการลงทุน (outlay project) นั้น เราสามารถที่จะประเมินได้หลายวิธี ซึ่งการประเมินโครงการลงทุนแต่ละวิธีก็มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันออกไป บางวิธีไม่ได้คำนึงถึงมูลค่าเงินตามเวลา

วิธีที่นิยมใช้กันมากก็คือ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) และอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (IRR) ซึ่งเป็นการหาคำตอบของกระแสเงินสดรับ (cash inflows) เทียบกับกระแสเงินสดที่จ่ายลงทุน (cash outflows) ในรูปของมูลค่าปัจจุบันสุทธิและเปอร์เซ็นต์ของผลตอบแทนตามลำดับ

โดยปกติ NPV และ IRR นี้จะให้คำตอบเหมือนกันในการที่จะยอมรับหรือปฏิเสธโครงการ

โครงการที่จะยอมรับ คือ โครงการที่มี NPV มากกว่า 0 และ/หรือมี IRR มากกว่าอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำที่ต้องการ (required rate of return) (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. 2550)

2.1.9 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านเกษตร

ระบบการเกษตรของไทยมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้การเกษตร คือ การปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิต ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทำประมงและการเกษตรผสมผสาน โดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ทรัพยากร ธรรมชาติ และเงินทุน เพื่อให้พืชและสัตว์เจริญเติบโตให้ผลผลิตต่าง ๆ

1) ความสำคัญของการเกษตร

การเกษตรมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตมาบรรพ์ มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์อย่างมากมาจากการปลูกพืชและสัตว์ ทั้งในชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิต ตลอดจนในการพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคงอีกด้วย

2) เกษตรกับชีวิตประจำวัน

ในอดีตมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ โดยการล่าสัตว์ เก็บพืชผักจากป่ามากินเป็นอาหาร อาศัยอยู่ตามถ้ำหรือเพิงที่สร้างจากกิ่งไม้ ต่อมามนุษย์เริ่มรู้จักเพาะปลูกพืช รู้จักเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำการเกษตร ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนถึงปัจจุบัน แม้วิทยาการต่าง ๆ จะเจริญก้าวหน้าขึ้น มนุษย์ก็ยังคงอาศัยผลผลิตที่ได้จากการเกษตรเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

3) ประเภทของการเกษตร

ประเภทของการเกษตร แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1) การปลูกพืช มีหลายชนิด โดยลักษณะธรรมชาติของพืชแต่ละชนิดก็แตกต่างกันไป ซึ่งนักวิชาการเกษตรได้แบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น วิธีการปลูก ดูแลรักษา และนำไปใช้ประโยชน์

3.2) การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยงมานานแล้ว โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ตามชนบท นอกจากจะประกอบอาชีพทำนาและทำไร่แล้ว มักจะเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วยเพื่อใช้เป็นอาหารแรงงาน ในการเพาะปลูก การขนส่งและเพื่อแก้เหงา ซึ่งปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์ในแง่การใช้แรงงานลดน้อยลง แต่จะมีบทบาทมากในแง่ของการเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารเนื่องจากผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อสัตว์กันอย่างแพร่หลาย อีกทั้งยังสามารถส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วยวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงสัตว์ แบ่งออกได้ดังนี้ เพื่อไว้ใช้บริโภค เพื่อไว้ใช้แรงงาน เพื่อประกอบอาชีพ เพื่อเสริมรายได้ เพื่อใช้ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ทำเครื่องนุ่งห่มของใช้และรักษาโรค เพื่อความสวยงามและความเพลิดเพลิน และเพื่อใช้ประโยชน์ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์หรือทางการแพทย์

3.3) การประมง การทำประมงเป็นการเกษตรเกี่ยวกับการเลี้ยงและการจับสัตว์น้ำทุกชนิดของประเทศไทย ซึ่งการทำประมงนี้สามารถสร้างรายได้ให้ประชาชน และประเทศเป็นจำนวนมาก การทำประมงในประเทศไทยสามารถแบ่งออกตามลักษณะของแหล่งน้ำได้ 3 ประเภท คือ การทำประมงน้ำจืด การทำประมงน้ำเค็ม และการทำประมงน้ำกร่อย

4) รูปแบบของระบบการเกษตรแบบยั่งยืน

ระบบเกษตรแบบยั่งยืน ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

4.1) วนเกษตร (agroforestry)

จากสาเหตุของการตัดไม้ทำลายป่าที่ถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมาย การบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรกรรม เมื่อมีการขยายตัวของการทำเกษตรอย่างแพร่หลาย การผลิตเพื่อการค้าทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติตามมาทั้งทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรดินและน้ำ ทางออกในการรักษาหรือเพิ่มพื้นที่ป่าเอาไว้ คือ การทำระบบวนเกษตร (agroforestry) ระบบวนเกษตร จึงนับว่าเป็นรูปแบบเกษตรแบบยั่งยืนอย่างหนึ่ง เนื่องจากการผลิตทางการเกษตรที่ถือเอาความสมดุลกับระบบนิเวศในพื้นที่ป่าไม้เป็นหลัก วนเกษตรจึงมีความหมายทั่วไป คือ ระบบการใช้ที่ดินเพื่อดำรงกิจกรรมการเกษตรต่าง ๆ ระหว่างต้นไม้ในพื้นที่ป่าระหว่างหรือไม้ยืนต้นที่ปลูกขึ้น โดยที่การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน และเกื้อกูลกับระบบนิเวศป่าไม้ในท้องถิ่น

4.2) เกษตรผสมผสาน (integrated farming)

การเกษตรผสมผสานเป็นการจัดระบบกิจกรรมการเกษตร ได้แก่ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง ให้มีการผสมผสานและเกื้อกูลในการผลิตซึ่งกันและกัน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม เพิ่มความสมบูรณ์ของอาหารพืชหรือสัตว์การทำการเกษตรหลาย ๆ อย่างร่วมกัน ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากผลผลิตเพิ่มขึ้น ตลอดจนไม่เสี่ยงต่อสถานะการขาดทุนจากราคาผลผลิตเพียงอย่างเดียวที่มีราคาไม่แน่นอน

4.3) เกษตรทฤษฎีใหม่ (new theory agriculture)

ทฤษฎีใหม่ คือ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรินี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มักประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำการเกษตรให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนัก โดยความเล็งที่เกษตรกรมักพบเป็นประจำ ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านราคาสินค้าเกษตร ความเสี่ยงในราคาและการพึ่งพาปัจจัยการผลิตสมัยใหม่จากต่างประเทศ ความเสี่ยงด้านน้ำ ฝนทิ้ง

ช่วง ฝนแล้ง ความเสี่ยงภัยธรรมชาติอื่น ๆ และโรคระบาด ความเสี่ยงด้านแบบแผนการผลิต ทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4.4) เกษตรอินทรีย์ (organic Farming)

เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นมาจากการให้ความสำคัญของคุณภาพของดิน โดยวิถีทางธรรมชาติ ปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืชและสารเร่งการเจริญเติบโตทุกชนิด เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในไร่นา ก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงในด้านสุขภาพอย่างรุนแรง ประกอบกับต้องลงทุนสูง แต่ผลผลิตที่ได้มีความไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้สารเคมีที่ยังคงไปทำลายแมลงและสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ เป็นผลให้ระบบนิเวศเกิดความไม่สมดุล นอกจากนี้เกษตรอินทรีย์จะเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากประสบการณ์ ผสมผสานกับวิทยาการสมัยใหม่แบบพึ่งพาธรรมชาติเพื่อแก้ปัญหา และนำมาสู่ความยั่งยืนทางการเกษตรจึงอาจกล่าวได้ว่า เกษตรอินทรีย์ เป็นการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี เพื่อความปลอดภัยในสุขภาพ ใช้ซากพืช มูลสัตว์ การปลูกพืชหมุนเวียน แร่ธาตุตามธรรมชาติในการปรับปรุงดิน ผสมผสานกับการกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี หรือสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติช่วยในการควบคุมทำลายศัตรูพืช

4.5) เกษตรธรรมชาติ (natural farming)

ระบบการเกษตรในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางด้านการทำลายความสมดุลทางธรรมชาติไร่นา คือ การเริ่มกระบวนการแห่งการปรับเปลี่ยนแนวความคิดและแนวทางการทำการเกษตร เพื่อให้เป็นการทำการเกษตรที่สามารถรักษาสภาพแวดล้อม ด้วยการไม่ทำลายดิน ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช และยึดถือกฎแห่งธรรมชาติ ตลอดจนเป็นการทำเกษตรกรรมที่ทำให้เกษตรกรสามารถมีชีวิต และความเป็นอยู่แบบพอเพียง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ (Self-Sufficiency and self-reliance)

2.1.10 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1) ทฤษฎีแนวคิดการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจ (decentralization) หมายถึง ระบบการบริหารประเทศที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นต่าง ๆ มีอำนาจในการจัดการดูแลกิจการหลาย ๆ ด้านของตนเอง โดยมีข้อปล่อยให้องค์กรกลางรวมศูนย์อำนาจในการจัดการภารกิจแทบทุกอย่างของท้องถิ่น กิจการที่ท้องถิ่นมีสิทธิจัดการดูแลมักจะได้แก่ ระบบสาธารณสุข โภค การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม การดูแลชีวิตและทรัพย์สินและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ส่วนกิจการใหญ่ ๆ 2 อย่างที่รัฐบาลกลางควบคุมไว้

เด็ดขาดก็คือการทหารและการต่างประเทศ การเปิดโอกาสให้แต่ละท้องถิ่นดูแลจัดการปัญหา
ระดับท้องถิ่น (สีลาภรณ์ บัวสาย, ม.ป.ป.)

1.1) คุณสมบัติของการกระจายอำนาจ มีความสำคัญอย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่

- (1) แบ่งเบาภาระของรัฐบาล
- (2) ทำให้ปัญหาในแต่ละท้องถิ่นได้รับการแก้ไขปรับปรุงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ
- (3) ส่งเสริมให้คนแต่ละท้องถิ่นได้แสดงความสามารถพัฒนาบทบาทตนเองในการดูแลรับผิดชอบท้องถิ่นของตน
- (4) เป็นพื้นฐานสำคัญของคนในท้องถิ่นในการก้าวขึ้นไปดูแลแก้ไขปัญหาระดับชาติ
- (5) เสริมสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและทั้งประเทศ เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ได้รับการแก้ไข สังคมมีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ประชาชนมีคุณภาพและมีบทบาทในการจัดการดูแลสังคมของตนเอง

1.2) ประเด็นสำคัญในการปฏิรูปการกระจายอำนาจ คือ การกระจายอำนาจการคลังท้องถิ่น การสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด และการสร้างศักยภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) มีรายละเอียดดังนี้

(1) การกระจายอำนาจการคลังท้องถิ่น

การกระจายอำนาจต่าง ๆ ให้กับ อบต. จะไม่สามารถดำเนินการสำเร็จได้ หากปราศจากการกระจายอำนาจด้านการคลัง การถ่ายโอนภารกิจหน้าที่จึงจำเป็นต้องดำเนินการไปพร้อมกันกับการมอบอำนาจในการบริหารจัดการรายได้ อาทิ การเพิ่มประเภทภาษี ค่าธรรมเนียม ให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ อบต. มีรายได้เพียงพอจ่ายตามอำนาจหน้าที่และภารกิจ ปัญหาการกระจายอำนาจการคลังของ อบต. ในขณะนี้คือ เรื่องการหาแนวทางการเพิ่มรายได้ที่มาจากการจัดเก็บของท้องถิ่นเอง เพราะหากท้องถิ่นยังคงอาศัยเงินรายได้จากรัฐบาลอยู่ ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจเพื่อให้ท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารจัดการตนเองได้อย่างแท้จริง ความหมายของการกระจายการคลังสู่ท้องถิ่น คือ เป็นการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจทางการคลังแก่ท้องถิ่น อย่างอิสระตามกรอบที่กำหนด สร้างความรับผิดชอบทางการคลังของท้องถิ่น มอบอำนาจการหารายได้แก่ท้องถิ่น ท้องถิ่นสามารถกำหนดการใช้จ่ายทั้งขนาดและประเภทได้ด้วยตัวเอง ท้องถิ่นกำหนดและจัดทำงบประมาณได้ด้วยตัวเอง

(2) การสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

กระแสเรียกร้องจากสังคมและประชาชนส่วนหนึ่ง เห็นควรให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดทางตรง เพราะเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของการผลักดันให้เกิดการเพิ่มอำนาจให้ท้องถิ่น (devolution) ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นทั้งองค์การพบมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและบริบทแต่ละพื้นที่ได้มากขึ้น อันสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 78 หมวด 5 แนวนโยบาย พื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แนวนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน ได้มีบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อแนวคิดการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวเนื่องกับแนวคิดการมีท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ จังหวัดใดที่มีความพร้อม สามารถพัฒนาให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ได้ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

ความหมาย “ผู้ว่าราชการจังหวัด” หมายถึง ผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด โดยเป็นข้าราชการระดับ 10 (เทียบเท่าอธิบดี) สังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยมาจากสายงานปกครอง หรือกรมการปกครองเกือบทั้งหมด เป็นตัวแทนของฝ่ายบริหารในการบริหารงานระดับภูมิภาค มีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้บังคับบัญชา

(3) อำนาจและหน้าที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

(3.1) ดำเนินการพัฒนาระบบ รูปแบบ และโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3.2) ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดทำ ประสานและบูรณาการแผนพัฒนาท้องถิ่นและวางระบบในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

(3.3) ดำเนินการจัดทำแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำ และกำกับดูแลการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3.4) กำหนดแนวทางและจัดทำมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น

(3.5) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานด้านการเงิน การคลัง การงบประมาณ การพัสดุ การจัดเก็บรายได้ และการประกอบกิจการพาณิชย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งวางระบบตรวจสอบระบบการเงิน การบัญชี และการพัสดุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3.6) ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการจัดการบริการสาธารณะ และการศึกษาในอำนาจอหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3.7) กำหนดแนวทาง วางระบบ และสร้างตัวชี้วัดเพื่อเป็นมาตรฐานการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน

(3.8) ส่งเสริมภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3.9) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(3.10) พัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและของกรม

(3.11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

2.1.11 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านสุขภาพ อนามัย และสิ่งแวดล้อม

1) ทฤษฎีทางด้านอนามัยและสุขภาพชุมชน

แมรี โจ คลาด (Meleis, A.I.) แบบจำลองมิติทางการพยาบาลชุมชน (the dimensions model of community health nursing) นับตั้งแต่ที่พยาบาลชุมชนได้นำทฤษฎีระบบของนิวแมนมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลชุมชนนั้น ได้มีการพัฒนาทฤษฎีทางการพยาบาลชุมชน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่พบและมีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละพื้นที่ จึงมีการพัฒนาแบบจำลองที่ใช้ในการพยาบาลชุมชนหลายแบบด้วยกันแต่ที่แพร่หลายและใช้บ่อยในชุมชน

แบบจำลองมิติทางการพยาบาลชุมชนตามแนวคิดของ แมรี โจ คลาด แสดงให้เห็นถึงมิติทางสุขภาพ (the dimensions of health) ซึ่งเป็นมุมมองการเกิดโรคตามแนวคิดทางวิทยาการระบาดที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพหรือการเจ็บป่วยของประชาชน ซึ่งในด้านมิติทางสุขภาพมี 6 ด้านที่เกี่ยวข้องกัน และใช้ในการรวบรวมภาวะสุขภาพ ได้แก่

1.1) มิติด้านชีววิทยา (the biophysical dimension) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างระบบภายในร่างกายมนุษย์ที่มีผลต่อสุขภาพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะสัมพันธ์กับเพศ อายุ พัฒนาการการทำงานของร่างกาย ซึ่งปัจจัยด้านนี้จะปัจจัยด้านแรก ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพและ

การพัฒนาภาวะสุขภาพ เป็นสิ่งที่จะเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าบุคคลนั้นจะมีภาวะสุขภาพที่ดีหรือไม่มีภาวะสุขภาพที่ดี

1.2) มิติด้านจิตวิทยา (the psychological dimension) เป็นปัจจัยที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากภายในจิตใจของบุคคลนั้น และภาวะแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลด้านจิตใจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา

1.3) มิติด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (the physical environmental dimension) สถาปณศาสตร์ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน สิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดโรคบางโรค

1.4) มิติด้านสังคม (the sociocultural dimension) มีหลายส่วนประกอบกันได้แก่ โครงสร้างทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมร่วมของคนในสังคม ส่งผลต่อภาวะสุขภาพได้

1.5) มิติด้านพฤติกรรม (the behavioral dimension) มิติด้านนี้เป็นพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลที่จะดำรงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพที่ดีหรือการเจ็บป่วย

1.6) มิติทางระบบสุขภาพ (the health system dimension) ได้แก่ การเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุข ระบบการบริการสาธารณสุข ประสิทธิภาพในการให้บริการและคุณค่าการบริการ

2) ทฤษฎีที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

Pender (1987) ได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเน้นความสำคัญของสติปัญญาในการที่จะช่วยควบคุมพฤติกรรม แนวคิดนี้เชื่อว่าบุคคลจะลงมือกระทำการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนปฏิบัติตามกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตนั้น เป็นผลจากการได้รับอิทธิพลของปัจจัย 3 ด้านด้วยกัน คือ ปัจจัยด้านความรู้-การรับรู้ (cognitive perceptual factors) ของบุคคล ปัจจัยส่งเสริม (modifying factors) และสิ่งชักนำในการปฏิบัติ (cues to action) ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1) ปัจจัยด้านความรู้-การรับรู้ (cognitive perceptual factors) ปัจจัยนี้นับเป็นกระบวนการขั้นแรกของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติ และคงไว้ซึ่งพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของบุคคล และที่สำคัญปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ปัจจัยด้านนี้ประกอบด้วย

- (1) ความสำคัญของสุขภาพ (the importance of health)
- (2) การรับรู้การควบคุมสุขภาพ (perceived control of health)
- (3) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (perceived self-efficacy)
- (4) คำจำกัดความของสุขภาพ (definition of health)

- (5) การรับรู้ต่อภาวะสุขภาพ (perceived health status)
- (6) การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ
- (7) การรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ (perceived barriers of health promoting behaviors)

2.2) ปัจจัยส่งเสริม (modifying factors) จะส่งผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพทางอ้อม โดยผ่านปัจจัยด้านความรู้และการรับรู้ ปัจจัยด้านนี้ประกอบด้วย

- (1) ปัจจัยทางประชากร (demographic factors)
- (2) ลักษณะทางชีววิทยา (biological characteristics)
- (3) อิทธิพลระหว่างบุคคล (interpersonal influences)
- (4) ปัจจัยสถานการณ์ (situational factors)
- (5) ปัจจัยพฤติกรรม (behavior factors)

2.3) สิ่งชักนำในการปฏิบัติ (cues to action) มี 2 ลักษณะคือ สิ่งชักนำภายใน เช่น การรับรู้ถึงศักยภาพของตนเอง สิ่งชักนำภายนอก เช่น การพูดคุยสนทนากับบุคคลอื่น ล้วนมีส่วนผลักดันหรือสนับสนุนให้บุคคลมีพฤติกรรมส่งเสริม

2.1.12 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านทรัพยากรธรรมชาติ

แนวคิดการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จะต้องมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดผลิตผลตามความต้องการ แต่ในขณะเดียวกันก็จะมีของเสียเป็นสารมลพิษเกิดขึ้นด้วย ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น ธรรมชาติมีขีดความสามารถในการรองรับของเสียได้เพียงบางส่วน และประกอบกับเราก็ไม่สามารถที่จะป้องกันไม่ให้เกิด หรือแก้ไขปัญหามลพิษให้หมดสิ้นไปได้ทั้งหมดด้วย ดังนั้นการควบคุมภาวะมลพิษของประเทศไทยจึงใช้วิธีการกำหนดมาตรฐานเป็นสำคัญ การกำหนดมาตรฐานนี้เป็นมาตรการโดยตรงที่สามารถควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษ และเป็นเกณฑ์เบื้องต้นสำหรับการจัดการควบคุมปัญหามลพิษ เพื่อให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาตรฐานขั้นต่ำที่เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และระดับความต้องการของคุณภาพชีวิต รวมทั้งยังเป็นมาตรการหนึ่งที่ช่วยให้สามารถกำหนดนโยบายที่ถูกต้อง เพื่อการพัฒนาและป้องกันการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมให้สามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมและควบคู่กันไป (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, ม.ป.ป.)

การกำหนดมาตรฐาน โดยทั่วไปจะทำได้สองลักษณะ คือ การกำหนดมาตรฐานจากแหล่งกำเนิด หรือมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด (emission standard) และการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ambient standard)

มาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด (emission standard) เป็นมาตรฐานมลพิษในสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไปมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้มีการประกาศใช้แล้ว อาทิเช่น มาตรฐานคุณภาพน้ำ ในแหล่งน้ำผิวดินที่ไม่ใช่ทะเล มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้ง มาตรฐานคุณภาพน้ำบาดาลที่จะใช้บริโภค มาตรฐานคุณภาพน้ำดื่ม และมาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศ เป็นต้น

มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ambient standard) เป็นมาตรฐานมลพิษจากแหล่งกำเนิดหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาตรฐานที่ได้มีการประกาศใช้แล้ว อาทิเช่น มาตรฐานคุณภาพอากาศเสียที่ระบายออกจากท่อไอเสียของรถยนต์ รถจักรยานยนต์และเรือกล มาตรฐานคุณภาพอากาศเสียที่ระบายออกจากโรงงาน มาตรฐานระดับเสียงของรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และเรือกล และมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้ง จากอาคารบางประเภทและบางขนาด เป็นต้น

มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดเหล่านี้ เป็นกลยุทธ์หนึ่งของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ เมื่อมีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด เสมอภาคกันและต่อเนื่อง รวมทั้งจะต้องได้รับความร่วมมือจากเจ้าของโครงการหรือนักลงทุน ผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญด้วยนอกจากนี้ เพื่อให้การใช้มาตรฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการสนับสนุนการกระจายอำนาจ ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2535 ยังได้มีการกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตควบคุมมลพิษซึ่งเป็นพื้นที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมวิกฤต มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดให้สูงกว่ามาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่กำหนดไว้แล้วได้

มาตรการจูงใจในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันปัญหาความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็น จะต้องได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานแก้ไข ทั้งในภาครัฐบาล ผู้ประกอบการและประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้น แนวทางการจัดการหรือแนวทางการอนุรักษ์จึงต้องเข้าไปแทรกแซงอยู่ในพฤติกรรมของผู้ใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าว โดยการสร้างแรงจูงใจทางด้านเศรษฐกิจขึ้น ซึ่งวิธีนี้จะทำให้การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา เพราะจะเป็นการให้ความเป็นธรรมในการกระจายต้นทุนและผลประโยชน์ ในการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

(1) การกำหนดมาตรการที่จะช่วยให้ประชาชนในระดับท้องถิ่น ได้รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น โดยการนำรายได้จากการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมาจัดสรรและนำกลับไปพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของราษฎรในท้องถิ่นให้ดีขึ้น

(2) การลดอัตราอากรสำหรับเครื่องจักร วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปัจจุบันได้มีการพัฒนาเครื่องจักร วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการรักษา หรือควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมขึ้นมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องจักร วัสดุ และอุปกรณ์เหล่านี้ ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น ได้ทางหนึ่ง กระทรวงการคลัง โดยความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2525 จึงได้กำหนดแนวนโยบายด้านการลดอัตราอากรศุลกากร หลักเกณฑ์ เงื่อนไขในการลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับเครื่องจักรวัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงานหรือที่รักษาสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยให้เรียกเก็บอัตราอากรเหลือเพียงครึ่งหนึ่งของอัตราปกติหรือเหลือร้อยละ 5 แล้ว แต่อย่างไรจะต่ำกว่า รวมทั้งได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเครื่องจักร วัสดุและอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงานและรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อพิจารณาคำหนดหลักเกณฑ์ มาตรฐาน ตลอดจนการอนุมัติรายการเครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ที่สมควรได้รับสิทธิพิเศษทางด้านภาษีอากรด้วยเครื่องจักร วัสดุและอุปกรณ์ที่รักษาสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในข่ายได้รับการลดอัตราอากรจะต้องเป็นชนิดและประเภทที่ใช้ในการบำบัดน้ำเสีย อากาศเสีย ขจัดกากของเสียของขยะ ใช้ลดหรือป้องกันเสียงรบกวนจากต้นกำเนิดในกิจการอุตสาหกรรม การริเริ่มลดอัตราอากรศุลกากรของเครื่องจักร วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นแนวคิดที่เหมาะสมกับโครงสร้างของประเทศกำลังพัฒนา

(3) การนำมาตรการการลดหย่อนภาษีรายได้ตามประมวลรัษฎากรมาใช้เพื่อสนับสนุนและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันกระทรวงการคลังได้กำหนดให้รายจ่ายเพื่อสาธารณประโยชน์สามารถนำมาหักภาษีรายได้ในส่วนที่ไม่เกินร้อยละ 2 ของกำไรสุทธิได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสนับสนุนให้การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รายจ่ายเพื่อกิจการสาธารณประโยชน์ดังกล่าว ได้แก่

(3.1) การส่งเสริม อนุรักษ์และรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสงวน และสัตว์ป่าคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

(3.2) การคุ้มครองและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ

(3.3) การคุ้มครองและรักษาป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ

(3.4) การส่งเสริม คุ่มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(3.5) การควบคุม ป้องกัน แก้ไข ตลอดจนการลดและขจัดอันตราย อันเกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษและของเสียอันตราย ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(3.6) กองทุนสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(4) การให้ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ มีสิทธิขอรับการส่งเสริมและช่วยเหลือจากทางราชการ ในการขออนุญาตนำผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ติดตั้ง ควบคุมและดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบบำบัดอากาศเสียและระบบกำจัดของเสีย ในกรณีไม่สามารถจัดหาได้ภายในประเทศ รวมทั้งขอยกเว้นภาษีเงินได้ของบุคคลนั้น ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

2.1.13 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านเด็กและเยาวชน

1) จิตวิทยาพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น

อาศัยทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคล์เบอร์ก (stages of moral development)

ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ในหลายประเทศที่มีวัฒนธรรมต่างกัน จริยธรรมในที่นี้เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องผิด โดยเกิดจากกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา การวิจัยของโคลเบอร์กพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอายุ 10 ปี ยังพัฒนาไม่ถึงขั้นสูงสุด แต่ยังคงพัฒนาต่อไปเมื่ออายุมากขึ้น การศึกษาวิจัยนี้ทำให้เราทราบว่า การที่บุคคลใช้เหตุผลหนึ่ง ๆ ในการตัดสินใจเลือกกระทำต่อเหตุการณ์อย่างหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญในจิตใจของบุคคลผู้นั้น ซึ่งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งตามลำดับวุฒิภาวะทางจิตใจ และสติปัญญาของบุคคลนั้น ดังนั้นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีนี้จะช่วยให้เราเข้าใจระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นเหตุผลส่วนหนึ่งของสาเหตุพฤติกรรมกระทำผิด ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ความเข้าใจนี้จะช่วยในการวางแผนบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู รวมทั้งพัฒนาทักษะต่าง ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อช่วยลดการมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนได้ ทฤษฎีนี้ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ โดยแต่ละระดับจะแบ่งย่อยเป็น 2 ชั้น รวม 6 ชั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (pre-conventional morality level)

ในระดับที่ 1 นี้เด็กจะรับรู้กฎเกณฑ์ของพฤติกรรมที่ ‘ดี’ และ ‘ไม่ดี’ จากผู้มีอำนาจเหนือตนเอง เช่น พ่อแม่ ครูหรือเด็กที่โตกว่า และมักคำนึงถึงผลที่ตามมาว่าเป็นรางวัลหรือการถูกลงโทษในการตีความพฤติกรรมของตนเอง อย่างเช่นพฤติกรรมดี คือพฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับรางวัล ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ดี คือพฤติกรรมที่แสดงแล้วถูกลงโทษ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จะพบในเด็กที่อายุ 2-10 ปี โดยพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับที่ 1 นี้จะแบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การเชื่อฟัง และการถูกลงโทษ (obedience and punishment orientation)

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (the instrumental relativist orientation)

1.2) ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ทางสังคม (conventional morality level)

ระดับจริยธรรมในระดับที่ 2 นี้ บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามเกณฑ์ของสังคมที่ตนอยู่ ทำตามความคาดหวังของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง บุคคลจะไม่คำนึงถึงผลตามมาที่จะเกิดแก่ตนเอง แต่คำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น ยึดถือความซื่อสัตย์ และความจงรักภักดีเป็นสำคัญ จริยธรรมในระดับนี้มักพบในช่วงวัยรุ่นอายุประมาณ 10-16 ปี โดยพัฒนาการทางจริยธรรมนี้ จะแบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำหรับ “เด็กดี” (the interpersonal concordance or “good boy-nice girl” orientation)

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (law and order orientation)

1.3) ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (post-conventional morality level)

พัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้เป็นหลักจริยธรรมของผู้ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป หากบุคคลพัฒนาจริยธรรมมาถึงขั้นนี้ก็จะมีการใช้วิจารณญาณตีความหมายของสถานการณ์ต่าง ๆ ตามหลักการ และมาตรฐานทางจริยธรรมก่อนที่จะแสดงพฤติกรรม ซึ่งการตัดสินใจว่า “ถูก” “ผิด” หรือ “ควร” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง อยู่บนหลักของความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคม ปราศจากอิทธิพลของผู้ที่มีอำนาจ หรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับนี้ก็จะแบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคม หรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (the social-contract legalistic orientation)

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (the universal-ethical principle orientation)

2) การมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชนและครอบครัว จากทฤษฎีผู้การปรับโครงสร้าง

สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ทรงพลังอย่างยิ่งสำหรับเด็ก เยาวชน แต่ในขณะเดียวกัน ก็พบว่า รายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ กลับไม่ได้ตอบสนองต่อทักษะการศึกษาและการเรียนรู้ให้กับ เด็ก เยาวชนและครอบครัว อีกทั้ง รายการโทรทัศน์ก็ยังไม่อาจตอบสนองต่อความจำเป็นด้านการ เรียนรู้ปัญหาในท้องถิ่นในพื้นที่ต่างได้อย่างเต็มที่ ยิ่งไปกว่านั้นแล้ว รายการโทรทัศน์ที่มีเด็ก เยาวชนร่วมในรายการยังไม่อาจสร้างต้นแบบที่ดีให้กับเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่นั่งชมรายการ โทรทัศน์ การมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชนและครอบครัว ในการแสดงพลังที่จะเฝ้าระวังความไม่ เหมาะสมของเนื้อหาหน้าจอโทรทัศน์ ทำให้ภาพของการมีส่วนร่วมในระดับหน้าจอโทรทัศน์ มี ความชัดเจน และสามารถแสดงศักยภาพที่จะเป็นผู้กำหนดคุณภาพเนื้อหาและช่วงเวลาของรายการ โทรทัศน์ได้เอง ในหลาย ๆ ครั้ง เราจะพบอีกเช่นกันว่า รายการโทรทัศน์ที่เด็ก เยาวชน เป็นผู้ ดำเนินรายการหรือร่วมในรายการ ทำให้เด็ก เยาวชน ที่นั่งชมรายการโทรทัศน์ อยากเข้าไปมีส่วน ร่วมในระดับในจอโทรทัศน์ คือ การเข้าไปอยู่ในรายการโทรทัศน์ในฐานะของผู้ดำเนินรายการ ผู้ร่วมรายการ เพราะนอกจากจะได้อยู่ในหน้าจอตีทัศน์แล้ว หากเป็นผู้ดำเนินรายการ ผู้เข้าร่วม แข่งขัน ยังมีโอกาสที่จะได้รับคำตอบแทน แต่กระนั้นก็ดี พบว่า ในหลาย ๆ รายการได้ส่งเสริม กานิยมที่ไม่ถูกต้องกับให้กับเด็ก เยาวชน ที่นั่งชมรายการ ไม่ว่าจะเป็นท่าทาง กิริยา การแสดงออก ภาษา ทั้งหมดล้วนแต่เป็นผลที่มาจากทำให้เด็ก เยาวชน มีส่วนร่วมในระดับในจอโทรทัศน์ แต่ กลับไม่ได้ทำให้เกิดต้นแบบที่ดีในการดำเนินชีวิตให้กับเด็ก เยาวชน ในสังคมไทยในระดับการมี ส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน ครอบครัว กับรายการโทรทัศน์ที่เข้มข้นสุด และเป็นเป้าหมายที่สำคัญ ต่อการพัฒนารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาตอบสนองต่อคนในชุมชน ก็คือ การมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในระดับหลังจอตีทัศน์ซึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ โทรทัศน์ ซึ่งมีตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปจนกระทั่งถึง การมีอำนาจในการ ตัดสินใจในการดำเนินการผลิต กำหนดรูปแบบ เนื้อหา ซึ่งหมายถึง ความเป็นอิสระในการคิดและ ในการดำเนินการโดยผู้ผลิตที่เป็นเด็ก เยาวชน และเมื่อเด็กเยาวชนในพื้นที่สามารถคิดรูปแบบและ เนื้อหารายการด้วยตนเอง ก็จะทำให้รายการโทรทัศน์นั้นมีเนื้อหาที่ตอบสนองต่อการพัฒนาชุมชน ของตนเองนอกเหนือไปจากนั้น การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย แต่จากอดีตที่ผ่านมา ถึงแม้จะมีทฤษฎีความรู้ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทั้งในระดับ หน้าจอ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเฝ้าระวังคุณภาพของเนื้อหารายการโทรทัศน์ กลับเกิดขึ้นไม่ได้จริง มี

เพียงการเคลื่อนไหวในกลุ่มเด็ก เยาวชน ครอบครัว และองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ทว่ายังไม่มีพลังและความต่อเนื่องที่เพียงพอสำหรับการมีส่วนร่วมในระดับในจอโทรทัศน์เอง อุปสรรคที่สำคัญก็คือ การขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ผลิต รวมทั้ง การละเลยเพิกเฉย ต่อความเป็นต้นแบบที่ดีของเด็ก เยาวชน ที่ร่วมในรายการของผู้ผลิตที่ต้องการเรียกคะแนนระดับความนิยมเชิงปริมาณของผู้ชม และต้นเหตุที่สำคัญก็คือ การขาดสถาบันวิชาชีพที่จะช่วยวางกรอบของจริยธรรมในการผลิตรายการ และการขาดซึ่งสถาบันวิชาการเพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการผลิตรายการสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัวในขณะที่การให้เด็ก เยาวชนและครอบครัวมีโอกาสในการเป็นเจ้าของผลงานในฐานะผู้ผลิตรายการ ยังขาดทั้งอุปกรณ์ ความรู้ในการผลิต แรงจูงใจที่จะผลิตอย่างต่อเนื่อง ช่องทางของการการออกอากาศรายการที่ตนเองผลิตไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของเด็ก เยาวชนและครอบครัว ล้วนแต่มีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การให้เด็ก เยาวชนและครอบครัว รู้จักการเฝ้าระวังทำให้เกิดการเท่าทันต่อสื่อ ทำให้เด็ก เยาวชนเกิดการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และรายการที่ผลิตยังสามารถเป็นช่องทางในการแก้ปัญหาในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง แต่หากการจัดการปัญหาเชิงโครงสร้างไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันอย่างเป็นรูปธรรมการปรับโครงสร้างในระดับภาคประชาชนเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อในกลุ่มเด็ก เยาวชนและครอบครัว ในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนเป็นกลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อ และเสริมสร้างให้กลุ่มเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่มีศักยภาพในการผลิตรายการให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และขยายกลุ่มประเภทนี้ให้มากขึ้นการปรับโครงสร้างในระดับภาควิชาการ เพื่อสถาบันวิชาการในการทำหน้าที่ให้ความรู้และผลิตหลักสูตรสำหรับการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว การปรับโครงสร้างในระดับภาควิชาชีพ เพื่อสร้างสถาบันวิชาชีพในวางกรอบจริยธรรมในรูปของประมวลจริยธรรมเพื่อสร้างต้นแบบที่ดีให้กับเด็ก เยาวชน ผ่านหน้าจอตทัศน์การปรับโครงสร้างเชิงนโยบาย ซึ่งอาจจะเริ่มต้นด้วยการสร้างสภาเยาวชน เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำนโยบายเสนอต่อภาคสังคม ทั้งในแง่ของพื้นที่ในการนำเสนอรายการที่เด็ก เยาวชน ผลิตขึ้นมา การให้โอกาสและพื้นที่กับเครือข่ายเฝ้าระวังในการนำเสนอสถานการณ์อันเป็นผลจากการเฝ้าระวังในทุก 3 เดือน การสร้างกองทุนเพื่อการพัฒนารายการโทรทัศน์

2.1.14 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านผู้สูงอายุและผู้พิการ

1) ทฤษฎีด้านจิตวิทยาของผู้สูงอายุ

1.1) ทฤษฎีความไม่เกี่ยวข้อง (disengagement theory)

การศึกษาวิจัยชิ้นหนึ่งได้ยืนยันว่า คนแต่ละคนอาจจะหยุดบทบาทของตัวเองบางอย่างซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความต้องการของตนเอง หรือแรงกดดันจากสังคมได้ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงหนีไม่พ้นที่จะถอนตัวออกจากสังคม โดยที่จะไม่เกี่ยวกับระบบสังคมที่อยู่ แต่อาจมี

สาเหตุเนื่องมาจากความต้องการสืบทอด การถ่ายทอด หรือความต่อเนื่อง (continuity) โดยที่ผู้สูงอายุ ควรจะพ้นจากหน้าที่ เพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นหลังต่อไป

1.2) ทฤษฎีการมีกิจกรรมร่วมกัน (the activity theory of aging)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะทางสังคม จะต้องมีความเหมาะสมให้ผู้สูงอายุ สามารถทำกิจกรรมได้เท่ากับคนในวัยกลางคน โดยสนับสนุนให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสนใจ และเกี่ยวข้องกับสุขภาพในวัยเดียวกัน เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางสังคม และความพึงพอใจในชีวิต กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมสูง จะมีการปรับตัวได้ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม บุคคลที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมได้ จะเป็นผู้ที่มีความพอใจในชีวิตสูง มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองดี นอกจากนี้การมีกิจกรรมและการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จะทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม และความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมต่อเนื่อง และกิจกรรมนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ผู้สูงอายุ โดยเน้นถึงการรักษาระดับของกิจกรรมที่ใช้สติปัญญา แทนการใช้กำลังในการทำงาน เมื่อเกษียณ ควรมีการส่งเสริมให้มีเพื่อนใหม่บ้าง การมีกิจกรรมจะทำให้สภาวะร่างกาย จิตใจ และสังคมดีขึ้น ดังนั้น จึงควรตระหนักให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมต่อไป เมื่ออายุมากขึ้นในสังคมและ ปฏิเสธคนไม่มีกิจกรรม ควรกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมต่อไป เพื่อความมั่นคงและอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า และมีความสุขต่อไป นอกจากนี้ เชื่อว่าสุขภาพ ก็มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ในสังคมด้วย ผู้สูงอายุที่มีสภาวะร่างกายแข็งแรงดี หรือได้ทำประโยชน์ให้กับสังคม จะทำให้ ผู้สูงอายุมีการพัฒนาตนเองต่อบทบาทใหม่ ๆ อยู่เสมอ

1.3) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (continuity theory)

ทฤษฎีนี้จะเน้นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการคงที่ในผู้สูงอายุแต่ละคน จะมองถึงนิสัยการ แสดงออก และชีวิตความเป็นอยู่ที่ผ่านมาของผู้สูงอายุ การประสบความสำเร็จในวัยสูงอายุนั้นจะ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบเหล่านั้น ได้รับการฝึกฝนมากน้อยแค่ไหน และสามารถผสมผสานให้เข้ากับ เหตุการณ์ในปัจจุบันของแต่ละบุคคลได้อย่างไร

1.4) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์และพัฒนาการ (psychoanalytic and developmental theories)

ฟรอยด์ (Freud) กล่าวว่า “การพัฒนาการด้านบุคลิกลักษณะของผู้สูงอายุนั้น ขึ้นอยู่กับจิตใจที่มีพัฒนาการมา (psychological process) ในช่วงวัยเด็กจะมีการนำเอาประสบการณ์ สิ่ง ที่เรียนรู้ในอดีตมาใช้ในการปรับตัว การยอมรับความจริง เพื่อให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่น (ego-integrity)” จุง (Jung) กล่าวว่า “ผู้ที่แสวงหาความหมายของตัวเองและจิตวิญญาณ จะมีภาวะ

ความกระสับกระส่ายน้อยลง หรือความลุกี้ลุดกลน (restlessness) ซึ่งเป็นการให้ความหมายที่บ่งบอกถึงสภาพจิตใจที่มีปัญหาในทางเสื่อมถอย หรือไม่รับรู้เวลาสถานที่ (disorientation) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยสูงอายุ” (อึ้งใน วาสนา แก้วหล้า, 2551)

2) ทฤษฎีด้านจิตวิทยาสังคม

ทฤษฎีด้านจิตวิทยาสังคมเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการศึกษาจิตวิทยาสังคมของผู้สูงอายุ โดยพิจารณาว่าวัยที่แปรเปลี่ยนไป โดยเฉพาะวัยสูงอายุจะส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจของผู้สูงอายุ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จิตวิทยาจะมีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับศาสตร์ด้านชีววิทยา โดยมองว่า ร่างกายจะเป็นจุดนำในการพัฒนาการด้านจิตวิทยาของผู้สูงอายุ เช่น การใช้ชีวิต ความสุขความทุกข์ การปรับตัว การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วพัฒนาการร่างกายของผู้สูงอายุจะมีลักษณะเสื่อมถอย ทั้งที่เห็นได้ชัดเจนจากภายนอก และรวมถึงภายในด้วย (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545) ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงต้องเตรียมจิตใจและปรับตัวไปพร้อมกัน

สรุปให้เห็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านจิตวิทยาสังคมของผู้สูงอายุ 5 ทฤษฎี คือ

(1) ทฤษฎีการถดถอย (disengagement theory) หรือทฤษฎีการปล่อยวาง เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะค่อย ๆ ถอยออกจากสังคม ลดบทบาทด้านสังคม อันเนื่องจากสภาพร่างกายเริ่มเสื่อมถอย เหตุนี้ ผู้สูงอายุจึงควรเก็บตัวเงียบ ๆ ไม่ยุ่งวุ่นวายกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมและครอบครัว แต่อาจจะสร้างกิจกรรมใหม่ที่ไม่ลำบากมากนัก

(2) ทฤษฎีการทำกิจกรรมหรือทฤษฎีกิจกรรม (activity theory) หรือ (engagement theory) เป็นทฤษฎีที่อยู่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีแรก โดยมองว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขทั้งกายและใจได้หากมีการทำกิจกรรมและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา และกิจกรรมก็จะทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและรู้สึกว่ามีประโยชน์ ในกรณีจะสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยนี้ คือ กลุ่มผู้สูงอายุในชนบทและเมืองที่หันมารวมกลุ่มกันทำงานชมรมผู้สูงอายุ ต.โพธิ์ไทรงาม จ.พิจิตร และการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย OPPY Club

(3) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (continuity theory) เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขได้เมื่อได้ทำกิจกรรมตามที่เคยทำมาก่อน เช่น หากเป็นคนที่ทำกิจกรรมกับคนหมู่มากก็ทำต่อไป หรือหากบุคคลใดพอใจชีวิตที่สงบสันโดษโดยก็อาจแยกตนทำงานตามลำพัง

(4) ทฤษฎีของอีริกสัน (Erickson's theory) อธิบายว่า ทฤษฎีดังกล่าวจะเชื่อว่า การปรับตัวของผู้สูงอายุจะมีประสิทธิภาพได้หรือไม่จะมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการในวัยที่ผ่านมา หากสามารถปรับตัวในวัยที่ผ่านมาได้ดีก็จะมีอีโก้ (ego) ที่เข้มแข็งและจะสามารถปรับตัวได้ดีต่อวิกฤติในช่วงสูงอายุได้ ทั้งนี้ ในช่วงของวัยชราจะอยู่ในขั้นที่ 8 ของอีริกสัน ซึ่งจะ เป็นช่วงที่มีความขัดแย้งทางจิตใจด้านความมั่นคงทางใจกับความสิ้นหวัง ถ้าผู้สูงอายุย้อนอดีต

ด้วยความพอใจในตนเองก็จะมีคามมั่นคง เข้มแข็ง แต่หากนึกถึงอดีตที่ขมขื่นก็จะมีคามทุกข์ ผิดหวังในชีวิต นอกจากนั้น ในช่วงวัยสูงอายุยังต้องมีคามใกล้ชิดผูกพันกับบุคคลอายุน้อยกว่า และเพื่อน ๆ เพื่อเสริมคามมีชีวิตชีวาให้ผู้สูงอายุ และที่สำคัญ คือ ผู้สูงอายุควรพัฒนาสมรรถภาพ ในการสำนึกรู้ตัวอย่างมีสติต้องยอมรับทั้งคามสำเร็จและล้มเหลวอย่างรู้เท่าทัน และหากผู้สูงอายุ สามารถดำเนินชีวิตได้ดังกล่าวก็จะเป็นผู้สูงอายุที่มีคามสุข และเตรียมพร้อมกับความตาย

(5) ทฤษฎีพัฒนาของเพค (Peck's developmental theory) ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545) สรุปว่า ทฤษฎีของเพคนั้นก็จะมีลักษณะใกล้เคียงกันกับงานของอีริกสัน โดยมุ่งเน้นการปรับตัวของผู้สูงอายุ เพียงแต่จุดที่แตกต่างกันก็คือ การขยายส่วมิติด้านจิต-สังคม และอธิบายวัย ผู้ใหญ่ 7 ขั้น โดยขั้นที่ 5, 6 และ 7 จะเป็นประเด็นเฉพาะของผู้สูงอายุ โดยจะมีพัฒนาการ 3 ขั้น คือ ขั้นแรก การแยกคามแตกต่างของตนกับบทบาทการงานที่ผ่านมา (ego differentiation แยังกับ work-role preoccupation) ขั้นที่สอง การแยกคามแตกต่างของร่างกายที่เปลี่ยนแปลง (body transcendence แยังกับ body preoccupation) เช่น อดีตอาจมีสุขภาพดี แต่เมื่อแก่ชราจะเริ่มมีความเสื่อมถอยก็ต้องปรับตัวให้เหมาะสม และขั้นที่สาม การแยกคามแตกต่างอีโก้ก่อนและหลัง (ego transcendence แยังกับ ego preoccupation) ทั้งนี้ หากผู้สูงอายุสามารถลดคามยึดมั่น ในอดีต ทั้งบทบาท ร่างกาย และอีโก้ ก็จะทำให้ยอมรับสภาพผู้สูงอายุและพัฒนาด้วยผู้สูงอายุได้ดี (คล้ายคลึงกับแนวคิดของอีริกสัน) ในทางกลับกันหากไม่สามารถทำได้ก็จะประสบปัญหา

นอกเหนือจากทฤษฎีทั้ง 5 ด้านแล้ว ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545) ยังได้เสนอทฤษฎีเพิ่มเติมอีก 2 ทฤษฎี ในลำดับที่ 6 และ 7 คือ

(6) ทฤษฎีการท้อใจ-การปลง (renunciation) ซึ่งหมายถึง การยอมรับจากการสูญเสียและการจากไปทั้งทรัพย์สิน ผู้คน และคามสัมพันธ์ในอดีต โดยที่คนที่มีบุคลิกที่ไม่ ยึดหยุ่นก็จะปลงได้ยากกว่าคนที่ยึดหยุ่น

(7) การย้อนคามหลัง (reminiscence) เป็นพฤติกรรมของคนทุกวัยที่ระลึก คามหลังแต่จะมีมากขึ้นในวัยสูงอายุ โดยมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การนั่งคิดคนเดียว การพูด บอกเล่ากับผู้อื่น การเขียนเล่าเรื่องด้วยตัวหนังสือ การเดินทางไปสถานที่อดีต การสะสม เป็นต้น การย้อนคามหลังอาจมีทั้งคุณและโทษ กล่าวคือ อาจเป็นการฝึกฝนคามจำ ในทางกลับกันก็จะ สร้างคามขุ่นมัว เศร้าสร้อย ก้าว และกังวล

3) แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ

แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ (independent living) เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา และได้รับการยอมรับและนำไปปฏิบัติขยายต่อในประเทศแคนาดาและในประเทศแถบยุโรป กลุ่ม คนพิการในประเทศเหล่านี้ล้วนประสบปัญหาหลักคามคล้ายกัน ซึ่งการเคลื่อนไหวของแนวคิดได้

สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของสังคมในเวลานั้นที่สังคมตะวันตกประสบร่วมกันเป็นยุคที่เรียกว่า ยุคของขบวนการปลดปล่อย ที่เป็นเรื่องของการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน กลุ่มคนพิการเองได้รับแรงบันดาลใจจากกระบวนการเคลื่อนไหวของคนสีผิวและกลุ่มสตรี กลุ่มคนพิการเห็นว่าไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมในสังคม ไม่ได้รับสิทธิบริการของรัฐอย่างเสมอภาค นอกจากนั้นขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวในเรื่องการลดบริการแบบสถาบัน มีการกล่าวถึงการศึกษาในเรื่องความแปลกแยก การใช้ชีวิตที่ไร้ความหมาย ซึ่งเป็นบรรยากาศที่เกิดขึ้นในบริการแบบสถาบัน ซึ่งกลุ่มคนพิการเป็นกลุ่มคนที่มีประสบการณ์ร่วมอยู่ด้วย ลักษณะการจัดบริการด้านสังคมในประเทศตะวันตกเริ่มต้นจากรูปแบบบริการสถาบัน ซึ่งถูกตั้งเกี่ยวกับคำถามประสิทธิภาพในการจัดบริการ และคุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่ในสถาบันโดยนำเสนอให้มีการจัดบริการที่อยู่ในชุมชน (community-based) เพื่อให้คนได้อยู่อาศัยที่บ้าน ไม่ต้องเข้าอาศัยในสถาบัน ต่อจากนั้นช่วงปลายทศวรรษ 1980 แนวคิดด้านสวัสดิการสังคมฝ่ายขวานำโดยนางแรตเชอร์แลนาสเรแกน เริ่มมีอิทธิพลในยุโรปและสหรัฐอเมริกา

แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการบางส่วนสามารถเข้ากันได้กับแนวคิดฝ่ายขวาด้วย คือ แนวคิดของการคุ้มครองผู้บริโกลและส่งเสริมให้องค์กรเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดบริการสวัสดิการสังคม และขณะเดียวกันก็ไปในทางเดียวกันกับการจัดการสวัสดิการแบบพหุลักษณะ (welfare pluralism) ซึ่งส่งเสริมในเรื่องการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนในสังคมในการจัดบริการสวัสดิการสังคม การเคลื่อนไหวการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการในสังคมไทยอาจกล่าวได้ว่าได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย การเรียนรู้การปฏิบัติเรื่องการดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทยได้รับการผลักดันจากรัฐบาลและผู้นำคนพิการของประเทศญี่ปุ่น ดังจะเห็นได้จากการให้คนพิการไปฝึกอบรมระยะสั้นหรือดูงานที่ญี่ปุ่น ปีละ 2 รุ่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ประเทศญี่ปุ่นมีความตั้งใจในการเป็นผู้นำระดับภูมิภาคโดยแสดงบทบาทที่โดดเด่นในการพยายามทำงานความร่วมมือในภูมิภาค (international cooperation) ผ่านองค์การสหประชาชาติและรูปแบบความช่วยเหลือต่าง ๆ

4) แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของคนพิการ

แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง เป็นแนวทางการพัฒนาแบบหนึ่ง ซึ่งเริ่มมาจากการเข้าใจในธรรมชาติของบุคคล ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่มีพลังปัญญาความสามารถอยู่โดยพื้นฐานทางธรรมชาติ แต่ไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาเองได้ เพราะสาเหตุมาจากปัจจัยแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริการ และวัฒนธรรม การพัฒนาจึงไม่ใช่การกำหนดโดยบุคคลภายนอก หากแต่เป็นการส่งเสริมให้บุคคลพิการได้ทำความเข้าใจกับปัญหาตนเองและคิดค้นหาวิธีแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ในลักษณะที่สัมพันธ์ต่อปัญหาความต้องการ

และความสามารถของตนเอง คนพิการมีความต้องการเช่นเดียวกับคนทั่วไป รวมถึงความต้องการทางสังคม ความต้องการทางเพศ (sexuality) ความต้องการเรียนรู้ (learning) ต้องการมีรายได้และพึ่งตนเองได้ (economic independent) ต้องการศักดิ์ศรี (dignity) และได้รับการยอมรับนับถือ (respect) ต้องการใช้บริการสาธารณะหรือบริการติดกันเฉพาะสำหรับคนพิการเมื่อจำเป็น ต้องการมีคู่ครอง (marriage) และสร้างครอบครัว (family raising) ต้องการเป็นสมาชิกที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน คนพิการต้องการให้ผู้อื่นรับฟังความคิดเห็นและข้อกังวลใจของตนเองบ้าง ต้องการใช้สิทธิตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

2.1.15 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา

1) การศึกษา

ตาม พรบ.แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้ของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (มาตรา 4) และเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6)

การเรียนรู้ (learning) หมายถึง กระบวนการที่ประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม กระทำให้อินทรีย์เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ (experience)

กระบวนการเรียนรู้ (learning process) ซึ่งประกอบด้วย การคัดเลือก การตีความ สร้างสรรค์ และนำความรู้ใหม่ของผู้เรียนแต่ละคนไปประยุกต์ใช้ในชีวิต การแก้ปัญหา และการทำงานต่าง ๆ

ประสบการณ์ (experience) คือ การที่บุคคลใช้ประสาทสัมผัสปะทะ (interaction) กับสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม (มนุษย์ด้วยกัน) และสิ่งแวดล้อมทางขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่บุคคลปะทะแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (วรนุช ดุนทกิจ, 2553)

2) องค์การการศึกษา

สถานศึกษา หมายถึง หน่วยงานตามกฎหมายที่มีหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐหรือภาคเอกชน

การสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะ เพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้

ระบบการเรียนการสอน มีองค์ประกอบ คือ 1) ตัวบ่อน ได้แก่ ครูหรือผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น 2) กระบวนการ ได้แก่ การดำเนินการสอน การตรวจสอบความรู้พื้นฐาน การสร้างความพร้อมในการเรียน และการใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ 3) ผลผลิต ได้แก่ ผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

บลูม (Benjamin S. Bloom) และคณะ ได้จำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษา (taxonomy of education objects) ตามลักษณะการเรียนรู้ได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) หรือด้านสติปัญญา หรือด้านความรู้ และการคิดประกอบด้วยความรู้ความจำเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ การนำเอาสิ่งที่เป็นความรู้ความจำไปทำความเข้าใจ นำไปใช้การใช้ความคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

(2) ด้านจิตพิสัย (effective domain) หรือด้านอารมณ์-จิตใจ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม เช่น การเห็นคุณค่า การรับรู้ การตอบสนอง และการสร้างคุณค่าในเรื่องที่ตนรับรู้แล้วนำเอาสิ่งที่มีคุณค่านั้นมาจัดระบบและสร้างเป็นลักษณะนิสัย

(3) ด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) หรือด้านทักษะทางกาย หรือด้านการปฏิบัติประกอบด้วย ทักษะการเคลื่อนไหว และการใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย

การสอนที่ดีควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) มีการส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการกระทำ การได้ลงมือทำจริง ให้ประสบการณ์ที่มีความหมาย

(2) มีการส่งเสริมนักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การทำงานร่วมกับผู้อื่น

(3) มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เรียนด้วยความสุข ความสนใจ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

(4) มีการสอนให้สัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรเป็นอย่างดี

(5) มีการใช้สื่อการสอน จำพวกโสตทัศนวัสดุ เพื่อสร้างความสนใจ ช่วยผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น

(6) มีกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจ ผู้เรียนสนุกสนาน ได้ลงมือปฏิบัติจริง และดูผลการปฏิบัติของตนเอง

(7) มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอด้วยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เด็กคิดหาเหตุผลเปรียบเทียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

(8) มีการส่งเสริมความคิดริเริ่ม และความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ดี มีประโยชน์ ไม่เลียนแบบใคร ส่งเสริมกิจกรรมสุนทรีย์ภาพ ร้อยกรอง วาดภาพ และแสดงละคร

(9) มีการใช้การจูงใจในระหว่างเรียน

(10) มีการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ยกย่องความคิดเห็นที่ดี นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกับครู

(11) มีการเร้าความสนใจ ก่อนลงมือทำการสอนเสมอ

(12) มีการประเมินผลตลอดเวลา โดยวิธีการต่าง ๆ

3) องค์การแห่งการเรียนรู้

Peter Senge ได้ให้ความหมายขององค์การแห่งการเรียนรู้ว่า เป็นองค์การที่ซึ่งคนในองค์การได้ขยายขอบเขตความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับบุคคลระดับกลุ่มและระดับองค์การเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่บุคคลในระดับต่าง ๆ ต้องการอย่างแท้จริงเป็นองค์การที่มีความคิดใหม่ ๆ และการแตกแขนงของความคิดได้รับการยอมรับเอาใจใส่ และเป็นองค์การที่ซึ่งบุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในเรื่องของวิธีการที่จะเรียนรู้ไปด้วยกันทั้งองค์การ

แนวทาง 5 ประการ ในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ (the five disciplines) โดย Peter Senge ได้เสนอแนวความคิดของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ด้วยกรอบความรู้ 5 สาขาวิชาการที่เรียกว่า the five disciplines ซึ่งจะเป็นแนวทางหลักในการสร้างองค์การการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น the five disciplines หรือแนวทางสำคัญ 5 ประการที่จะผลักดันและสนับสนุนให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นประกอบด้วย

(1) การเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กร (personal mastery) คือ ลักษณะการเรียนรู้ของคนในองค์กรซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ขององค์การได้สมาชิกขององค์กรที่เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ นั้น จะมีลักษณะสนใจและใฝ่หาที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของตน มุ่งสู่จุดหมาย และความสำเร็จที่ได้กำหนดไว้

(2) ความมีสติ (mental model) คือ แบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์กรซึ่งจะต้องสะท้อนถึงพฤติกรรมของคนในองค์กรองค์การแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในองค์กรมีแบบแผนทางจิตสำนึกหรือความมีสติที่เอื้อต่อการสะท้อนภาพที่ถูกต้อง

ชัดเจน และมีการจำแนกแยกแยะ โดยมุ่งหวังที่จะปรับปรุงความถูกต้องในการมองโลกและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมทั้งการทำความเข้าใจในวิธีการที่จะสร้างความกระฉับกระเฉง เพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องหรือมีวิธีการที่จะตอบสนองความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏอยู่ได้อย่างเหมาะสม มี mental ability ไม่ผันแปรเร็วหรือทอดลอยเมื่อเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ซึ่งการที่จะปรับ mental model ของคนในองค์กรให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องอาจจะใช้หลักการของศาสนาพุทธ ในการฝึกสติรักษาจิตและดำรงตนอยู่ในธรรมะ

(3) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์กร (shared vision) คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนทั้งองค์กรองค์การแห่งการเรียนรู้จะต้องเป็นองค์การที่สมาชิกทุกคนได้รับการพัฒนาวิสัยทัศน์ของตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์รวมขององค์กร ซึ่งจะสนับสนุนให้เกิดการรวมพลังของสมาชิกที่มีความคาดหวังต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าต่อไป ภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกันของคนทั้งองค์กร

(4) การเรียนรู้เป็นทีม (team learning) คือ การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์กรโดยอาศัยความรู้และความคิดของมวลสมาชิกในการแลกเปลี่ยน และพัฒนาความฉลาดรอบรู้และความสามารถของทีมให้บังเกิดผลยิ่งขึ้น เรียกว่า การอาศัยความสามารถของสมาชิก แต่ละบุคคล องค์กรแห่งการเรียนรู้จะเกิดได้เมื่อมีการรวมพลังของกลุ่มต่าง ๆ ภายในองค์กรเป็นการรวมตัวของทีมงานที่มีประสิทธิภาพ สูงซึ่งเกิดจากการที่สมาชิกในทีมมีการเรียนรู้ร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

(5) ระบบการคิดของคนในองค์กร (systems thinking) คือ กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการในการหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเห็นแบบแผน เห็นขั้นตอนของการพัฒนา คือ เห็นทั้งป่า และเห็นต้นไม้แต่ละต้นด้วย (see wholes instead of part, see the forest and the trees)

องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์การในอนาคตที่สามารถสร้างขึ้นมาได้ด้วยความร่วมมือของสมาชิกในองค์กรโดยอาศัย the five disciplines เป็นหลักที่สมาชิกในองค์กรจะใช้เพื่อพัฒนาตนเอง และองค์การสู่ความเป็นองค์การอัจฉริยะที่จะสามารถดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นคงซึ่งการที่จะปรับเปลี่ยนองค์การสู่ความเป็น learning organization นั้นเราจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายและภาระหน้าที่ขององค์กรเป็นหลักวิเคราะห์หาปัญหาที่แท้จริงขององค์กรโดยไม่หลงยึดติดอยู่กับภาพลวงตาซึ่งวิธีการวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ไขปัญหาได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยของแต่ละองค์การเป็นหลัก the five disciplines เป็นสิ่งที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจและเชื่อมโยงตลอดจน การบูรณาการ (integration) ทางความคิดอีกมาก

เพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจองค์การแห่งการเรียนรู้และวิธีที่จะสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น (เปี่ยมพงศ์ นัยบ้านด่าน, 2543)

2.1.16 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านสังคมและวัฒนธรรม

1) ทฤษฎีการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

การพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมีเป้าประสงค์ให้ชาวบ้านพึ่งตนเองและกระบวนการพัฒนา มี 6 ประเด็น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2547) ดังต่อไปนี้

1.1) ประเด็นแรก การพัฒนาต้องดำเนินการเป็นกลุ่มซึ่งการรวมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านได้ดำเนินการมาอย่างยาวนาน ดังนั้นชาวบ้านมีประสบการณ์ของการรวมกลุ่มเป็นอย่างดี การรวมกลุ่มนี้อาจเป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมด้านการผลิต ด้านสังคมและวัฒนธรรม

1.2) ประเด็นที่สอง การสร้างจิตสำนึกช่วยเหลือกันและกัน การรวมกลุ่มต้องเป็นไปอย่างสมัครใจไม่มีการบังคับ จึงควรมีการรื้อฟื้นจิตสำนึกนี้โดยให้ชาวบ้านร่วมกันศึกษาประวัติศาสตร์ของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้จิตสำนึกของชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการสร้างจิตสำนึกนั้นควรกระทำอย่างเป็นขบวนการโดยรวมเอาชาวบ้านทุกกลุ่ม ทุกฐานะเข้ามามีส่วนร่วมในการรื้อฟื้นและสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนขึ้น

1.3) ประเด็นที่สาม การต่อยอดจิตสำนึกที่สร้างขึ้นมาให้ดำรงอยู่และขยายออกไปทั่วทั้งหมู่บ้าน โดยเฉพาะในคนรุ่นหนุ่มสาวซึ่งไม่ทราบประวัติที่แท้จริงของตนหากบุคคลเหล่านี้ทราบและสำนึก พวกเขา ก็จะเกิดความผูกพันกับหมู่บ้าน

1.4) ประเด็นที่สี่ การรวมตัวในรูปสหพันธ์ หรือในลักษณะเครือข่าย เพื่อช่วยเหลือกันเป็นการเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานของแต่ละองค์กรให้เข้มแข็ง

1.5) ประเด็นที่ห้า การประสานด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการร่วมกันประสานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างชนชั้นกลางในเมือง และชาวบ้าน

1.6) ประเด็นที่หก การสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างสังคมชุมชนกับสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนอาศัยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์และอยู่ร่วมกันกับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่อง

2) แนวคิดเกี่ยวกับสังคมที่อยู่ดีมีสุข

สังคมที่อยู่ดีมีสุข ประกอบไปด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สำนักงานปฏิรูปสุขภาพแห่งชาติ, 2548)

2.1) การมีสุขภาพ คือ การที่คนในสังคมมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีสุขภาพจิตที่ดี คือ สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2.2) การมีครอบครัวที่อบอุ่น มีสมาชิกในครอบครัวซึ่งมีการดูแลกันและกัน ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว

2.3) ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

2.4) สังคมมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กล่าวคือ มีสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด

3) คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อนำไปสู่ความพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของคนไทย สังคมไทย เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรมและทางด้านคุณธรรม ถ้าใช้หลักความพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ก็จะสามารถอยู่ได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรับตัวและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้ โดยคุณธรรมตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วย (1) ความประหยัด (2) ขยันหมั่นเพียร (3) มีความสุจริต (4) พึ่งตนเอง (5) การเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

4) แนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กมล สุดประเสริฐ (2540) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ว่ามาจากความเชื่อดังนี้

(1) เชื่อว่า PAR เป็นกระบวนการที่เอนเอียงไปทางประชาธิปไตย เพราะ PAR เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน

(2) เชื่อว่า PAR คนต้องพัฒนาตนเอง และ PAR เกิดจากประชาชนต้องการแสวงหาความรู้ในการแก้ปัญหาของตนเอง เป็นเครื่องมือหนึ่งในการช่วยคนยากจนและด้อยโอกาส ด้วยการวางพื้นฐานร่วมกันระหว่างหน่วยงานพัฒนาทั้งหลายกับชุมชน

(3) PAR เน้นให้นักการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพราะ PAR อาศัยการยอมรับของประชาชนได้สืบทอดต่อเนื่องเป็นประสบการณ์หลากหลาย

หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

(1) ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้าน ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ

(2) ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริมยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเขา ให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง

(3) ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจน โดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสม

(4) สนใจปรีทศน์ของชาวบ้าน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน

(5) ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยทำให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

2.1.17 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

1) ความหมายการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (วชิรวัชร งามละม่อม, 2558)

2) กระบวนการมีส่วนร่วม

แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมจากระบบตามแนวคิดของ Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) จะเห็นว่า มีความเป็นระบบในเรื่องของประเด็นสำคัญ โดยเขาได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการทั้งหลายมาประมวลเป็นแนวคิดหลัก และได้จำแนกรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

2.1) ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2.2) ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

2.3) ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

2.4) ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

3) ประเภทการมีส่วนร่วม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วมโดยสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาลงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการและมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

3.2) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น

4) ลักษณะการมีส่วนร่วม

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรณทิพย์ เพชรมาก (2551) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไว้ในเอกสารประกอบการสอน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองและชนบท โดยได้ข้อสรุปลักษณะการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ได้แก่

4.1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมแบบนี้ ประชาชนเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

4.2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางการกระจายข่าวสารข้อมูลไปยังประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจ และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกการตัดสินใจ

4.3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายวิธีการ เช่น การประชุมระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็นเชิงวิชาการ (Technical Meeting)

4.4) การประชาพิจารณา (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผย ไม่มีการปิดบังต่อผู้ที่มีส่วนได้และส่วนเสียของโครงการ การประชาคมและคณะกรรมการจัดประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และมีการแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบอย่างชัดเจน

4.5) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยการเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการที่มีอำนาจการตัดสินใจ

4.6) การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงการป้องกันและแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและการป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้หลักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้

หลายประการ และประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบของปัจเจกหรือในรูปแบบกลุ่ม องค์กร ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

5) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ 2) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ชุมชนให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เลือกให้เป็นตัวแทน ชุมชนมีความสามัคคี และมีกลุ่มต่าง ๆ ที่สนับสนุนผลักดันการมีส่วนร่วม 3) ปัจจัยด้านองค์กร ได้แก่ บรรยากาศองค์กร การติดต่อสื่อสาร กฎระเบียบ การเอาใจใส่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา มีประชาพิจารณ์ ประชาคม 4) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ เจตคติต่อการมีส่วนร่วม และแรงจูงใจในการทำงาน (วชิรวัชร งามละม่อม, 2558)

2.1.18 ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม

ชะลอ เอี่ยมสอาด (ม.ป.ป.) ได้รวบรวมทฤษฎีมูลค่าเพิ่มของ จีระ หงส์ดารมภ์ (2555) ที่เน้นให้ทุกคนสามารถที่จะเปลี่ยนข้อมูลเป็นข่าวสาร เป็นความรู้ และสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม และก่อให้เกิดความฉลาดเฉลียว ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี โดยมีลำดับดังนี้ มีการเก็บข้อมูล (data) และจัดหมวดหมู่ (coding) ก่อให้เกิดข่าวสาร (information) เมื่อนำข่าวสารมาคิดต่อ วิเคราะห์ วิจัยจะเกิดเป็นความรู้ (knowledge) หากมีการนำความรู้ไปใช้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) นั่นคือ เป็นการเปิดโลกทัศน์ เป็นการบริหารแบบ paradigm shift เปลี่ยนวิธีคิดในการทำงานให้สอดคล้องกับสังคมยุคใดยุคหนึ่ง ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มนี้ต้องการ การบริหารจัดการมากและสุดท้ายจะก่อให้เกิดความฉลาดเฉลียว (wisdom) ขึ้น ดังนั้นความรู้จะต้องแสวงหาความรู้ที่ทันสมัย มีการแบ่งปันความรู้อย่างถูกต้อง และสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัญญา สุทัศน์ (2554) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องโหนดชุมชนหรือสิทธิชุมชนในที่ดินเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาการจัดการที่ดินทางหนึ่งที่ชาวบ้านและรัฐร่วมกันผลักดันให้เกิดเป็นนโยบาย ให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ การครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินโดยชุมชนมีหน้าที่ต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ผลดีและผลกระทบของการนำเอาแนวคิดนี้มาใช้วิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับศักยภาพในการบริหารจัดการที่ดิน ลักษณะของการใช้ที่ดิน พื้นฟู และรักษาทรัพยากรที่ดินรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เพื่อที่จะเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชน ที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในที่ดินของรัฐในรูปแบบของ

โฉนดชุมชน หรือรูปแบบอื่นต่อไปในอนาคต โดยแบ่งพื้นที่ที่กรณีศึกษาออกเป็น 4 ภาค 2 กลุ่ม คือ ชุมชนในเขตชนบทและชุมชนในเขตเมือง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ชุมชนในพื้นที่ชนบทเป็นพื้นที่ที่ทับซ้อนกับป่าสงวน ป่าอนุรักษ์และเขตอุทยานแห่งชาติ โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ มีกฎระเบียบภายในชุมชนเพื่อต้องการให้มีความมั่นคงในการถือครองและใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ควบคู่ไปกับวิถีชีวิตของตนอย่างยั่งยืน ชุมชนในเขตเมืองที่มีการพัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน กรมชลประทาน กรมธนารักษ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัด และการรถไฟแห่งประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างรายวันทั่วไป จึงสนใจให้มีการถ่ายโอนที่ดินให้กับบุคคลภายนอก บางชุมชนขาดการมีส่วนร่วม ลักษณะของการดำรงชีพ คือ ต่างคนต่างอยู่ แต่ก็ยังมีบางชุมชนสามารถบริหารจัดการที่ดินร่วมกันได้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาสำหรับชุมชนในชนบท คือ การให้สิทธิชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงในการอยู่อาศัยและทำกินในที่ดินภายใต้การกำกับของรัฐ ทำให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาพื้นที่และการผลิตที่ยั่งยืน บทบาทของรัฐจะเปลี่ยนมาเป็นการกำกับดูแลชุมชนให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด การให้โฉนดชุมชนอาจจะมีผลในการทำให้ชุมชนได้รับสิทธิในที่ดินเป็นแนวร่วมในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ข้างเคียงเพราะอาจมีผลกระทบกับการใช้ที่ดินของตน หรือการนำแนวคิดการตอบแทนคุณค่าของระบบนิเวศ (Payment for Ecosystem Service: PES) มาประยุกต์ใช้ สำหรับการให้สิทธิชุมชนในเขตเมือง ถึงแม้บางชุมชนไม่มีโอกาสจะได้รับสิทธิชุมชน หรือบางชุมชนไม่ยอมรับในสิทธิร่วม แต่เนื่องจากการยืนยันในการเข้ามาอยู่ตกทอดจากปู่ย่าตายายก่อนที่รัฐจะประกาศเขตทับซ้อน การแก้ไขปัญหาเบื้องต้นจึงน่าจะเป็นการให้สิทธิการเช่าที่ดินรายเดือน รายปี หรือเสนอให้ชุมชนย้ายไปอยู่ในที่ใหม่ด้วยความสมัครใจ เช่น โครงการบ้านมั่นคง เป็นต้น

กรณีการ เยียวทองเด่น และคณะ (2557) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมจิตอาสาในกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านซาง ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาการมีจิตอาสาในกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านซาง ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่และส่งเสริมจิตอาสาในกลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านซาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านซาง ตำบลชีเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่อยู่ในช่วงอายุ 9-19 ปี จำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์มีจิตอาสาในกลุ่มเด็กและเยาวชน และแบบประเมินความพึงพอใจ วิธีการดำเนินงานได้มีการศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนเพื่อให้ทราบถึงปัญหา และสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เกี่ยวกับกิจกรรมการส่งเสริมจิตอาสา ร่วมกับกลุ่มเด็กและเยาวชน การศึกษางานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ในการวางแผน และดำเนินกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนบ้านซาง ตำบลจีเหล็ก อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีจิตอาสาในด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการเสียสละต่อชุมชนและส่วนรวมด้านความมุ่งมั่นพัฒนาชุมชนยังไม่มากเท่าที่ควรจึงได้มีการส่งเสริมจิตอาสาในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยมีวิธีการชักชวนเด็กและเยาวชนเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชน จัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน จากการส่งเสริมจิตอาสาพบว่าเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้านการเสียสละต่อชุมชนและส่วนรวม และด้านความมุ่งมั่นพัฒนามากยิ่งขึ้น

กาญจนา สุระ (2556) ศึกษาเพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ในปีที่ 3 นักวิจัยมีแผนการวิจัย คือสังเคราะห์องค์ความรู้จากการพัฒนาต้นแบบการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดการการเรียนรู้ในการขยายต้นแบบการพัฒนา ด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นสู่ 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) วิธีการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของต้นแบบการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของต้นแบบการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมจะมีการนำเอาหลักหลักของคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้กับการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น โดยคุณธรรมที่สำคัญของ อปท. ได้นำมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น คือ คุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยการนำเอาคุณธรรมเหล่านี้ สอดแทรกเข้าไปดำเนินงานทุกขั้นตอน ประชาชนในชุมชนมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างแท้จริง ทำการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างจริงจังไม่ทำไปโดยขาดความรับผิดชอบแต่ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้ตนเองและบุคคลอื่นอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข 2) แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเพื่อยกระดับการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วยคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล 2 ฝ่าย ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น คือ ฝ่ายภาคบริหารและฝ่ายภาคประชาชน โดยฝ่ายบริหารของ อปท. จะต้องยึดหลักการบริหารจัดการองค์กรโดยนำเอาหลักคุณธรรมเข้ามาใช้การทำงานทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากตัวผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมประจำใจ ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม อดทนและมีความขยันหมั่นเพียร ใช้นโยบายเชิงรุกในการบริหารจัดการองค์กร กล่าวคือ

มีการเตรียมตัวที่จะรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะมากระทบกับการดำเนินงานขององค์กร ขณะเดียวกันก็มีความไม่ประมาทโดยหาวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหากับการดำเนินงานภายในองค์กร การทำงานเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ในส่วนของภาคประชาชนก็ยึดหลักการทำงานโดยนำเอาหลักคุณธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การทำงานยึดหลักตนเป็นที่พึงแห่งตน ขณะเดียวกันก็ไม่ละเว้นที่จะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการทำงานเพื่อท้องถิ่น ขณะเดียวกันควรมีการเสาะแสวงหาและสร้างพันธมิตรใหม่กับบุคคล หน่วยงาน องค์กรอื่น เพื่อทำให้ตนเองอยู่รอดและมีชีวิตที่มีความสุขในสังคม จากการศึกษา ได้บทสรุปเกี่ยวกับวิธีการในการพัฒนาต้นแบบการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ โดยความสำเร็จของการพัฒนา ด้านสังคมของท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้จำเป็นที่ อปท. ควรมีการบริหารจัดการโดยอาศัยคุณธรรมและจริยธรรมเป็นผู้นำและกำกับการทำงาน เพราะหาก อปท. ยึดมั่นในหลักของการทำงานที่มีคุณธรรมและจริยธรรมแล้วย่อมทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันการสร้างคามอยู่ดีมีสุขทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งทำให้ชุมชนมีความอยู่ดีมีสุข ซึ่งทางนักวิจัยได้ทำการ focus group และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับตัวแทนของชุมชนเกี่ยวกับสิ่งที่สร้างความอยู่ดีมีสุขทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนในชุมชนโดยคำตอบที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

กาญจนา สุระ (2555) ศึกษาเพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ในปีที่ 2 (พ.ศ. 2555) โดยขยายการประเมินต้นแบบการพัฒนาให้ครอบคลุมตามประเด็นของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น อันประกอบไปด้วย การพัฒนา ด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยการประยุกต์ใช้คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรซึ่งส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของท้องถิ่น จ.เชียงใหม่ โดยนักวิจัยได้นำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการประเมินการบริหารจัดการองค์กรของท้องถิ่น เพราะเป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเมื่อเปรียบเทียบกับหลักของธรรมาภิบาลที่เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาได้ จากภายนอกเท่านั้น แต่คุณธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องของคุณภาพจากภายในของผู้บริหาร ซึ่งอยู่ในมิติที่ลึกกว่าการบริหารจัดการที่ดี ด้วยเหตุนี้ถึงแม้จะมีหลักการบริหารจัดการที่ดีกำกับแล้วยังต้องมีคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงกำกับร่วมด้วยอันจะทำให้การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างยั่งยืน

กาญจนา สุระ (2554) ศึกษาเพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ โดยอาศัยการประเมินเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลสัมฤทธิ์ การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ผลการวิจัยพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ จ.เชียงใหม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าในส่วนของการใช้งบประมาณในการพัฒนาด้านสังคมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การพัฒนาทางด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยทางด้านกระบวนการพัฒนานั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยการนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงาน ซึ่งพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้นำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในระดับมากแล้วก็จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น พัฒนาในระดับมากที่สุดเช่นกัน เพื่อให้เกิดการต่อยอดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

กรวรรณ สังขกร (2556) ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพชุมชนเมืองเชียงใหม่สร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ที่สนับสนุนเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ศึกษาหาแนวทางการจัดการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อสนับสนุนเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และจัดทำแผนการบริหารจัดการชุมชน สร้างสรรค์เพื่อสนับสนุนเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ โดยการคัดเลือกชุมชนที่มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษา และสำรวจลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ หัตถกรรม ศิลปะพื้นบ้าน และศักยภาพในการส่งเสริมภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อสนับสนุนเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ เพื่อที่จะได้ผลการศึกษาซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน และยังสามารถเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาศักยภาพชุมชนเมืองเชียงใหม่อื่น ๆ ต่อไป ผลการศึกษาจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเวียงเชียงใหม่ พบว่า มีชุมชนในเวียงเก่า 13 ชุมชน คือ ชุมชนวัดลุ่มช้าง ชุมชนวัดเชียงมั่น ชุมชนวัดพวกแต่ม ชุมชนวัดบ้านปิง ชุมชนควรคำม้าสามัคคี ชุมชนวัดพันอ้น ชุมชนวัดทรายมูลเมือง ชุมชนวัดผ้าขาว ชุมชนวัดหมื่นตุม ชุมชนวัดช้างแต่ม ชุมชน 5 ธันวา และชุมชนทิพย์นคร ซึ่งเป็นการจัดตั้งตามพื้นฐานทางการเมืองท้องถิ่น

จากการสำรวจศักยภาพของชุมชนเวียงเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนลุ่มช้าง เป็นชุมชนที่มีนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีที่พักอาศัยประเภทเกสต์เฮาส์ โรงแรมเล็ก ๆ เกิดขึ้นในช่วง 4-5 ปีให้หลังมากมาย รวมทั้งสถานประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวทั้งทางตรง อาทิ บริษัททัวร์ บริษัทรถเช่า ร้านอาหาร ผับ บาร์ และทางอ้อม เช่น ร้าน

ชัก อบริด ร้านนวดแผนโบราณ สปา เป็นต้น ซึ่งชุมชนลุ่มช้างเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีมาแต่ดั้งเดิม มีภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาช้านานที่เห็นได้ชัด ได้แก่ ด้านศิลปะพื้นบ้าน คนตรีพื้นเมือง และยังมีความพยายามที่จะอนุรักษ์ รักษาศิลปะพื้นบ้านนี้ไว้ โดยเจ้าอาวาสวัด ลุ่มช้าง นอกจากนี้ ชุมชนลุ่มช้างยังเป็นที่ตั้งของ “กาดหมั้ว กาดเมือง” เมื่อคนในชุมชนต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง จึงมีความคิดที่จัดกิจกรรม ซึ่งถือเป็นตัวแทนของความสามัคคีของ ชุมชนเมืองเชียงใหม่ ซึ่งจากการประชุมร่วมกันหลายครั้ง จึงมีแนวคิดที่จะจัดกิจกรรม “กาดหมั้ว กาดเมือง” ขึ้น ณ ตลาดมิ่งเมือง ในชุมชนลุ่มช้าง โดยจัดเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ในช่วงเวลาครึ่ง วันเช้า เพื่อการฟื้นฟูวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมืองเชียงใหม่ โดย ให้พ่อค้าแม่ค้าซึ่งเป็นตัวแทนจากชุมชนในเขตเวียงเก่าเมืองเชียงใหม่แต่ละชุมชน นำสินค้าของดี ของพื้นเมืองในชุมชนมาจัดวางขาย โดยให้ทุกคนแต่งกายพื้นเมือง ภาชนะบรรจุอาหารควรใช้วัสดุ ธรรมชาติหรือวัสดุที่ย่อยสลายง่าย จัดให้มีกิจกรรมการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมที่มาจากคนใน ชุมชน หรือเยาวชนในชุมชน มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติตลาด ประวัติชุมชนในเขต เวียงเก่า และเรื่องราวการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของภาคประชาชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ วิถีชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมของคนเมือง

ชัตติยา กลัญทะปกรณ์ (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถ ด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน” การวิจัยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบ ประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจาก ข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วม โครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 1 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 11 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปราย ผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึง ปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับองค์กรเด็กและ เยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ คือ เด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีพฤติกรรมตาม ค่านิยมและอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อาจเกิดพฤติกรรมผิดเพี้ยนจากความเป็นสังคมไทย หากเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การศึกษาศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัด เชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ ผู้บริหารองค์กรชุมชนมีวิสัยทัศน์ในด้านเด็กและเยาวชนและมีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ด้านองค์กรเด็กและเยาวชนโดยตรง แต่ยังคงมีจุดอ่อนคือ บุคลากรและงบประมาณมีจำนวนน้อย

ไม่เพียงพอกับการดำเนินงาน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ มีกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนที่มีจิตอาสาร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม สถานศึกษาต่าง ๆ ได้ให้โอกาสเด็กและเยาวชนร่วมกิจกรรมเป็นประจำ แต่ยังคงพบอุปสรรคอยู่บ้างคือ ภาวะการเมืองไม่มีเสถียรภาพแน่นอน ทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง

จากศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 2 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างเด็กและเยาวชนให้สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าหน้าที่ขององค์กร และ 2) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างองค์กรและสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านองค์กรเด็กและเยาวชนของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อองค์กรเด็กและเยาวชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถด้านองค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

ชัชวาลย์ ขจรอนันต์ (2553) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวของสถานบริการเครือข่ายสุขภาพ โรงพยาบาลหนองหงส์ ทางโรงพยาบาลมีการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวโดยเน้นการดูแลผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง และเสริมสร้างศักยภาพให้คนพิการและครอบครัวเกิดทักษะในการดูแลตนเอง ในปีพ.ศ. 2552 อำเภอหนองหงส์มีจำนวนผู้พิการทางการเคลื่อนไหว จำนวน 95 คน ปัญหาที่ผ่านมาในการดำเนินงานพบว่าผู้พิการยังไม่ได้รับการดูแลที่เหมาะสมที่บ้าน ผู้ดูแลในครอบครัวไม่ได้รับคำแนะนำในการดูแลผู้พิการ การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวจะทำให้ผู้พิการได้รับการดูแลที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพการดูแลคนพิการทางการเคลื่อนไหวของสถานบริการเครือข่ายโรงพยาบาลหนองหงส์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบใหม่ของการดูแลสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว โดยเน้นปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ ประเมินความต้องการของผู้รับบริการและหน่วยงาน การพัฒนาบุคลากรวางแผนจัดระบบ ดำเนินการตามแผน และรวมประเมินผลดำเนินงาน รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบ โดย 1) จัดบริการสำหรับคนพิการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (one stop service) 2) กระบวนการดูแลสุขภาพคนพิการครอบคลุมองค์รวมและต่อเนื่องทั้ง 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเตรียมความพร้อม ระยะฝึกทักษะ และระยะให้บริการดูแลสุขภาพที่บ้าน 3) จัดบริการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพทางโทรศัพท์ การประยุกต์กายอุปกรณ์ที่สามารถผลิตได้เองในท้องถิ่น ราคาเหมาะสม ผลของการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว พบว่า ผู้รับบริการจำนวน 95 ราย ทุกคนได้รับการดูแลจากสถานบริการใกล้บ้าน ระดับความพึงพอใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด ไม่พบภาวะแทรกซ้อนภายหลังการจำหน่าย ไม่มีการกลับมารักษาซ้ำภายใน 28 วันหลังจำหน่าย ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้พิการเพิ่มขึ้น ทุกคนควรขยายผลถึงการให้ความรู้แก่ผู้ดูแลในชุมชนเพื่อมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพมากขึ้น

ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน (strategic plan to enhance the ability of health, hygiene and environment of Chiang Mai communities in ASEAN community)” โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพของชุมชนด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 3 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 30 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพของชุมชนด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมคือการหลั่งไหลของประชากรในประเทศอาเซียนที่เข้ามาสู่จังหวัดเชียงใหม่ที่เพิ่มขึ้น การเข้ามาทำงานและอาศัยของผู้คนจากอาเซียนจะทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา หากขาดระบบการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรภาครัฐและองค์กรชุมชน อาจนำไปสู่โรคติดต่อที่ไม่สามารถควบคุมหรือตรวจพบได้เข้าประเทศ เนื่องจากระบบการป้องกันและคุ้มครองด้านสุขภาพยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโครงสร้างการแบ่งหน้าที่ชัดเจนและมีแผนยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมต่อการปรับตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แต่ยังคงมีจุดอ่อนคือ จำนวนบุคลากรและงบประมาณที่รับผิดชอบมีไม่เพียงพอ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ ชุมชนได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก ทั้ง สำนักงานกองทุน

สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และมีเครือข่ายชุมชน ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพส.) ในการบูรณาการร่วมกันทำงาน แต่ยังคงพบอุปสรรคตรงที่การเมืองไม่มีเสถียรภาพในทุกระดับ

จากศักยภาพของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเตรียมความพร้อมในการวางแผนการใช้และเบิกจ่ายงบประมาณก่อนปีงบประมาณล่วงหน้า 2) กลยุทธ์คัดลอกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการทำงานกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก 3) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างกลยุทธ์ในการเชื่อมต่อจากภายในสู่ภายนอกองค์กร และ 4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่อการปรับตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถด้านสุขภาพ อนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

ณรงค์ ใจหาญ (2558) ได้ศึกษาการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีทิศทางไปสู่เป้าหมาย คือ การเข้าไปมีความผูกพันและความร่วมมือในระดับภูมิภาคอาเซียน เพื่อการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากขึ้น ในการจัดทำแผนดังกล่าว คณะผู้วิจัย ได้เริ่มต้นจากการศึกษาแนวคิดของแผน ซึ่งการจัดทำแผนนั้นเริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมาย คุณค่า ภารกิจ วิสัยทัศน์ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ การพัฒนาแผนเชิงกลยุทธ์ การสร้างเครื่องมือการควบคุม จัดการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ และการวางยุทธศาสตร์การจัดการและการควบคุม ภาคราชการไทย ในปัจจุบันให้ความสำคัญกับแนวคิดการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ หลักการดังกล่าวปรากฏในรูปของกฎหมายหลายฉบับที่ส่วนราชการต้องถือปฏิบัติและเป็น

ส่วนหนึ่งของการจัดทำแผนต่าง ๆ ด้วย หลังจากได้ศึกษาแนวคิดและกระบวนการจัดทำแผนแล้ว คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแหล่งข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะประเด็นความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงทั้งสามเสาหลักไว้ด้วยกัน ได้แก่ เสาด้านการเมืองและความมั่นคง เสาด้านเศรษฐกิจ และเสาด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยการจัดทำแผนดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้บูรณาการ หลักการตามกฎหมายภายในประเทศต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในหมวด 5 เรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมทั้งการศึกษาและบูรณาการการจัดทำแผนโดยคำนึงถึงยุทธศาสตร์และแผนงานของภาค ราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นต้น รวมไปถึงความตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ และแผนงาน การจัดตั้ง 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนงานด้านสังคมและวัฒนธรรม (ASCC Blueprint) นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์สภาพองค์กรโดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางของแผนการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์กรที่มีจุดแข็งสำคัญในการสร้าง แนวร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อดำเนินภารกิจ ของประเทศไทยให้มีความสมบูรณ์และคงความหลากหลายทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม แต่มีจุดอ่อนในประเด็นการจัดการ รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัย “การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี พ.ศ. 2558 401 อย่างไรก็ตาม มีโอกาสสำคัญในการสร้างร่วมมือระหว่างชาติสมาชิกอาเซียน ซึ่งต้องแก้ไขอุปสรรคโดยเฉพาะเรื่องกฎหมาย การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาและองค์ความรู้ของบุคลากร เพื่อให้ประเทศไทย เข้าไปมีบทบาทในประชาคมอาเซียนในด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของประเทศและระดับภูมิภาคอาเซียนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีความยั่งยืนต่อไปจากการศึกษาปัจจัยแวดล้อมและวิเคราะห์สภาพองค์กรดังที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการวางยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อม เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมออกเป็น 8 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ และบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน (2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการลดก๊าซเรือนกระจก และเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันผลกระทบและการปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (3) ยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ และบริหารจัดการน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินอย่างบูรณาการ (4) ยุทธศาสตร์ด้านการการอนุรักษ์ ป่าไม้

บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน (5) ยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู บริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชาติอย่างยั่งยืน (6) ยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มศักยภาพการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม (7) ยุทธศาสตร์ด้านการบูรณาการการเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (8) ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศไทยในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อเพิ่ม ความเข้มแข็งขององค์กร และสร้างศักยภาพในการประสานกับทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อดำเนิน การกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ข้อเสนอเหล่านี้นำไปสู่ความจำเป็นที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะได้พิจารณากำหนด วิสัยทัศน์และพันธกิจของกระทรวง ให้เกี่ยวข้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ข้างต้น และสอดคล้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป

ณัฐชา วัฒนวิไล (2552) ศึกษาเรื่อง มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ (economic value added: EVATM) KPI ที่บ่งชี้ผลงานได้อย่างเหมาะสม สรุปได้ว่าการวัดประสิทธิภาพการดำเนินงานมีตัวชี้วัด (KPI) ตัวหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับนำมาใช้กัน คือ มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐศาสตร์ (economic value added: EVA) ซึ่งแสดงถึงกำไรทางเศรษฐศาสตร์ที่องค์กร ได้รับเปรียบเทียบกับต้นทุนของเงินทุนที่ใช้ไป EVA เกิดจากแนวคิดว่า นอกเหนือจากกำไรแล้วองค์กรควรให้ความสำคัญต่อการสร้างมูลค่าที่สูงขึ้นให้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเงินทุนอีกด้วย EVA ถือเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้ผู้บริหารตระหนักถึงการบริหารจัดการเงินทุนที่ให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุด และกระตุ้นให้พนักงานปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังเกิดการปรับปรุง พัฒนางานเพื่อให้ทรัพยากรที่ใช้ไปสามารถสร้างผลตอบแทนให้แก่องค์กรอย่างคุ้มค่าที่สุด หลักการคำนวณ EVA จะแตกต่างจากหลักการคำนวณกำไรขาดทุนทางการบัญชี คือ 1) การบัญชีจะถือว่าต้นทุนของเงินทุนมาจากต้นทุนของหนี้สินเท่านั้นไม่คำนึงถึงต้นทุนของเงินทุนที่มาจากการลงทุนของเจ้าของ แต่ EVA จะถือว่าองค์กรมีภาระต้นทุนของเงินทุนที่มาจากทั้งต้นทุนของหนี้สิน และจากต้นทุนของส่วนของผู้ถือหุ้นอีกด้วย และ 2) การคำนวณกำไรทางเศรษฐศาสตร์ จะต้องมีการปรับปรุงรายการบัญชีให้สะท้อนถึงมูลค่าที่ใกล้เคียงเงินสด รวมถึงรับรู้ต้นทุนแหล่งของเงินทุนที่มีได้ใช้ในการรายงานทางการเงิน การคำนวณ EVA เป็นดังนี้ $EVA = \text{กำไรจากการดำเนินงานหลังภาษี (net operating profit after tax: NOPAT)} - \text{ต้นทุนถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของเงินทุนที่ใช้ไป (WACC \times IC)}$ การวิเคราะห์ค่าของ EVA ซึ่งมี 3 ค่า ดังนี้ 1) ถ้า $EVA = 0$ แสดงว่าการดำเนินงานก่อให้เกิดกำไรทางเศรษฐศาสตร์เพียงเท่ากับต้นทุนของเงินทุน 2) ถ้า $EVA < 0$ แสดงว่าการดำเนินงานก่อให้เกิดกำไรทางเศรษฐศาสตร์ต่ำกว่าต้นทุนของเงินทุน ซึ่งแสดงถึงมูลค่าที่ถดถอยขององค์กร และ 3) ถ้า $EVA > 0$ แสดงว่า

การดำเนินงานก่อให้เกิดกำไรทางเศรษฐศาสตร์สูงกว่าต้นทุนของเงินทุน ซึ่งหมายถึง มูลค่าที่เพิ่มขึ้นขององค์กร ดังนั้น หากองค์กรใดมีค่า $EVA > 0$ องค์กรนั้นจะสามารถเจริญเติบโตยิ่งขึ้นต่อไป แต่หาก $EVA = 0$ องค์กรนั้นเพียงดำรงอยู่ได้แต่จะไม่เติบโตขึ้นหรือในกรณีที่เลวร้าย $EVA < 0$ องค์กรนั้นประสบความล้มเหลวซึ่งจะต้องปรับปรุง การบริหารจัดการเพื่อแก้ไขวิกฤติที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรอย่างเร่งด่วน

ทศนีย์ อารมณฺ์เกลี้ยง (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน” การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรการศึกษาของชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 1 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 11 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับองค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ คือ ระบบการศึกษาของสังคมชนบทที่ด้อยคุณภาพ ส่งผลให้ระดับความรู้ความสามารถของนักเรียนและนักศึกษาในชนบทจังหวัดเชียงใหม่ ไม่สามารถแข่งขันในประชาคมอาเซียนได้ โดยเฉพาะทักษะและความรู้ในการใช้ภาษาอังกฤษ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถที่ตรงกับสายงานด้านการศึกษา อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมียุทธศาสตร์การศึกษาในกรอบประชาคมอาเซียนที่ชัดเจน แต่ยังคงมีจุดอ่อน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดการฝึกอบรมบุคลากรให้พัฒนาการเรียนการสอนในระดับประเทศอาเซียนที่มีมาตรฐานสูง เช่น ประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ การที่รัฐบาลส่งเสริมด้านการเตรียมพร้อมเข้าสู่อาเซียนและชุมชนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านการศึกษาเป็นอย่างดี แต่ยังคงพบอุปสรรคคือ เทคโนโลยีทางการศึกษาไม่เพียงพอและยังไม่มีมาตรฐานและทันสมัย

จากศักยภาพขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าว สามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้น (Turn Around Strategies) คือ การที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอของบประมาณสนับสนุนการอบรมและสัมมนาการเรียนการสอนในระดับอาเซียนให้แก่เจ้าหน้าที่

โดยการเชิญวิทยากรจากนอกชุมชนมาให้ความรู้ 2) กลยุทธ์ตัดทอน (Retrenchment Strategies) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรของงบประมาณสนับสนุนเครื่องมือทางการศึกษาทั้งในและนอกชุมชน 3) กลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive Strategies) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาสู่อาเซียน และ 4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ (Stability Strategies) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเขียนแผนงานและโครงการเพื่อเสนอต่อองค์กรทั้งในและนอกชุมชนให้สนับสนุนอุปกรณ์ทางการศึกษา ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ด้านองค์กรการศึกษาของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านองค์กรการศึกษาของชุมชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

ธัญมัย เจียรกุล (2557) ปัญหาที่สำคัญในการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อการส่งออก คือ ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ปัญหาด้านการตลาดสินค้า OTOP ไม่มีการพัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ไม่ได้รับรองมาตรฐาน และช่องทางการจำหน่ายที่ยังมีจำกัด และจากการสังเคราะห์งานวิจัยด้าน OTOP นั้น เมื่อแยกเป็นรายกลุ่มหรือประเภทของสินค้าแล้ว จะพบว่าปัญหาของสินค้า OTOP สามารถสรุปเป็นปัญหาที่สำคัญของ OTOP นั้นมีหลายประการ ดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาเครือข่ายวิสาหกิจ ขาดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาเครือข่ายในการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน OTOP ในหลายแห่งยังไม่มีรูปแบบการสร้างเครือข่ายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่ม

(2) ปัญหาด้านการจัดการ อาจเนื่องมาจากการไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านความรู้ แหล่งเงินทุน แหล่งตลาดเป้าหมายและเทคโนโลยี ผู้ประกอบการยังขาดแนวคิดเชิงธุรกิจ

(3) ปัญหาด้านการตลาด ไม่มีการพัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ไม่ได้รับรองมาตรฐานและช่องทางการจำหน่าย ยังขาดความรู้ความสามารถด้านการตลาดในวงกว้าง โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ สินค้าหรือบริการที่มีความเป็นนวัตกรรมมีจำนวนน้อย

(4) ปัญหาด้านการผลิต คือ ขาดวัตถุดิบ ขาดเครื่องมือการผลิตที่ทันสมัยและไม่มีทักษะในการผลิต วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ กลุ่มผู้ผลิตชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถรับการสั่งซื้อสินค้าคราวละมาก ๆ ได้เพราะเหตุผลด้านโลจิสติกส์ จำเป็นต้องยกระดับความรู้ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีที่สูงขึ้น ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัวได้ของคนงานแต่ละคนและประสิทธิภาพของการส่งเสริมอบรมพัฒนาความรู้

(5) ปัญหาด้านการเงินและแหล่งเงินทุนต่ำ เนื่องจากผู้ประกอบการยังขาดทักษะการบริหารการเงินและบัญชี ไม่มีระบบบันทึกบัญชีที่ถูกต้องและไม่มีการบันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง ทำให้ไม่รู้ต้นทุนที่แท้จริงของตนเอง

(6) ปัญหาด้านเทคโนโลยีขาดการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงาน ขาดทักษะแรงงาน โดยเฉพาะทักษะทางด้านภาษา ซึ่งจะช่วยให้เข้าถึงตลาดเป้าหมายได้ง่ายยิ่งขึ้น ทำให้ OTOP สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(7) ปัญหาขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งในด้านข้อมูลที่ทันสมัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจใน AEC อันรวมถึงกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับของประเทศสมาชิกใน AEC ให้กับผู้ประกอบการ

แนวทางในการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการ OTOP สู่การรวมตัวของ AEC ตามกรอบ ASEAN SMEs นั้นต้องเกิดจากความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีความจริงจังในการร่วมมือกันอย่างบูรณาการ เพื่อช่วยพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยควรเริ่มพัฒนาจากการสร้างแรงบันดาลใจ และความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้ประกอบการเอง รวมทั้งเน้นด้านการสร้างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ในด้านการบริหารจัดการต้องมีการพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมถึงทักษะด้านภาษารวมทั้งให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ของอาเซียน ส่วนด้านการตลาด ควรสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สร้างคุณค่าให้กับผู้บริโภค พัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน พร้อมทั้งหากกลุ่มตลาดเป้าหมายและช่องทางการตลาดในการกระจายสินค้าให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในต้นทุนที่ต่ำที่สุด สำหรับด้านการผลิตควรให้มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิต หาแหล่งวัตถุดิบที่มีต้นทุนต่ำ ด้านการเงินและแหล่งเงินทุน ควรมีการใช้ระบบการเงินและบัญชีที่ถูกต้อง มีความรู้เรื่องต้นทุนและจุดคุ้มทุน สนับสนุนเรื่องแหล่งทุนต้นทุนต่ำ ด้านเทคโนโลยีควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบการทำงาน รวมถึงระบบสารสนเทศ และด้านการสร้างเครือข่ายธุรกิจ ผู้ประกอบการควรหาพันธมิตรธุรกิจทั้งในการผลิตและการจัดจำหน่ายและสำหรับภาครัฐควรให้การสนับสนุนในเรื่องข้อมูลที่ทันสมัยเกี่ยวกับ AEC อบรมให้ความรู้และประสานแหล่งเงินทุนต้นทุนต่ำ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศต่อไป

ธีรวิไลฐ มุลงามกุลจ้ และคณะ (2556) บทความนี้เสนอรายงานการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาองค์การสู่ประชาคมอาเซียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคกลางในสามด้าน ได้แก่ การ เตรียมความพร้อมในการพัฒนาองค์การสู่ประชาคมอาเซียน ปัจจัยการบริหารงาน และแนวทางการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาองค์การสู่ประชาคมอาเซียน คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่างองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 310 ตัวอย่าง โดยสุ่มจากประชากรประกอบด้วย คณะผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคกลางจำนวนทั้งหมด 1,359 อบต. ใน 21 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาองค์การสู่ประชาคมอาเซียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคกลางในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านองค์การ ด้านกระบวนการ ด้านเทคโนโลยีและด้านกลยุทธ์อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ปัจจัยการบริหารในการเตรียมความพร้อมฯ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมได้แก่ อายุ การศึกษา รายได้ และระยะเวลาในการทำงาน ปัจจัยทางการบริหารที่มีความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมฯเรียงจากปัจจัยที่มีอิทธิพลมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณและด้านเครื่องมืออุปกรณ์ฯ และยังพบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณและการจัดการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเตรียมความพร้อม แนวทางการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน คือองค์การควรวางแผนการบริหารงานตามความเหมาะสมของพื้นที่ เน้นการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้ความรู้ ความเข้าใจ ถึงวัตถุประสงค์ บทบาท หน้าที่ การเพิ่มโครงสร้างหน่วยงานในองค์กรที่ดูแลเกี่ยวกับอาเซียนโดยเฉพาะให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และควรสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและควรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้กับคนในชุมชน

พัชริ ตันติวิภาวิน (2557) ศึกษา การเปิดเสรีอาเซียน 2558 ในมิติของทุนทางสังคมของผู้สูงอายุไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของทุนทางสังคมกับบทบาทของผู้สูงอายุไทย และเพื่อเสนอแนะมิติใหม่ของทุนทางสังคมกับบทบาทของผู้สูงอายุไทย โดยได้นำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติเชิงบวก สร้างความมั่นใจให้ผู้สูงอายุเชื่อมั่นว่าชีวิตความเป็นอยู่มีคุณค่าและมีความหมายต่อสังคม เป็นพลังเพิ่มภูมิคุ้มกันให้ผู้สูงอายุสามารถยืนหยัดต่อการมีชีวิตที่ดีด้วยความเชื่อมั่นไม่ท้อแท้ และเพื่อให้สังคมไทย รวมทั้งภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในมุมมองเชิงบวก มองผู้สูงอายุว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีค่า (asset) มิใช่เป็นภาระค่าใช้จ่าย (liability) ไม่ใช่กลุ่มคนที่ต้องพึ่งพา รอรับสวัสดิการ การสงเคราะห์จากภาครัฐเพียงอย่างเดียว ผู้สูงอายุไทยยังมีความสามารถในการจัดการตนเองจนถึงระดับพึ่งตนเองได้ ด้วย

การใช้ความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัว ประสบการณ์ที่มีคุณค่า โดยมีทุนทางสังคม วัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเป็นมาตรการทางสังคมในการรับมือสังคมผู้สูงอายุของไทยในอนาคต การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มุ่งเน้นใช้กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงวุฒิ ที่เป็นผู้สูงอายุที่ยังมีศักยภาพและยังคงใช้ความรู้ความสามารถประสบการณ์ในอดีตมาเสริมสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ตามกลุ่มงานวิชาชีพ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มการแพทย์และสาธารณสุข นักกฎหมาย นักการเมือง และนักวิชาการในมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุไทย ในยุคปัจจุบัน และวิธีการใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งเป็นรูปแบบการวิจัยที่ประยุกต์เอาการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) กับ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory research) ผสมเข้าด้วยกัน โดยพื้นที่ในการศึกษาวิจัยแบ่งเป็น 4 ภูมิภาค 8 จังหวัด ดังนี้คือ ภาคเหนือในจังหวัดพะเยาและจังหวัดพิจิตร ภาคกลางในจังหวัดอ่างทองและจังหวัดสิงห์บุรี ภาคอีสานในจังหวัดสกลนคร และจังหวัดสุรินทร์ ส่วนภาคใต้ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสงขลา การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่ม/ชมรม/องค์กร/เครือข่ายของผู้สูงอายุ และหรือกลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย ที่มีกระบวนการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุในพื้นที่ ที่ได้รับการเสนอการประชุมกลุ่มย่อย (focus group discussion) ตลอดจนการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาตัวอย่างที่ดี (good practice) ที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของภาคประชาสังคมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ภายใต้อุปสรรคและความจำกัดและไม่เพียงพอของสวัสดิการของภาครัฐนั้น ชุมชนและท้องถิ่นกลับมีบทบาทเพิ่มเติมที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการในการรับมือสังคมผู้สูงอายุ โดยอาศัยฐานของ “ทุน” ประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน คือ ทุนทางสังคมวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนมนุษย์ (เช่น ผู้นำการเปลี่ยนแปลง) ทุนสัญลักษณ์ และทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยกระบวนการทางสังคมที่วางอยู่บนฐาน “ทุน” ที่ชุมชนมีนำไปสู่การนิยามตัวตนใหม่ของผู้สูงอายุไทยในฐานะที่ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม เป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคม (active aging) เพื่อการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นพลังทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ภาครัฐควรปรับเปลี่ยนมุมมองของสังคมที่มีต่อการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทย ในฐานะ “โอกาส” การดำเนินนโยบายควรเป็นรูปแบบผสมผสาน “mix welfare from” บนฐาน “ทุน” ที่แต่ละชุมชนมีอยู่ สร้างกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากภายใน โดยเน้นประเมินบนฐานของความ ต้องการ อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นนอกจากภาครัฐเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทร่วมด้วย มาตรการที่จะไปเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นพลังทางเศรษฐกิจและสังคมตั้งอยู่บนฐานของ “ทุน” ที่สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นอีกภาคส่วนที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อน เริ่มจากในระดับ

ครอบครัวต้องดำเนินนโยบายสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว กระตุ้นจิตสำนึกในการทำ
บทบาทดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ปรับเปลี่ยนค่านิยมและทัศนคติของสมาชิกในครอบครัวให้มอง
ผู้สูงอายุในเชิงบวก

รศ.ดร. เมธีโภคพงษ์ (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน (strategic plan to
enhance the ability of Chiang Mai local administration in ASEAN community) ” โดย การวิจัยมี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมกับ
ศึกษาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน
โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิของ
องค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 4 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 52 ชุมชน อาศัย
วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่าง
ง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ
รวมถึงศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
จังหวัดเชียงใหม่คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้น เพราะต้องดูแลคนใน
ชุมชนที่หลากหลายทั้งคนไทยและคนในประเทศอาเซียนที่เข้ามาอาศัยและทำงานในพื้นที่ ซึ่งหาก
บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความรู้ความสามารถต่อการเปลี่ยนแปลงในอาเซียน
และขาดทักษะในการสื่อสาร (ภาษาอังกฤษ) จะส่งผลทำให้การทำงานเกิดปัญหาและขาด
ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการชุมชน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน
พบว่า มีจุดแข็งคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีโครงสร้างองค์กรในการปรับตัวเข้าสู่อาเซียนที่
ชัดเจน แต่ยังคงมีจุดอ่อนคือ รูปแบบการบริหารงานและบุคลากรยังไม่มีมีความเชี่ยวชาญเพียงพอ
หากจะปรับองค์กรเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก
หน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับงบประมาณสนับสนุน
การดำเนินงานจากรัฐบาล แต่ยังคงพบอุปสรรคตรงที่การเมืองไม่กระจายอำนาจอย่างแท้จริงและ
ไม่เปิดโอกาสให้บริหารตนเองให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งมีการเข้ามาอาศัยของคนใน
ประเทศอาเซียนนานแล้ว

จากศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถ
นำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 4 กลยุทธ์
ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ การนำบริบทด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวหลักในการวางแผน
การใช้งบประมาณด้านนี้ 2) กลยุทธ์ตัดทอนคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมอบรม

ให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านอาชีพ 3) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการร่วมกับเครือข่ายในการทำงานด้านอาชีพ และ 4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพึ่งพาตนเอง โดยการกำหนดนโยบายภายในองค์กรให้สอดคล้องกับกฎหมายและนโยบายรัฐกับประชาชนอาเซียนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 210 ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

รัชนิพร สุทธิภาติลป์ (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน (strategic plan to enhance the ability of Chiang Mai agriculturist's groups in ASEAN community)” โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรกรในชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 1 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 11 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่คือ สินค้าเกษตรสามารถจำหน่ายในตลาดได้กว้างมากขึ้น แต่เกษตรกรยังขาดความรู้ด้านการตลาดสินค้าเกษตร ขาดการวางแผนการผลิตให้เหมาะสมกับการตลาด โดยเฉพาะตลาดในอาเซียน สำหรับการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนการพัฒนาด้านการเกษตรในระยะ 3 ปี อีกทั้งยังมีการบริหารงานในเชิงรุก แต่ยังคงมีจุดอ่อนคือ ขาดการขับเคลื่อนการดำเนินงานในส่วนของการกระบวนการและการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ กลุ่มเกษตรกรในชุมชนมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนา

กลุ่มและมีผลผลิตจำนวนมากเอื้อต่อการแปรรูปในอุตสาหกรรมที่จะส่งออกสู่ตลาดอาเซียน แต่ยังคงพบอุปสรรคคือ ราคาผลผลิตยังคงถูกกำหนดขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง

จากศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนโครงการในการพัฒนาการเกษตรของชุมชนให้ได้ระดับมาตรฐานอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม 2) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างระบบการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และ 3) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดตลาดสินค้าเกษตรในชุมชนเพื่อจำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพสนองความต้องการให้กับคนในชุมชน ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการเกษตรของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านการเกษตรของชุมชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนทั้งหมดในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

เรียงชัย ต้นสุชาติ (2555) วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือ ศึกษาถึงสถานการณ์และโซ่อุปทานของการค้าผลไม้ระหว่างไทยกับฟิลิปปินส์ วิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคของการส่งออกผลไม้ไปยังฟิลิปปินส์ และคาดการณ์ผลกระทบที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการค้าผลไม้ไทย รวมถึงจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การวิจัยนี้อยู่บนพื้นฐานการวิจัยเชิงสำรวจร่วมกับการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานและ SWOT ของผลไม้ 2 ชนิด คือ ลำไยและมะขามหวาน ผลการศึกษาพบว่า การเปิด AEC ในปี 2558 จะส่งผลกระทบทางบวกโดยเปิดโอกาสให้ไทยสามารถส่งออกผลไม้ไปฟิลิปปินส์ได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก ชาวฟิลิปปินส์มีทัศนคติที่ดีมากต่อผลไม้จากประเทศไทย อย่างไรก็ตามอุปสรรคที่สำคัญคือ ฟิลิปปินส์อนุญาตให้นำเข้าผลไม้ได้เพียงมะขามหวานและลองกอง แต่ลำไยจากประเทศไทยได้ถูกนำเข้าเพื่อจำหน่ายในฟิลิปปินส์ด้วยวิธีการซื้อผ่านประเทศที่สามคือ จีนและไต้หวัน สำหรับปัญหาและอุปสรรคอื่นในโซ่อุปทานส่งออกผลไม้ได้แก่ การขาดแคลนแรงงานภาคการผลิต การรักษาคุณภาพการผลิตและคุณภาพของผลไม้ตั้งแต่สวนจนถึงผู้บริโภค และการกระจายสินค้าระหว่างเกาะต่าง ๆ ในฟิลิปปินส์ ข้อเสนอแนะหลักในการศึกษา คือ ไทยควรดำเนินการเจรจากับฟิลิปปินส์เพื่ออนุญาตให้นำเข้าผลไม้ไทยชนิดอื่น ๆ ที่มีศักยภาพ

และพัฒนาระบบการผลิตและการจัดการโซ่อุปทานให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของการนำเข้า และความต้องการของผู้บริโภคชาวฟิลิปปินส์

วีระศักดิ์ สมยานะ และคณะ (2558) ได้จัดทำโครงการแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ในกรอบประชาคมอาเซียน ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น พร้อมกับศึกษาศักยภาพของชุมชนกับกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ทั้ง 9 ด้าน ได้แก่ ด้านธุรกิจชุมชน ด้านเกษตร ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเด็กและเยาวชน ด้านผู้สูงอายุและผู้พิการ ด้านการศึกษา และด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการประเมินมูลค่าเพิ่มของโครงการวิจัย ทั้ง 9 ด้าน ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 9 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 193 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยสามารถสร้างกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในกรอบประชาคมอาเซียน ทั้ง 9 ด้าน ได้จำนวน 30 กลยุทธ์ โดยสามารถสร้างกลยุทธ์เชิงรุกและกลยุทธ์พลิกฟื้นมากที่สุด โครงการละ 9 กลยุทธ์ แสดงให้เห็นถึงระดับของศักยภาพของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ที่สูงมากที่จะใช้กลยุทธ์ทั้งสองต่อการเพิ่มขีดความสามารถในระดับอาเซียน รองลงมาคือ กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ จำนวน 7 กลยุทธ์ และกลยุทธ์ตัดทอน จำนวน 5 กลยุทธ์ ตามลำดับ ทั้งนี้โครงการวิจัยที่สามารถเพิ่มกลยุทธ์ได้มากที่สุดคือ โครงการด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ด้านสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนสามารถสร้างกลยุทธ์ได้โครงการละ 4 กลยุทธ์ แสดงให้เห็นได้ว่าองค์กรชุมชน โดยเฉพาะ อปท. มีการเตรียมความพร้อมต่อการปรับตัวสู่อาเซียนได้เป็นอย่างดี รองลงมาคือ ด้านธุรกิจชุมชน และด้านเกษตร สามารถสร้างกลยุทธ์ได้โครงการละ 3 กลยุทธ์ ส่วนด้านเด็กและเยาวชน และด้านผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชน สามารถสร้างกลยุทธ์ได้เพียงโครงการละ 2 กลยุทธ์ จึงต้องมีการพัฒนาขีดความสามารถในด้านนี้ให้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นแล้วในส่วนของมูลค่าเพิ่มของโครงการวิจัยสามารถขยายผลการวิจัยในระดับชุมชน โดยโครงการด้านองค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการมีการขยายผลมากที่สุด แสดงถึงการปรับตัวของชุมชนต่อประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นอย่างมาก รองลงมาคือ โครงการด้านกลุ่มธุรกิจชุมชน โครงการด้านทรัพยากรธรรมชาติ โครงการด้านสุขภาพ

อนามัย และสิ่งแวดล้อม โครงการด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการด้านสังคมและวัฒนธรรม โครงการด้านองค์กรการศึกษา โครงการด้านเกษตรกร และโครงการด้านองค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน ตามลำดับ การวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ของทุก ๆ ชุมชนทั้ง 204 ตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในแต่ละด้านให้ครบทั้ง 9 ด้าน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนทั้งหมดในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการของแต่ละด้านในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และการวิจัยควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

วิระศักดิ์ สมยานะ (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน (strategic plan to enhance the ability to manage the natural resources of Chiang Mai communities in ASEAN community)” โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ จะก่อให้เกิดรายได้และกระจายสู่ท้องถิ่นหากสามารถบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบและมีกฎระเบียบที่ชัดเจน แต่หากไม่สามารถควบคุมและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ จะทำให้ทรัพยากรของจังหวัดเชียงใหม่ถูกทำลายและเกิดความเสื่อมโทรม สำหรับการศึกษาศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ ผู้บริหารองค์กรชุมชนมีวิสัยทัศน์ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน แต่ยังคงมีจุดอ่อนคือ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้เฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในกรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ แต่ยังคงพบอุปสรรคคือ ชุมชนขาดจิตสำนึกในการร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

จากศักยภาพของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในกรอบประชาคมอาเซียนได้จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ การทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนและบูรณาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) กลยุทธ์ตัดทอนคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน 3) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และ 4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการวิจัยในครั้งต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2559 ต่อไป

วิระศักดิ์ สมยานะ (2556) การพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ปีที่ 3 นักวิจัยมีแผนการวิจัยคือ สังเคราะห์องค์ความรู้จากการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการเรียนรู้ในการขยายต้นแบบการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นสู่ 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบนต่อไป ทั้งนี้เพราะการบริหารของท้องถิ่นทั้ง มีความคล้ายคลึงกันกับนโยบายของจังหวัดเชียงใหม่ อันน่าจะมีแนวทางภายในเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรของ อปท. นี้ก็ได้หากนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปปรับประยุกต์ใช้ต่อไป ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้ 1) การประยุกต์ใช้คุณธรรมในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นต้นแบบของการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จะนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ได้แก่ คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนและขยันหมั่นเพียร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยต้นแบบของการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่มีการประยุกต์ใช้คุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการมีส่วนร่วมกับประชาชนในการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในระดับมากที่สุดก็จะส่งผลให้ระดับความอยู่ดีมีสุขของ

ท้องถิ่นมากที่สุด แต่ในทางตรงกันข้ามต้นแบบของการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่มีการประยุกต์ใช้คุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาการดำเนินงานระดับต่ำก็จะทำให้ระดับความอยู่ดีมีสุขของชุมชนน้อยลงไปด้วย การพัฒนาต้นแบบการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่เกิดจากการที่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติตามคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรสอดแทรกเข้าไปกับกระบวนการทำงานต่าง ๆ ทุกขั้นตอนโดยอาศัยหลักการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามตรวจสอบและการควบคุม ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น เป็นตัวขับเคลื่อนในการที่จะสอดแทรกคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปใช้ในการบริหารจัดการ 2) ความอยู่ดีมีสุขด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วย คนชุมชนมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดปราศจากมลพิษ การมีบุคลากรทางการแพทย์พร้อมมีการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีสาธารณูปโภคพร้อม ซึ่งองค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขดังกล่าวเป็นข้อค้นพบที่นักวิจัยได้ค้นพบโดยผ่านกระบวนการทำ focus group ร่วมกับตัวแทนของภาคประชาชนที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ซึ่งองค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุข ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จริงต้องอาศัยการขับเคลื่อนจาก 3 ฝ่าย ได้แก่ การพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน การพึ่งพาชุมชน การพึ่งพาอปท. และรัฐบาล 3) การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและ อปท. เป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักสำคัญซึ่งต้นแบบของการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมได้นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรโดยการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติงานการจัดสรรและรับผลประโยชน์ ตลอดจนการติดตามและประเมินผลสรุปเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ 1) ความสำเร็จของการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเกิดขึ้นได้ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ได้แก่ คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนและความขยันหมั่นเพียร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งหาก อปท. ได้ยึดมั่นในคุณธรรมดังกล่าวในการเป็นผู้นำและกำกับการทำงานก็จะเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากคุณธรรมที่กล่าวไว้ข้างต้นจะช่วยในการปกป้องและเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญที่จะทำให้องค์กรปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและอยู่รอดได้อย่างปลอดภัย คือการสร้างศักยภาพความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เพิ่มมากขึ้น 2) จากการศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับระดับความอยู่ดีมีสุขของชุมชนที่ทำให้นักวิจัยได้ข้อค้นพบในประเด็นของความอยู่ดีมีสุขประกอบไป

ด้วย การมีสุขภาพที่ดี คนในชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดในหมู่บ้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คนในชุมชนมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การมีสาธารณูปโภคครบครัน ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม มีอากาศดี ไม่มีมลภาวะ ซึ่งองค์ประกอบที่นักวิจัยค้นพบมีจำนวนมากว่าองค์ประกอบด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมที่สำนักงานปฏิรูปสุขภาพแห่งชาติ 2548 และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กำหนดไว้คือ ความอยู่ดีมีสุขประกอบไปด้วยการมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีความรู้ มีงานทำ มีรายได้ มีครอบครัวที่อบอุ่น อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ขณะเดียวกันการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิดร่วมกับ อบต. ก็จะทำให้ชุมชนมีความอยู่ดีมีสุขสอดคล้องกัน

วิระศักดิ์ สมยานะ (2555) การพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ปีที่ 2 โดยการประเมินต้นแบบการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมในการประยุกต์ใช้คุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการประเมินการบริหารจัดการองค์กรส่วนท้องถิ่นเพราะเป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเมื่อเทียบกับหลักธรรมาภิบาลที่เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาได้ จากภายนอกเท่านั้น แต่คุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องของคุณภาพจากภายในของผู้บริหารซึ่งอยู่ในมิติที่ดีกว่าการบริหารจัดการที่ดี ด้วยเหตุผลนี้ถึงแม้จะมีหลักการบริหารจัดการที่ดีกำกับแล้วยังต้องมีคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงกำกับไปด้วย อันจะทำให้การพัฒนาขององค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างยั่งยืน

วิระศักดิ์ สมยานะ (2554) การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ โดยอาศัยการประเมินผลเชิงระบบ (system analysis) ซึ่งประกอบด้วย การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของท้องถิ่นทั้ง 10 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าในส่วนของ การใช้งบประมาณในการพัฒนาด้านสังคมเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การพัฒนาทางด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยทางด้านการบวนการพัฒนานั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง โดยนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการองค์กรร่วมกับหลักธรรมาภิบาล จนส่งผลให้เกิด

การพัฒนาด้านการเมืองของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาการบริหารจัดการ จนเป็นต้นแบบของการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม ส่วนต้นแบบการพัฒนาด้านสังคมและการเมือง คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง บทสรุปของการวิจัยพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้นำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในระดับ “มาก” แล้วจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาทางด้านการเมือง สังคมและการเมืองของท้องถิ่นนั้นพัฒนาในระดับ “มากที่สุด” เช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าท้องถิ่นของไทยควรจะนำเอาหลักคุณธรรมไปใช้กับการบริหารจัดการองค์การร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ได้ต้นแบบที่ดีของการบริหารจัดการท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต่อไป

วีระศักดิ์ สมยานะ (2554) การพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ โดยอาศัยการประเมินเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลสัมฤทธิ์การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ผลการวิจัยพบว่าองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของ จ.เชียงใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าในส่วนของการใช้งบประมาณในการพัฒนาด้านสังคมเป็นอันดับแรกรองลงมาคือ การพัฒนาทางด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจส่วนปัจจัยทางด้านการบวนการพัฒนานั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองโดยการนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงาน ซึ่งพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้นำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในระดับมากแล้วก็จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น พัฒนาในระดับที่มากที่สุดเช่นกันเพื่อให้เกิดการต่อยอดการพัฒนาทางด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งถือว่าประเด็นทางด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในประเด็นหลักของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

วีระศักดิ์ สมยานะ (2553) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ**วีระศักดิ์ สมยานะ (2552)** การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (learning management: LM) ในการบูรณาการงานวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มชุมชน (PAR) โดยเริ่ม

จากการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ (กลุ่มบุคคลในชุมชน) ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ 4 ลำดับขั้น โดยเริ่มจาก 1) การไม่รู้ พัฒนาไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเลียนแบบหรือการ เรียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ ซึ่งทุกกระบวนการของการจัดการการเรียนรู้ (LM) ได้อาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และบูรณาการการสื่อสารในทุกภาคส่วนอย่างสร้างสรรค์ จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการสร้างมูลค่าของการจัดการทรัพยากรชุมชน (สินทรัพย์ชุมชน) ด้วยชุมชน

ผลการวิจัยสามารถสร้างและพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 58 คน พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ (กลุ่มคนในชุมชน) ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ด้วยการจัดการการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของท้องถิ่น ทั้งสิ้น 2 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 32 แผน และแผนพัฒนาด้านสังคม จำนวน 26 แผน โดยแผนชุมชนดังกล่าวได้ถูกนำไปปรับใช้จริงกับชุมชนในท้องถิ่น จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของการจัดการเรียนรู้สินทรัพย์ชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นจากเดิมถึง ร้อยละ 52 และ 61 ตามลำดับ ผลของการพัฒนาชุมชนได้ถูกนำไปผลิตเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความสร้างสรรค์และสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการเรียนรู้ร่วมกับคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงเป็นการสะท้อนให้ชุมชนอื่นได้เห็นต้นแบบของการพัฒนาจากสื่อประชาสัมพันธ์ของการวิจัย และการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และยั่งยืนอย่างแท้จริงต่อไป

วิระศักดิ์ สมยานะ (2551) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะใช้กระบวนการของการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เริ่มจากการพัฒนานักวิจัยของโครงการเพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกันกับนักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้ร่วมกันกับทรัพยากรมนุษย์หรือคนในชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการเรียนรู้ครั้งนี้ โดยการพัฒนาการเรียนรู้ทุกกระบวนการเริ่มจาก 1) การไม่รู้ พัฒนาไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเรียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ นั่นเอง ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้จะอาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันผ่านโครงการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านการสื่อสาร ให้การเรียนรู้เหล่านั้นเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน อีกทั้งยังต้องทำการประเมินการพัฒนาโครงการที่มีผลต่อการยกระดับ

เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยการวัดมูลค่าเพิ่มจากการจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้บังเกิดเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่าสามารถพัฒนานักวิจัยของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 42 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของชุมชน สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ได้ 42 ชุมชน กับการจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน แผนพัฒนาด้านสังคมจำนวน 14 แผน แผนพัฒนาด้านการศึกษาจำนวน 6 แผน และแผนพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมจำนวน 5 แผน แผนพัฒนาเหล่านี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงกับชุมชนในท้องถิ่น โดยผ่านการประเมินผลการดำเนินงานด้วยตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (human security indicators : HIS) อันจะทำให้ทราบถึงมูลค่าเพิ่มของโครงการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งผลการประเมินพบว่าทุกภาคส่วนทั้งผู้นำองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้รับนโยบาย หรือชุมชน สามารถบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้แผนพัฒนาชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ได้ถูกนำไปผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์แผนชุมชนโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์วิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท.) จังหวัดเชียงใหม่ ให้ทุกภาคส่วนได้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วิระศักดิ์ สมยานะ (2549) ประสิทธิภาพการดำเนินงานของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2549 การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการดำเนินงานของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2549 โดยใช้แบบจำลอง CIPP model ผลการศึกษาสรุปได้ว่า เมื่อประเมินบริบทขององค์กร (context) ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการดำเนินงาน (process) และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน (product) สามารถประเมินได้ว่าการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2549 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก อีกทั้งยังได้ข้อเสนอแนะจากการประเมินว่า องค์กรควรจัดทำแผนการดำเนินงานให้ตรงกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อจัดทำโครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนงาน อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพขององค์กรได้มากขึ้น ถึงแม้้องค์กรจะมีการกำหนดโครงสร้างการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐาน แต่หากใช้บุคลากรให้เหมาะสมตามตำแหน่งและหน้าที่แล้วก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพขององค์กรได้มากขึ้น

วนาริ นวนลี (2556) ศึกษาเรื่อง การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกรณีศึกษา : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับนโยบายเปิดประชาคมเขตเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารและขับเคลื่อนนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จำนวน 60 คน ใช้วิธีการเสวนาเพื่อกำหนดอนาคตร่วมกันในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนโยบายเปิดประชาคมเขตเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีกระบวนการสานเสวนาเพื่อร่วมกำหนดอนาคต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงเนื้อหาที่ได้ศึกษา และสรุปประเด็นจากเวทีสานเสวนา พบว่ามีประเด็น ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจควรส่งเสริมให้ประชาชนลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การบริการด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐานสากล 2) ด้านสังคมควรมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากยาเสพติด การป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน 3) ด้านการศึกษา ควรเน้นภาษาที่ใช้สื่อสารและการทำงาน เช่น ภาษาอังกฤษ มาลายู เป็นต้น พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารในการรับมือกับประชาคมอาเซียน 4) ด้านวัฒนธรรม พัฒนาความร่วมมือ เผยแพร่ แลกเปลี่ยน และเชื่อมโยงด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของการพัฒนาความร่วมมือและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน 5) ด้านสาธารณสุข ควรให้ความสำคัญกับการเข้าถึงการดูแลสุขภาพของคนในท้องถิ่น การป้องกันและควบคุมการให้ความรู้โรคติดต่อที่อาจเกิดขึ้น 6) ด้านทัศนคติ ต้องมีการปรับทัศนคติในการทำงานของข้าราชการส่วนท้องถิ่นต้องมีความเป็นมืออาชีพ และความเป็นนานาชาติ และ 7) ด้านองค์กรการบริหารจัดการ ต้องมีระบบกลไกและการเตรียมความพร้อม มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งมีระบบการบริหารจัดการธรรมาภิบาลที่ดี

วิไลพร ไชยโย (2558) ได้จัดทำโครงการ “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มธุรกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน (strategic plan to enhance the ability of Chiang Mai community business groups in ASEAN community)” โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มธุรกิจชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพของกลุ่มธุรกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 3 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 35 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ

และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพของกลุ่มธุรกิจชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มธุรกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ จะก่อให้เกิดการเติบโตของธุรกิจชุมชนมากยิ่งขึ้น เพราะธุรกิจชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ มีเอกลักษณ์ชัดเจนและบางกลุ่มมีศักยภาพต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แต่ยังคงพบปัญหาในการคมนาคมขนส่งสินค้าภายในและระหว่างจังหวัด รวมถึงระหว่างประเทศ สำหรับการศึกษาศักยภาพของกลุ่มธุรกิจชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ ผู้บริหารองค์กรของชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาด้านธุรกิจชุมชนและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องโดยยึดชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง แต่ยังคงมีจุดอ่อนคือ การกระจายงานให้กับบุคลากรเพื่อเชื่อมไปสู่ชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ ชาวบ้านที่อยู่นอกองค์กรมีความตั้งใจจริงในการทำธุรกิจชุมชนเป็นอย่างมาก แต่ยังคงพบอุปสรรคคือ กลุ่มธุรกิจชุมชนยังขาดเงินทุนภายนอกในการสนับสนุนการบริหารจัดการและความไม่ต่อเนื่องทางการเมือง

จากศักยภาพของกลุ่มธุรกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้จำนวน 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ การปรับระบบการทำงาน โดยเน้นการทำงานแบบบูรณาการจากหลายฝ่าย ตั้งคณะกรรมการร่วมกัน บริหารงาน โดยยึดชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง 2) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมให้กลุ่มธุรกิจชุมชนและเจ้าหน้าที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจชุมชนร่วมกัน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและเจ้าหน้าที่ และ 3) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพคือ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านธุรกิจชุมชนควรหางบประมาณทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงานเพื่อสนับสนุนกลุ่มธุรกิจชุมชน การประสานงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาลและเอกชน โดยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานช่วยเหลือกัน ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านธุรกิจชุมชนของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านธุรกิจชุมชนเพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถด้านธุรกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

วิไลลักษณ์ กิตินุตร (2551) การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จารากหญ้าสู่รากแก้ว มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้สมาชิกของชุมชน สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างแผนชุมชนที่สามารถยกระดับการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมสู่ระดับที่เข้มแข็งได้อย่างเหมาะสมตามท้องถิ่นของตนเอง วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ทั้งจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า คณะนักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ถึง 42 แห่ง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนด้วยชุมชน รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน จนถึงการเรียนรู้กับภาคีนอกชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด อาศัยคำชี้แนะจากนักปราชญ์ทั้งในและนอกชุมชน จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแกร่ง ผลที่ได้จากการนำเอาแผนชุมชนนี้ไปใช้จะก่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนของคนในชุมชน เกิดแรงผลักดันและแรงหนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง ผลของการวิจัยสามารถสรุปแผนชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน ในด้านการศึกษา จำนวน 14 แผน ในด้านสังคม จำนวน 6 แผน และในด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 แผน โดยแผนชุมชนเหล่านี้จะถูกนำไปใช้จริงในท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ซึ่งบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ชุมชนจะนำไปเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ในการสร้างแผนชุมชนด้านอื่น ๆ อีกทั้งยังจะมีการขยายผลการดำเนินงานไปในพื้นที่อื่นของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

วิสุทธิ บุญญะโสภิต (2557) โครงการสานพลังเด็กและเยาวชนสู่อาเซียน กล่าวว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นภารกิจที่จำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลักในอนาคต เพราะการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จำเป็นต้องอาศัยคนของประชาคมอาเซียนที่มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ดี มีสติปัญญาดี มีทักษะการดำเนินชีวิต ทักษะในการประกอบอาชีพการงาน มีสุขภาพจิตดี สุขภาพกายดี มีทักษะทางสังคม สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างจากตนได้อย่างดี ตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การพัฒนามนุษย์ จึงคือภารกิจร่วมกันของทุกประเทศที่จะต้องกระทำให้บรรลุผล เพื่อลดช่องว่างของคุณภาพคนในประชาคมอาเซียนให้เหลือน้อยที่สุด และที่สำคัญ คือ มุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนของทุกประเทศในประชาคมอาเซียน เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตของประชาคมอาเซียนต่อไป รัฐบาลไทยจึงได้

มอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือ พม. เป็นองค์กรหลักในการรับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวนี้ ทำให้กระทรวง พม. จึงได้มีการจัดสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติประจำปี 2557 ขึ้นมา ซึ่งได้ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 11(4) ว่าจะต้องมีการจัดอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะหยิบประเด็นสำคัญมาถกแถลงและพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะร่วมกัน มาตั้งแต่ปี 2555 โดยในปีนี้ได้หยิบประเด็นเรื่อง “การเตรียมความพร้อมของเด็กและเยาวชนเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” มาเป็นประเด็นถกแถลงกัน ภายใต้กรอบความคิดหลัก “สานพลังเด็กและเยาวชนสู่อาเซียน” สาระสำคัญ คือ มีการนำร่างข้อเสนอเชิงนโยบายมาพิจารณาในที่ประชุมสมัชชา ซึ่งได้จัดไปเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2557 ณ โรงแรมแอมบาสซิเตอร์ ถนนสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร ที่ผ่านมามีตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนมา และที่สำคัญคือมีตัวแทนจากสภาเด็กและเยาวชนจาก 77 จังหวัด ร่วมกันพิจารณาที่ประชุมได้มีการถกแถลงแสดงเหตุผลกันอย่างกว้างขวาง จนในที่สุดได้มีฉันทมติต่อข้อเสนอเชิงนโยบายทั้ง 2 เรื่อง ดังนี้

เรื่องที่ 1 การพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน : ด้านการศึกษาและภาษา มีมติที่สำคัญคือ (1) เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข และมีทักษะชีวิตที่เหมาะสม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับทุนทางสังคมและชุมชน รวมทั้งปรับโครงสร้างเวลาและกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการพัฒนาการศึกษาและภาษายิ่งขึ้น (2) เร่งรัดการขับเคลื่อนงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแผนงานการจัดตั้งประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ค.ศ. 2009-2015 (พ.ศ. 2552-2558) และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพด้านภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2556-2565 เน้นทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เหมาะสมกับช่วงวัย เชื่อมโยงกับบริบทและประวัติศาสตร์ของชุมชน และให้ความสำคัญกับการรายงานผลการดำเนินงานดังกล่าวต่อสมัชชาสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติเป็นประจำทุกปี (3) จัดให้มีครู บุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนอาสาสมัครในพื้นที่ ที่มีความเชี่ยวชาญการใช้ภาษาอังกฤษ ทำหน้าที่สอนภาษาอังกฤษทั้งในและนอกสถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรม และสร้างสื่อภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง (4) ให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในเรื่องการศึกษาและภาษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม (5) พัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสังคมออนไลน์ ให้เกิดความคุ้มค่า (6) สร้างความตระหนักแก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ให้มีความใฝ่รู้ และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาษาของประเทศอาเซียน

เรื่องที่ 2 ระบบการคุ้มครองสิทธิเด็กในบริบทอาเซียน มีมิติที่สำคัญ คือ (1) ให้มีการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการการคุ้มครองเด็กเคลื่อนย้ายให้ครอบคลุมการเคลื่อนย้ายแบบมีส่วนร่วมให้แล้วเสร็จภายในปี 2558 (2) ผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียนในประเด็นต่าง ๆ เช่น การจดทะเบียน การเกิด การรับรองสัญชาติ การให้บริการด้านสุขภาพและการควบคุมโรคตามบริเวณชายแดน การจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของประเทศต้นทาง และนายจ้างหรือบุคคลอื่น ๆ ร่วมรับผิดชอบในการจัดหางบประมาณหรือนุเคราะห์ดำเนินการ (3) จัดให้มีกลไกการคุ้มครองเด็กที่ครอบคลุมทั้งระบบ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของเด็กเคลื่อนย้าย (4) ปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง มีการจดทะเบียนการเกิด และมีระบบการขึ้นทะเบียนแรงงานและผู้ติดตามที่เหมาะสม จัดทำแนวปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้บริการแก่เด็กและครอบครัว (5) จัดทำฐานข้อมูลเด็กทุกคนรวมถึงเด็กเคลื่อนย้าย และส่งเสริมให้ชุมชน สถานประกอบการ มีมาตรฐานในการเฝ้าระวังที่เป็นรูปธรรมและชัดเจน จัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครในการเฝ้าระวังติดตามการเคลื่อนย้ายของประชากรเข้ามาในพื้นที่ (6) ส่งเสริมให้เด็กเคลื่อนย้ายได้รับการศึกษาและการพัฒนาทักษะชีวิตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงจัดให้มีระบบการดูแลติดตามการเข้าถึงการศึกษาของเด็กเคลื่อนย้าย มีการพัฒนาแนวทางการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กเคลื่อนย้ายก่อนเข้าเรียนในหลักสูตรปกติ มีการสร้างความรู้ความเข้าใจแนวปฏิบัติและส่งเสริมให้มีการจดทะเบียนศูนย์การเรียนรู้ของบุคคล องค์กรชุมชน และองค์กรเอกชน (7) ขยายกลุ่มเป้าหมายการประกันสุขภาพเพื่อการรักษาและควบคุมโรคตามปกติให้ครอบคลุมเด็กเคลื่อนย้าย จัดทำคู่มือเผยแพร่ความรู้ ควบคุมโรคร่วมกันบริเวณชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน (8) จำแนกสถานภาพทางกฎหมายของเด็กให้ชัดเจน ดำเนินการทางกฎหมายโดยไม่เลือกปฏิบัติ กรณีเมื่อพบเด็กที่กระทำผิดทางอาญาอื่น ๆ ต้องดำเนินการตามหน้าที่ โดยไม่ผลักดันกลับ และให้มีกลไกติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานของตำรวจเกี่ยวกับเด็กเคลื่อนย้าย (9) ติดตามตรวจสอบสถานประกอบการไม่ให้มีการใช้แรงงานบังคับ การล้ามนายจ้าง และการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย โดยมีกลไกการตรวจสอบ สำหรับกรณีแรงงานต่างด้าวควรมีนโยบายเปิดแรงงานเสรี และเป็นแรงงานถูกกฎหมาย โดยได้รับค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการเหมือนคนไทย นายจ้าง/ประเทศต้นทาง ร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น (10) จัดทำมาตรฐานการคุ้มครองเด็กเคลื่อนย้าย มีการจัดตั้งกลไกรองรับการปฏิบัติงาน สร้างระบบอาสาสมัคร ตั้งศูนย์อบรม จัดตั้งกองทุนหรือใช้ประโยชน์จากกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อช่วยเหลือและสงเคราะห์เด็กเคลื่อนย้ายและครอบครัว รวมทั้งมีระบบให้การคุ้มครองเด็กที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและภายหลังพ้นจากระบบการยุติธรรม

โดยทั้ง 2 เรื่อง ได้มีมติให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ จัดตั้งกลไก การขับเคลื่อนและการติดตามการดำเนินงานตามข้อมติสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ โดยให้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนและการติดตาม การดำเนินงาน และรายงานผลการดำเนินงานตามมติเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริม การพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติเป็นประจำทุกปี

วีรากร อุตร์เลิศ (2555) วิจัยเรื่อง การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน กรณีศึกษา: พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้และความเข้าใจของประชาชนในเขต เทศบาลตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN) โดยการสุ่มเก็บข้อมูลจาก ประชาชน 400 คน และ บุคลากรของเทศบาล 87 คน โดยใช้ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย พบว่า ประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในระดับที่ต่ำ ด้าน การเตรียมความพร้อมของท้องถิ่นเกี่ยวกับการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในด้านต่าง ๆ ทั้งทาง สังคมวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ การบริการ และการท่องเที่ยว ยังอยู่ในระดับที่น้อย ส่วนด้าน สาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง จากงานวิจัยครั้งนี้ เทศบาลตำบลบ้านแยงได้นำผลของการวิจัย ไปใช้ประโยชน์ โดยทำการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคม อาเซียนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง จัดทำโครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเสนอโครงการอบรม ภาษาอังกฤษ เพื่อการพัฒนาต่อยอดให้อยู่ในระดับที่ดี ด้านสาธารณสุข เสนอโครงการ การควบคุม และการป้องกันโรคระบาด เพื่อไม่ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมการพัฒนาสินค้า และเพิ่มผลผลิตผลการเกษตรให้ได้มาตรฐานเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อเป็น พื้นฐานต่อยอดการพัฒนาในพื้นที่ ระดับอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และในระดับประเทศ ต่อไป

ศิริประภา แก้วอุดม (2553) ได้ทำการศึกษาทางเลือกกลยุทธ์การบริหารจัดการการ ท่องเที่ยวชุมชนย่านตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เสนอวิสัยทัศน์ การกิจของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวย่านตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนย่านตลาด บ้านใหม่ และ 3) เสนอทางเลือกกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ย่าน ตลาดบ้านใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า วิสัยทัศน์ของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชน ย่านตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา คือ “ตลาดบ้านใหม่แหล่งท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรมที่ยั่งยืน เป็นพิพิธภัณฑ์แห่งชีวิตที่รักษาเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชน "ไทย-จีน สืบทอดประเพณีท้องถิ่นและเป็นแหล่งอาหารอร่อยของเมืองแปดริ้ว" และภารกิจ 6 ประการ ได้แก่ 1) อนุรักษ์สถาปัตยกรรมอาหารตลาดโบราณและสืบสานวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 2) ส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ย่านตลาดบ้านใหม่ทุกด้านและปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดแก่เยาวชนในท้องถิ่น 3) พัฒนาคุณภาพ สินค้าอย่างต่อเนื่อง 4) สร้างเสริมความสามัคคีภายในชุมชนและอรัญญาไมตรี ที่ดีให้แก่ นักท่องเที่ยว 5) พัฒนาระบบการและสมาชิกชมรมรักตลาดบ้านใหม่ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดการการท่องเที่ยวตลาดโบราณริมน้ำอย่างยั่งยืน และ 6) ส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ภายในชุมชนและแม่น้ำบางปะกง ปัจจัยภายในที่สำคัญ คือ 1) ปัจจัยด้านการจัดการชุมชน 2) ปัจจัย ด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านบริการการท่องเที่ยว 4) ปัจจัยด้านการตลาดท่องเที่ยว ปัจจัย ภายนอกที่สำคัญ คือ 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและราคาน้ำมัน 2) ปัจจัยด้านนโยบายภาครัฐในการ สนับสนุนชุมชนและการท่องเที่ยวชุมชน 3) ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวของภาคเอกชนในจังหวัด ฉะเชิงเทรา 4) ปัจจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทราบริเวณใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว 5) ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวภายในประเทศ 6) ปัจจัยด้านที่ตั้งและการ คมนาคมของจังหวัดฉะเชิงเทรา 7) ปัจจัยด้านสื่อมวลชน 8) ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยวตลาด โบราณริมน้ำอื่นในจังหวัดฉะเชิงเทรา ทางเลือกกลยุทธ์มีทั้งหมด 2 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์ตลาด บ้านใหม่อาหารอร่อย 2) กลยุทธ์ ตลาดบ้านใหม่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุด คือกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการ บริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนย่านตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา คือ กลยุทธ์ ตลาดบ้านใหม่อาหารอร่อย และกลยุทธ์ตลาดบ้านใหม่ชุมชนแห่ง การเรียนรู้

ศิริรัตน สุดใจ (2557) แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน เตรียมทหาร เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความต้องการ และแนวทางในการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 137 คน เครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าความต้องการจำเป็น (PNI) พบว่า 1) สภาพและความต้องการ การเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร อยู่ในระดับมาก ทั้งในส่วน ของสภาพความเป็นจริงของการเตรียมความพร้อมและสภาพความต้องการที่คาดหวัง โดยมี ค่าเฉลี่ย (μ) ในภาพรวมของสภาพความเป็นจริง 3.62 และมีค่าเฉลี่ย (μ) ในภาพรวมของสภาพที่ คาดหวัง 4.38 และมีค่าความต้องการจำเป็น (PNI) 0.210 และ 2) แนวทางการเตรียมความพร้อม

บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีดังนี้ พัฒนาเทคนิควิธีสอนเพื่อจัดการเรียนรู้สู่อาเซียน สร้างบริบทความเป็นอาเซียนในสถานศึกษา อย่างเป็นรูปธรรม เน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นภาษาต่างประเทศและกำหนดให้มีการ ประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ พัฒนาศักยภาพของครูให้มีองค์ความรู้ด้าน ทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง พัฒนาครูให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและนำมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอน ส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับท้องถิ่น สร้าง ความตระหนักและเห็นคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพ กำหนดให้ร่วมกันวิเคราะห์ หลักเกณฑ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพที่ได้กำหนดขึ้นเป็นระยะพัฒนาศักยภาพครูให้มี องค์ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนอย่างต้องแท้ เน้นการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับประชาคม อาเซียนในด้านการเมือง ความมั่นคง อาเซียนกับโรงเรียนเหล่าทัพ และกระทรวงกลาโหม สร้าง และใช้เครื่องมือในการวัดประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จัดหาเวลาให้ครูได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ จัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และจัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ อันดีระหว่างสถานศึกษากับสังคม

สมาน ลอยฟ้า (2554) บทความเรื่อง ผู้สูงอายุกับเทคโนโลยีสารสนเทศ จุดประสงค์ของ บทความ คือ สังคมโลกปัจจุบันเป็นทั้งสังคมสารสนเทศและสังคมผู้สูงอายุ ด้วยเหตุที่เทคโนโลยี สารสนเทศมีความเกี่ยวข้องและจำเป็นกับทุกคนรวมถึงผู้สูงอายุและเกี่ยวข้องไปตลอดชีวิต ดังนั้น ทุกคนจึงต้องเรียนรู้และสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้เป็น การนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคมสารสนเทศ ผู้สูงอายุความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อ ผู้สูงอายุ และการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้สูงอายุ บทสรุป คือ เทคโนโลยี สารสนเทศไม่ใช่เทคโนโลยีของคนวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวเท่านั้น แต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคล ทุกวัย เนื่องจากการขาดโอกาสในการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์ เทคโนโลยีสารสนเทศจึงไม่เป็น ที่นิยมสำหรับผู้สูงอายุเช่นคนวัยอื่น อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีเวลาว่างมากกว่าคนในวัยอื่น หากส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างเกิด ประโยชน์โดยเฉพาะต่อการดูแลสุขภาพด้วยตนเองได้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นการลดปัญหาความ เหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอีกด้วย ดังนั้น การให้ความรู้ความเข้าใจ การพัฒนาทักษะ และส่งเสริมการใช้คอมพิวเตอร์สำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นความท้าทายเร่งด่วน และ ควรมีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม

สริญญา ปิ่นเพชร (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ผู้สูงอายุ เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของกระทรวงสาธารณสุขจากการสำรวจข้อมูลขององค์การอนามัยโลกพบว่า ประชากรอายุสูงกว่า 60 ปีมีมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2552 พบว่าประเทศไทยมี ประชากรผู้สูงอายุ ประมาณ 7 ล้านคน ร้อยละ 11.54 ของประชากรทั้งหมด และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ตำบลสระแก้ว อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีผู้สูงอายุ จำนวน 719 คน จากการสำรวจประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดัชนีบาร์เธลเอดีแอล (Barthel ADL index) พบว่ามีกลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้านและติดเตียง คิดเป็นร้อยละ 71.88, 27.26 และร้อยละ 0.97 ตามลำดับ การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้เพื่อพัฒนารูปแบบของการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเปรียบเทียบ ผลการดำเนินงาน ระหว่างก่อนกับหลังนำรูปแบบใหม่มาดำเนินการ ประชากรคือผู้สูงอายุในเขตตำบลสระแก้ว กลุ่มตัวอย่างคือประชากรทั้งหมดในช่วงเวลาหนึ่ง จำนวน 719 คน ระหว่างเดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือน มิถุนายน 2554 เปรียบเทียบผลการดำเนินงานระหว่างก่อนกับหลังนำรูปแบบใหม่ไปดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและเปรียบเทียบโดยใช้สถิติ paired t-test พบว่า รูปแบบใหม่ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนงบประมาณและร่วมในการดำเนินงานเยี่ยมบ้านและกิจกรรม ส่งเสริมสุขภาพของชมรมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การจัดระบบการดูแลตาม การประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุได้แก่กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน กลุ่มติดเตียง 3) การพัฒนา ศักยภาพของผู้ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว 4) การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุต้นแบบ 5) การมอบรางวัล ให้แก่ผู้สูงอายุในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และคลังปัญญาของผู้สูงอายุ หลังการนำรูปแบบใหม่ไป ดำเนินการ พบว่า ผู้สูงอายุทุกกลุ่มได้รับการคัดกรองสุขภาพ ครบทุกคน กลุ่มติดบ้าน และกลุ่ม ติดเตียงได้รับการเยี่ยมบ้านทุกราย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.05$) สรุปได้ว่า รูปแบบใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่ดี เหมาะสมกับบริบทของหน่วยบริการปฐมภูมิที่ควร ได้รับการมีส่วนร่วมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จึง เสนอแนะให้ รพ.สต.ทุกแห่ง นำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางเบื้องต้นในการประยุกต์ให้ เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่โดยให้ผู้สูงอายุและครอบครัวศูนย์กลาง

สุวินัย น่วมเจริญ (2558) ได้จัดทำโครงการแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของ องค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยการวิจัยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบ ประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจาก

ข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ จำนวน 1 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 11 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับองค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ คือ เด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีพฤติกรรมตามค่านิยมและอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อาจเกิดพฤติกรรมผิดเพี้ยนจากความเป็นสังคมไทย หากเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การศึกษาศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ ผู้บริหารองค์กรชุมชนมีวิสัยทัศน์ในด้านเด็กและเยาวชนและมีเจ้าหน้าที่ที่ชื่นชอบด้านองค์กรเด็กและเยาวชนโดยตรง แต่ยังคงมีจุดอ่อนคือ บุคลากรและงบประมาณมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ มีกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนที่มีจิตอาสาร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคม สถานศึกษาต่าง ๆ ได้ให้โอกาสเด็กและเยาวชนร่วมกิจกรรมเป็นประจำ แต่ยังคงพบอุปสรรคอยู่บ้างคือ ภาวะการเมืองไม่มีเสถียรภาพแน่นอน ทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง

จากศักยภาพขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 2 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างเด็กและเยาวชนให้สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าหน้าที่ขององค์กร และ 2) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างองค์กรและสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านองค์กรเด็กและเยาวชนของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อองค์กรเด็กและเยาวชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถด้านองค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อบูรณาการเป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2552) ได้จัดทำแนวทางการจัดกิจกรรมช่วงเวลาหลังเลิกเรียน (บ้านหลังเรียน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดพื้นที่ หรือกิจกรรมที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชนได้ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนอย่างปลอดภัย โดยมีพื้นที่เป้าหมาย คือ พื้นที่ปฏิบัติการเร่งด่วน ได้แก่ พื้นที่เขตเมืองและกึ่งเมือง และพื้นที่ปฏิบัติการทั่วไป ได้แก่ พื้นที่เขตชนบทกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา เป้าหมายรอง ได้แก่ เด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน แนวคิดในการดำเนินงานกิจกรรมช่วงเวลาหลังเรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่บริบทที่ต้องการ กล่าวคือ ใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนอย่างมีคุณภาพและปลอดภัย หลักในการจัดกิจกรรมหลังเลิกเรียน มีดังนี้

(1) เป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้หากเป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองและคนในชุมชนเห็นประโยชน์ด้วยก็ยิ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและการได้รับการสนับสนุนกิจกรรมที่นำไปสู่ความยั่งยืน

(2) ไม่เสียค่าใช้จ่าย กล่าวคือการเข้าร่วมกิจกรรมต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ หากจำเป็นที่จะต้องมีการใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรม อาทิ การใช้บริการอินเทอร์เน็ต ควรเก็บค่าใช้จ่ายในอัตราที่ต่ำกว่าการให้บริการทั่วไป

(3) เป็นธรรมชาติ การที่เด็กและเยาวชนได้แสดงออกหรือเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้

(4) ตอบสนองความต้องการของเด็กและเยาวชน

(5) เข้าถึงได้ง่าย หมายถึง สถานที่ที่จัดกิจกรรมควรอยู่ในแหล่งชุมชนหรือบริเวณใกล้แหล่งชุมชนที่สามารถเดินทางได้สะดวก ปลอดภัยในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน

(6) ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ เพื่อสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนที่เบื่อง่ายและสนใจสิ่งแปลกใหม่

(7) เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

(8) ชุมชนมีส่วนร่วม ในที่นี้หมายถึง หน่วยงาน กลุ่ม และองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมช่วยกันพัฒนาและส่งเสริมเด็กและเยาวชนในพื้นที่อีกทางหนึ่งอันจะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนในการจัดกิจกรรม

แนวทางการดำเนินงาน มีดังนี้ 1) การวิเคราะห์ปัญหาของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสำรวจสภาพการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ว่าเด็กและเยาวชนกลุ่มไหนที่มีภาวะเสี่ยง/ปัจจัยเสี่ยง และเสี่ยงอย่างไร 2) การค้นหาความสนใจหรือต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน 3) การวางแผนและระดมทรัพยากร 4) การ

ดำเนินกิจกรรม ผลการทำงานสร้างปัจจัยบวกในการพัฒนาและส่งเสริมเด็กและเยาวชนด้วยการเพิ่มพื้นที่ทางสังคมและจัดกิจกรรมดีในหมู่บ้าน ชุมชน เกิดเครือข่ายทางสังคมร่วมช่วยกันพัฒนาและส่งเสริมเด็กและเยาวชนในพื้นที่ การสร้างเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคนในชุมชนทั้งในกลุ่มเด็กและเยาวชน

แสงจันทร์ เกษากิจ (2558) ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน” โดยการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน พร้อมกับศึกษาศักยภาพขององค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจจำนวน 5 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 77 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วย SWOT analysis อภิปรายผลด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบ รวมถึงศักยภาพขององค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับองค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ คือ การหลั่งไหลของชาวต่างชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ อาจทำให้สถานพยาบาลไม่เพียงพอต่อการให้บริการและเกิดสถานการณ์แย่งชิงการใช้บริการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุและผู้พิการ อีกทั้งหากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทำให้ประชากรส่วนใหญ่เดินทางไปทำงานนอกชุมชนและทิ้งผู้สูงอายุและผู้พิการไว้ที่บ้าน อาจส่งผลกระทบทั้งด้านร่างกายและจิตใจโดยตรง สำหรับการศึกษาศักยภาพขององค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในหน่วยงาน พบว่า มีจุดแข็งคือ ผู้บริหารองค์กรชุมชนให้การสนับสนุนงานของผู้สูงอายุและผู้พิการทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังคงมีจุดอ่อนที่สำคัญคืองบประมาณสนับสนุนยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานมากนัก ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกหน่วยงาน พบว่า มีโอกาสที่สำคัญคือ คนในชุมชนมีจิตอาสาร่วมทำงานกับผู้สูงอายุ แต่ยังคงพบอุปสรรคอยู่บ้างคือ ผู้สูงอายุในชุมชนบางส่วนมุงหวังเบี้ยผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมถึงค่าตอบแทนต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ จึงไม่เกิดขึ้นจากความร่วมมืออย่างแท้จริง

จากศักยภาพขององค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียนได้ จำนวน 2 กลยุทธ์ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างกิจกรรมค้นหาจิตอาสาผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชน และ 2) กลยุทธ์เชิงรุกคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควร

พัฒนาเครือข่ายผู้สูงอายุและผู้พิการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการวิจัยในระยะต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ด้านผู้สูงอายุและผู้พิการของทุกชุมชนทั้ง 210 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการกำหนดแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรผู้สูงอายุและผู้พิการของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนกลยุทธ์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

อภิชัย พันธเสน วีระศักดิ์ สมยานะ และคณะ (2549) โครงการอบรมจัดทำบัญชี วิเคราะห์ต้นทุน และแผนธุรกิจ ประจำปี 10 จังหวัดภาคเหนือ (เชียงใหม่, ลำพูน, ลำปาง, แพร่, น่าน, พะเยา, แม่ฮ่องสอน, อุตรดิตถ์, เชียงราย และสุโขทัย) ซึ่งโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมจัดทำบัญชี วิเคราะห์ต้นทุน และแผนธุรกิจ ให้กับกลุ่ม OTOP ใน 10 จังหวัดภาคเหนือ ” ได้แก่ จังหวัด เชียงใหม่, ลำพูน, ลำปาง, แพร่, น่าน, พะเยา, แม่ฮ่องสอน, อุตรดิตถ์, เชียงราย และสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า เทคนิคการอบรมการจัดทำบัญชี และการวิเคราะห์ต้นทุน และแผนธุรกิจที่ให้กับกลุ่ม OTOP นั้น สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจของกลุ่มได้ ทำให้กลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิต และสามารถเพิ่มกำไรให้กลุ่มได้ ตามแผนธุรกิจที่กลุ่มได้ทำการวางแผน และวิเคราะห์การทำงานตลอดโครงการ อันจะนำไปสู่แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของกำไร และการลดต้นทุนการผลิตให้กับจังหวัดอื่น ๆ ต่อไปได้

อัทธ์ พิศาลวานิช (2554) ศึกษาเรื่อง ส่องนโยบายเกษตรไทยเพื่อพัฒนาศักยภาพการแข่งขันภายใต้การค้าเสรี โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อติดตาม วิเคราะห์เตือนภัยนโยบายเกษตรของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งปัญหา อุปสรรค ความพร้อมและแนวทางแก้ไขของสินค้าเกษตรที่สำคัญของไทย ได้แก่ ข้าว ปลายน้ำมัน กาแฟ ยางพาราและมันสำปะหลัง 2) เพื่อจัดทำแนวทางการปรับตัวภายใต้ข้อตกลงสินค้าเกษตรอาเซียน ร่วมกันระหว่างนักวิชาการ เกษตรกรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง และ 3) เพื่อรับทราบประเด็นของภาคเกษตรกรรมไทยที่สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นโจทย์วิจัยต่อไป ผลที่ได้จากการวิจัยพบว่า ข้าวไทยมีคู่แข่งหลักในตลาดอาเซียนคือ เวียดนามและข้าวจากไทย ถูกข้าวจากเวียดนาม แย่งส่วนแบ่งตลาดไปครองตั้งแต่ปี 2548 เนื่องจากราคาข้าวเวียดนามถูกกว่า ในส่วนของคุณภาพ ข้าวไทยกับเวียดนาม พบว่าข้าวของไทยมีคุณภาพดีกว่า เมล็ดยาว เมล็ดข้าวเต็ม ไม่ลีบ ไม่แตกหักเป็นข้าวท่อนและเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากกว่าข้าวเวียดนาม โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่เพื่อให้ข้าวไทยยังคงศักยภาพในการแข่งขันในตลาดต่าง ๆ ไว้ได้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินนโยบายดังนี้

เร่งจัดทำนโยบายเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันข้าวไทย บริหารจัดการรายได้ของชาวนาอย่างยั่งยืน ตั้งองค์กรอิสระเพื่อดูแลข้าวไทยทั้งระบบ (Thailand Rice Council) รู้เท่าทันทิศทางข้าวของอาเซียน ศูนย์เตือนภัยข้าวภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Rice Warning Center) ตั้งศูนย์แสดงสินค้าถาวรในประเทศอาเซียน ปาล์มน้ำมันซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ ตลอดจนสร้างความมั่นคงด้านอาหารประเภทน้ำมัน ซึ่งน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์ของไทยถือได้ว่ามีมาตรฐานการผลิตที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ผลิตปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มรายใหญ่ของโลก เพราะเป็นน้ำมันที่มีลักษณะใส ไม่มีตะกอน และไม่เป็นไข ขณะเดียวกันการผลิตปาล์มน้ำมันยังคงมีปัญหาด้านการผลิตที่ สนองนโยบายเกษตรไทยเพื่อพัฒนาศักยภาพการแข่งขันภายใต้การค้าเสรี (Thai Agricultural Policy Watch under the Free Trade Schemes: TAP Watch) เกษตรกรเป็นรายย่อยขาดอำนาจต่อรอง ประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในระดับต่ำ พันธุ์ปาล์มคุณภาพต่ำ ต้นทุนสูงรวมถึงปัญหาการบริหารจัดการ อาทิ เกษตรกรขาดความรู้ในการจัดการสวนปาล์ม การบริหาร สต็อกน้ำมันปาล์มขาดประสิทธิภาพ ขาดหน่วยงานควบคุมดูแลเกี่ยวกับปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มอย่างเป็นระบบและปัญหาการแทรกแซงทางการเมือง ดังนั้นจึงควรเร่งจัดการปาล์มน้ำมันของไทยให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ดังนี้ การพัฒนาการผลิตปาล์มน้ำมันให้มีต้นทุนการผลิตต่ำ ผลผลิตต่อไร่สูง ผลผลิตมีคุณภาพและปริมาณผลผลิตสม่ำเสมอ ปฏิรูปการบริหารจัดการปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มทั้งระบบ จัดทำ (ร่าง) กฎหมายการพัฒนาปาล์มน้ำมัน ปาล์มน้ำมันของชาติ บริหารสต็อกน้ำมันปาล์มอย่างมีประสิทธิภาพ ปฏิรูปการจัดเก็บข้อมูลปาล์ม น้ำมันและน้ำมันปาล์ม

อรรถัย ศรีทองธรรม (2555) ผลกระทบจากแรงงานข้ามชาติลาว กัมพูชาและพม่า ต่อภาระงานบริการสุขภาพของโรงพยาบาลตามแนวชายแดนในประเทศไทย การวิจัยศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาระทางการเงินและภาระงานต่อการให้บริการแก่แรงงานข้ามชาติหรือผู้รับบริการที่ไม่ใช่สัญชาติไทยของโรงพยาบาลในสังกัดของรัฐที่มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศลาว พม่าและกัมพูชา 2) ปัญหาอุปสรรคที่เป็นผลกระทบต่อการให้บริการ และ 3) แนวโน้มปัญหาและแนวทางการจัดการปัญหาการ ให้บริการสุขภาพ หากมีการรวมเป็นกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี 2558 ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลแบบพหุวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษาคือโรงพยาบาลแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ติดกับประเทศพม่า โรงพยาบาลคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีพื้นที่ติดกับกัมพูชา และโรงพยาบาลเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีพื้นที่ติดกับประเทศลาว กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 1) กลุ่มผู้บริหารให้มุมมองเชิงนโยบาย 3 คน จากกระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานประกันสังคม 2) ระดับจังหวัด รวม 36 คน เป็นผู้บริหารและปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลประจำจังหวัด และ

สำนักงานสาธารณสุข จังหวัด และ 3) กลุ่มแรงงานข้ามชาติ/ชาวต่างชาติ รวม 60 คน ที่เคยมีประสบการณ์มารับบริการสุขภาพ เครื่องมือประกอบด้วยแบบฟอร์มสำรวจข้อมูลสถานะทางการเงินและภาระงานบริการของโรงพยาบาล และแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจตามแบบฟอร์มสัมภาษณ์เชิงลึก และสัมภาษณ์กลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า (1) ภาระทางการเงินและการให้บริการ โรงพยาบาลเขมราฐแบกรับภาระค่าใช้จ่าย ด้านบริการสุขภาพแก่แรงงานข้ามชาติลาวและชาวต่างชาติ ทำให้ภาพรวมสถานะทางการเงินโรงพยาบาลมีรายจ่ายมากกว่ารายรับ (2) ภาระทางการเงินและการให้บริการ ผลกระทบและแนวทางการจัดการ ผลกระทบด้านภาระทางการเงินและภาระงานบริการ ของโรงพยาบาลแต่ละแห่งมีภาระมากขึ้น แตกต่างกันไปขึ้นกับ 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านที่ตั้งของพื้นที่ชายแดนว่าเป็นด้านชายแดนที่มีสภาพเศรษฐกิจดีทั้งฝั่งประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจัยด้านความสะดวกในการเดินทางข้ามแดน เพื่อเข้ามาทำงานทั้งแบบถาวร กึ่งถาวรตามฤดูกาล และแบบเข้ามาเย็นกลับ ตลอดจนเส้นทางการเข้ามาหลากหลาย ที่สามารถลักลอบเข้ามาประเทศไทยได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการใด ๆ อย่างถูกกฎหมาย ปัจจัยด้านศักยภาพและคุณภาพบริการ ของสถานบริการสุขภาพในฝั่งประเทศเพื่อนบ้าน และปัจจัยด้านความสัมพันธ์เชิงเครือญาติระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศที่มีปฏิสัมพันธ์กันมายาวนาน (3) แนวโน้มปัญหาและแนวทางการจัดการปัญหา เมื่อมีการรวมเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 คือการเพิ่มขึ้นของกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาใช้แรงงานในประเทศไทย ทำให้โรงพยาบาลทั้งในส่วนตามแนวชายแดนและในจังหวัดที่มีแรงงานข้ามชาติอาศัยอยู่เพิ่มภาระทั้งภาระงานบริการสุขภาพและภาระทางการเงิน เกิดการแย่งใช้ทรัพยากรสาธารณสุขที่จำเป็นและมีความจำกัดในสถานบริการพยาบาล และการเกิดโรคติดต่ออุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ จากการนำเข้าโดยกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ประเด็นปัญหานี้จะส่งผล กระทบต่อระบบบริการสุขภาพของประเทศไทย